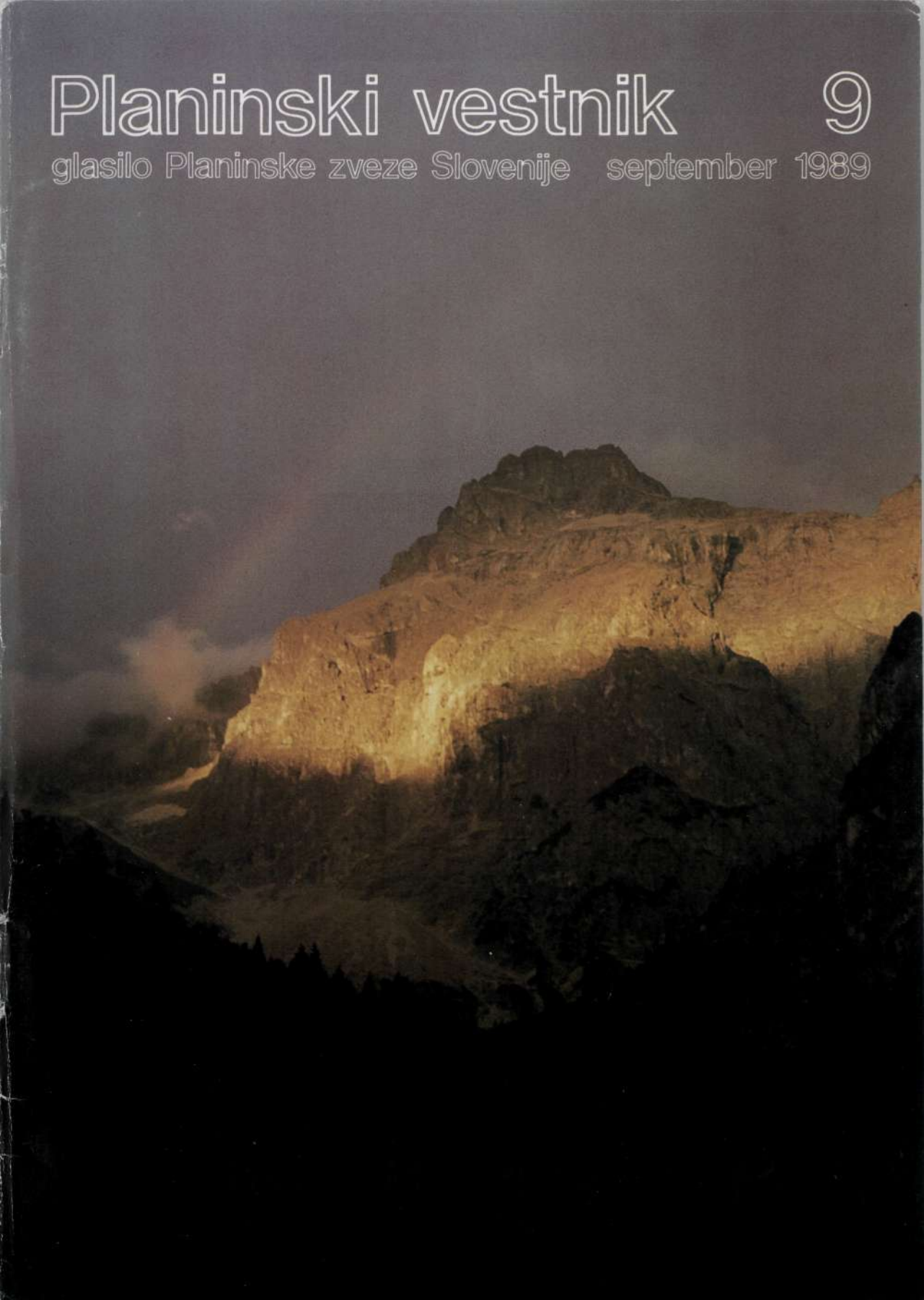

Planinski vestnik

9

glasilo Planinske zveze Slovenije september 1989

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

september 1989

9

letnik LXXXIX izhaja od leta 1895

vsebina

	Največja telovadnica je narava	369
Marjan Raztresen	Točka »razno«	370
	Pajki Pod skalco	371
Luka Karničar	Izkušnje Nange Parbata '89	373
	»Takšnega solo vzpona še ni bilo!«	376
	Veliki ljubezni: gore in družina	376
	Peta, šesta in deseta stopnja	378
	Plezaj sam – in sam tudi umri	380
Nada Praprotnik	Po kom se imenuje Zoisova koča?	381
	Sprotno nadomeščanje tekočine	383
Anton Tomše	Varen korak med vrhovi	384
	Popotniške zakonitosti	387
	Nadzorovana gorska kolesa	387
Janko Štampfl	Triglav potuje s pošto po svetu	388
Viki Grošelj	Prehodil bi svet za en sam nasmeh	392
Božo Jordan	Žig in knjiga v štedilniku	396
Ivanka Korošec	Kotiček nedotaknjene narave	397
Božo Jordan	Čas prinaša velike spremembe	399
France Bernot	Letošnja pomlad na Kredarici	400
	Odmevi	401
	Iz planinske literature	402
	Društvene novice	405

Slika na naslovni strani: **Mavrična gora**

Foto: Peter Skoberne

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelín. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo polletje leta 1989 je 25000 dinarjev, za tujino znaša letna naročnina 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tiska Tiskarna Jože Moškrnič v Ljubljani.

PLANINCEM SE OBETAJO ŠE HUJŠI ČASI

NAJVEČJA TELOVADNICA JE LE NARAVA

Meddruštveni odbor (MDO) planinskih društev ljubljanskega območja je na pobudo nekaterih ljubljanskih planinskih društev uvrstil na dnevni red svojega letošnjega aprilskega plenuma problematiko sofinanciranja planinske in alpinistične dejavnosti s pomočjo telesnokulturnih skupnosti (TKS) in zvez telesnokulturnih organizacij (ZTKO) občin in mesta Ljubljana. Po oceni planinskih društev TKS in ZTKO ljubljanskih občin in mesta Ljubljane očitno zastavljajo planinsko in alpinistično dejavnost in ji v primerjavi z drugimi telesnokulturnimi organizacijami ne namenjajo ustreznih finančnih sredstev. Planinska društva so tudi prepričana, da odgovorni ljudje v občinskih in mestni TKS in ZTKO ter družbenopolitičnih skupnostih in organizacijah ne poznajo dovolj (nekateri pa sploh ne poznajo) planinske dejavnosti in da je to tudi eden od vzrokov za neustrezno sofinanciranje programov planinskih društev v finančnih načrtih TKS in ZTKO. Zato je MDO planinskih društev ljubljanskega območja sklenil vse te forume in odgovorne ljudi seznaniti z vsebino, vlogo, pomenom, dejavnostmi in organiziranostjo planinstva.

Na plenumu MDO PD so ostro protesti-

rali proti sedanjim razmeram pri sofinanciranju planinske in alpinistične dejavnosti in odločno zahtevali, naj planinsko organizacijo in njene dejavnosti izenačijo z drugimi organizacijami telesne kulture, kar pomeni, da ji je treba zagotoviti sofinanciranje po vseh kriterijih, ki veljajo za vse telesnokulturne organizacije.

ZGOVORNA STATISTIKA

Samo na območju petih ljubljanskih občin je bilo lani v 40 planinskih društvih včlanjenih 19 385 planincev, sicer pa so v MDO planinskih društev ljubljanskega območja včlanjena planinska društva petih ljubljanskih občin ter občin Cerknica, Domžale, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Logatec, Ribnica in Vrhnika, v celoti torej 53 planinskih društev s 26 120 člani (po stanju 31. decembra 1988). V celoti je bilo po isti statistiki v Planinsko zvezo Slovenije včlanjenih 180 planinskih društev s 106 528 člani, kar je skoraj polovica vseh organiziranih planincev v Jugoslaviji.

Na območju ljubljanskih občin delujejo alpinistični odseki pri planinskih društvih Ljubljana matica, Železničar, Akademskem planinskem društvu, Litostroj, Raši-

Dan planincev na Vogarju

Osrednja proslava ob letošnjem dnevu planincev bo v nedeljo, 10. septembra, na planini Vogar nad Bohinjskim jezerom, slavnostni govornik na njej pa bo predsednik predsedstva SRS Janez Stanovnik, ki bo našemu vrhunskemu vsestranskemu alpinistu in plezalcu Tomu Česnu podelil visoko državno odlikovanje. Drugih govorov na proslavi na Vogarju, ki se bo začela točno opoldne, ne bo, razen kratkega pozdrava predsednika PD Železničar, ki je organizator letošnjega dneva planincev, Franca Hočvarja. Pač pa bodo nastopili folkloristi in pevci Tineta Rožanca ter mladi planinci iz osnovne šole dr. Janeza Mencingerja iz Bohinjske Bistrice, medtem ko bo po slavnostnem delu na prireditvenem prostoru pred planinsko kočjo Draga Kosija z veličastnim pogledom na Bohinjske gore in na Bohinjsko jezero za veselo razpoloženje igrala muzika. Ker bo proslava trajala po programu samo eno uro, bo izpred doma, ki stoji na višini 1054 metrov, mogoče oditi na prijeten izlet na Pršivec, na planino

Vodični vrh — ali pa samo do spomenika, od koder je še posebno lep razgled na Bohinj in na gore na drugi strani jezera.

PD Železničar bo organiziral posebna vlaka iz Maribora in Ljubljane do Bohinjske Bistrice (in seveda nazaj), iz Bistrice pa bodo do Stare Fužine vozili posebni avtobusi (in nazaj seveda tudi). Organizator takšen organiziran prevoz še posebno priporoča, saj bo isto nedeljo na Bledu zaključek velike veslaške prireditve, zaradi katere bodo v popoldanskih in večernih urah ceste okoli Bleda močno obremenjene in bodo po vsej verjetnosti veljale na njih občasne zapore.

Kot nam je povedal Kanclijan Kušar, član organizacijskega odbora letošnjega dneva planincev, je glavni odbor PZS potrdil kot letošnjega organizatorja prireditve to ljubljansko planinsko društvo med drugim zato, ker letos slavi 40-letnico obstoja in zaradi izredno uspešnega delovanja.

Z avtobusne postaje pri hotelu Jezero ob Bohinjskem jezeru je na Vogar komaj dve uri hoje. Ali se bomo srečali na Vogarju?

obredilo

ca, Šmarna gora, Delo in Črnuče. V njih je včlanjenih 362 alpinistov vseh kategorij in športnih plezalcev, med katerimi so tudi taki, ki s svojimi vrhunskimi dosežki segajo prav v svetovni vrh.

Sredstva, ki jih na podlagi programov dela prejmejo planinska društva od TKS in ZTKO, uporabljajo izključno namensko in za financiranje tistih nalog, za katere so ta sredstva namenjena. Precej članov planinske organizacije, ki se zavedajo pomena in obsega planinske dejavnosti ter poznajo denarne težave planinske organizacije, dajejo ob plačilu planinske članarine ali ob drugih priložnostih namenske ali nenamenske denarne prispevke ali pa se v korist planinske organizacije odrečejo nekaterim svojim dohodkom, kot so avtorski honorarji ali dnevnice. Posebej pa je treba poudariti velik prispevek alpinistov — članov alpinističnih odprav v tuja gorstva, ki z delom na visokih zgradbah in tovarniških dimnikih zaslužijo velik del denarja za kritje stroškov teh odprav, kar je izjemen primer v našem vrhunskem športu.

TKS in ZTKO ljubljanskih občin in mesta Ljubljana so lani dodelile na včlanjenega planinca povprečno 3592 dinarjev, in sicer

za vsakršne njihove dejavnosti od rekreacijskega do vrhunškega športa in do izobraževanja kadrov. Posebno so člani MDO negativno ocenili financiranje alpinizma, saj je TKS Ljubljana, ki sofinancira vrhunski šport, za alpinizem namenila le 0,14 odstotka sredstev, ki jih je imela na voljo za vrhunski šport oziroma, 0,07 odstotka vseh svojih sredstev.

NEVZDRŽNA IZHODIŠČA

Finančni programi TKS in ZTKO občin in mesta Ljubljana za letošnje leto kažejo, da se je položaj planinstva v Ljubljani ponovno poslabšal. Lani so planinska društva prejela 0,59 odstotka vseh sredstev, namenjenih telesni kulturi, po načrtih za letošnje leto pa naj bi prejela le 0,38 odstotka. Nedvomno je mogoče trditi, da sredstva, ki jih prejemale planinska društva po programih občinskih in mestne TKS in ZTKO, ne ustrezajo družbenemu pomenu in vlogi planinske organizacije, številu članstva in aktivnostim na različnih področjih planinskega in alpinističnega delovanja ter so daleč od vsebine deklaracij družbenih in političnih organizacij, ki poudarjajo pomen množičnosti v telesni

namesto komentarja TOČKA »RAZNO«

Seje najvišjih organov Planinske zveze Slovenije so dolge in naporene, kar je popolnoma razumljivo: vsak funkcionar ali delegat želi po tej poti povedati najširši planinski javnosti, kaj misli njegova planinska baza in kaj pripravlja, s čim se strinja in kaj po njenem mnenju zavira delo društev. Če ne bi bilo tako, slovenska krovna planinska organizacija ne bi mogla obstajati: uspešno in s konkretnimi rezultati lahko deluje le kot zveza društev, brez njih je le organizacija na papirju, navidez sicer množična, vendar brez članstva.

Dolge seje takih organov v slovenski družbeni in društveni praksi niso posebnost: v začetku je videti, da bo časa na pretek in da se lahko udeleženci sprehajajo tudi po manj pomembnih zadevah, kolikor bolj pa se čas odmika, toliko hitreje mora potekati dnevni red.

In tako pride, na primer, na vrsto peta točka dnevnega reda, kjer se začne razprava o tem, naj bi v naših gorah prenehali nadelovati vedno nove in nove poti — pa se pogovor ustavi pri začetnih stavih, ker ni časa, sklepa o tem pa ni nobenega.

Ali se oglasi v osmi točki nekdo, ki meni, da je v marsikateri slovenski planinski postojanki večerna in nočna razsvetljava prerazkošna, posebno ker gre na račun precejšnjega hrupa, ki ga proizvaja proizvajalec elektrike agregat. Predlaga, naj bi v planinski organizaciji posvetili več pozornosti vsakršni ekologiji in naj bi intenzivneje iskali tudi alternativne vire energije. Vendar tudi ta razprava popolnoma propade, ker nekdo meni, da gre za izredno kompleksne probleme, drugi pa pogleda na uro in je prepričan, da se seja že predolgo vleče.

Takih točk je na takih sejah še veliko, vendar gredo večinoma mimo, ne da bi bil kdo nanje posebej pozoren, čeprav so nekatere od njih izjemno pomembne. Nekaterim točkam pred koncem še obljubijo, da bodo o njih razpravljali na prihodnjem sestanku, druge pa preprosto pozabijo.

Mogoče bi bilo kdaj vredno sklicati visok planinski forum samo za točko »razno«. Tam, čisto na dnu dnevnih redkov, so zadeve, ki najbolj zanimajo planinsko članstvo; prve točke mnogo bolj zanimajo planinske funkcionarje — ali pa izključno te.

Toda na koncu koncev je funkcionar brez članstva seveda takoj ob svojo funkcijo.

Marjan Rztresen

kulturi ter marsikje nakazujejo tudi pomen in vlogo planinstva (enako kot tabornikov, TVD Partizan itd.)

Tako planinska društva, ki niti ne dobi-
jo denarja od drugod niti ga sama ne mo-
rejo dovolj zbrati z lastnimi dejavnostmi,
omejujejo obseg in vsebino svojega delo-
vanja, kar ni v prid usmeritvam telesne
kulture v Sloveniji, kot je zapisano v študi-
ji o teh problemih, ki jo je podpisal pred-
sednik Meddruštvenega odbora planinskih
društev ljubljanskega območja Peter Lav-
rič.

»Nekaterih izhodišč za pripravo programa
telesne kulture za leto 1989, ki jih je pri-
pravila strokovna služba TKS in ZTKO
Ljubljana, planinska društva ne morejo
sprejeti,« je zapisano v študiji. — Eno od
teh izhodišč je, da »je treba posebej re-
šiti problem sofinanciranja planinske de-
javnosti. Tu dejansko ne gre za redno
vadbo. Zato naj bi programe planincev
sofinancirali le s pomočjo pri vzdrževanju
planinskih postojank in izobraževanju ka-
drov«, kar pomeni, da bi ostalo brez teh
sofinancerjev organizirano vodenje pla-
ninskih pohodov, vzponov, izletov in ta-
borov ter organiziranih dejavnosti alpinis-
tičnih odsekov.

»Sestavljalci izhodišč nimajo prav,« piše
v študiji, »ko planinske pohode, vzpone,
izlete in tabore ter alpinistične vzpone
vseh težavnostnih stopenj primerjajo z
redno vadbo v dvoranah in na igriščih,
ki jo vodijo poklicni in honorarni trenerji
in vaditelji. Takšno stališče kaže na to,
da ne poznajo ali pa nočejo priznati na-
čina in odgovornosti pri organiziranju in
vodenju planinskih in alpinističnih akcij
v največji telovadnici — naravi. Kot vo-
dijo redno vadbo v telovadnicah strokov-
no usposobljeni trenerji in vaditelji, vodijo
redno organizirano planinsko hojo in alpi-
nistične vzpone strokovno usposobljeni
mladinski, planinski in gorski vodniki ter
alpinistični inštruktorji.«

Prav tako se člani Meddruštvenega odbo-
ra ne strinjajo z izhodiščem, da bi TKS
sofinancirala delo z najmlajšimi le dru-
štvom TVD Partizan, tabornikom, smučar-
jem in plavcem ter »specializiranim klub-
om« (košarka, nogomet, rokomet itd.).
Odločno zahtevajo, da bi na enak način
zagotovili sredstva tudi za organizirano
planinsko delo z najmlajšimi planinci,
predvsem pri akcijah ciciban-planinec in
pionir-planinec. Enako pa bi morala TKS
v okviru sredstev za vzdrževanje telesno-
kulturnih objektov zagotoviti tudi delno
kritje stroškov za planinska pota, ki jih
je mogoče primerjati z napravami, orod-
jem in opremo v telovadnicah in na igri-
ščih. Pri tem ne sme motiti, da je večina
planinskih poti, ki jih morajo vzdrževati
ljubljska planinska društva, zunaj ljub-
ljanskih občin, saj po njih hodijo tudi
ljubljski planinci.

DRŽAVNO PRVENSTVO
V ŠPORTNEM PLEZANJU V BOHINJU

PAJKI POD SKALCO

Sredi avgusta, v soboto in nedeljo, 12. in
13. velikega srpana, je bila Pod skalco
ob Bohinjskem jezeru letošnja tretja tekma
za jugoslovanski pokal in državno prven-
stvo v športnem plezanju. Med ženskami
je zmagala Damjana Klemenčič iz Alpinis-
tičnega odseka Škofja Loka, med mo-
škimi pa Vili Guček iz AO Trbovlje. Po
treh tekmah (Zagreb, Lokve, Bohinj) vodi
zdaj v pokalu med članicami zmagovalka
Bohinja, med člani pa alpinist AO Kozjaka
iz Maribora Marko Lukič.

Bohinjska prireditev v prostem plezanju
je privabila Pod skalco toliko gledalcev
kot nobena taka prireditev pri nas doslej;
samo v nedeljo si je tekmovanje ogledalo
več kot 3000 gledalcev, v soboto pa okoli
2000. Na odprtem državnem prvenstvu v
športnem plezanju so nastopili plezalci iz
večine slovenskih alpinističnih odsekov, ki

Previs — pa kaj! Prosti plezalci zmorejo takšne
stene, ki so jih klasični alpinisti samo s spo-
štovanjem gledali

Foto: Igor Modic

v tem športu kaj pomenijo, tako iz Kranja, Škofje Loke, Trbovelj, Ljubljane-Matice, Soškega AO, Vrhnike, Raven, mariborskega Kozjaka, Črnuč, Šaleškega AO, Železnikov, Idrije, Tržiča, Jesenic, Nove Gorice, ljubljanskega Dela in Akademskega AO, nadalje hrvaški plezalci iz zagrebškega Velebita in splitskega Mosorja ter naposled njihovi kolegi iz Italije, in sicer iz alpinističnih odsekov XXX. ottobre, Alp. de. Giulie in Trst. V celoti je nastopilo kar 46 tekmovalcev iz 21 alpinističnih odsekov Slovenije, Hrvaške in Italije.

Tekmovanje se je začelo v soboto dopoldne s polfinalnim nastopom tekmovalk. Nastopilo jih je 11, od katerih jih je pet nekaj manj kot 12 metrov visoko smer, ocenjeno s VII. stopnjo, preplezalo v celoti, medtem ko se jih je v finale uvrstilo sedem. Isti dan je bilo tudi polfinale za fante, na katerem je nastopilo 35 tekmovalcev, od katerih jih je prav tako pet priplezalo do vrha smeri, pod katerim je večino zaustavil previs. Za vstop v finale je tako pri večini fantov odločala dosežena višina v predtekmovanju, ki so jo merili z novo merilno napravo »distomatom« telemetrično — do milimetra natančno.

Na nedeljskem tekmovanju je največ zbravnosti pokazala že do tedaj prva v jugoslovanskem pokalu Damjana Klemenčič, ki je bila v Bohinju za komaj 21 milimetrov višja od drugo uvrščene Mirande Ortar (Soški AO), medtem ko se je na tretje mesto uvrstila vsestranska alpinistka in plezalka Marija Štrefelj (AO Kranj).

Enako napeto je bilo tekmovanje moških, na katerem je Vili Guček iz AO Trbovlje priplezal 85 centimetrov višje od tržaškega plezalca Marca Sternija. — Vili Guček do bohinske tekme še ni imel nobene točke v tekmovanju za jugoslovanski pokal: v Zagrebu je bilo njegovo plezanje popolnoma ponesrečeno in si ni »zaslužil« nobene točke, v Lokvah pa sploh ni nastopil. Sedanja zmaga v Bohinju ga je pripeljala na sedmo mesto pokalne lestvice.

Med 15 fanti — finalisti se je na tretje mesto uvrstil Tomo Česen, ki je naš najbolj vsestranski vrhunski plezalec (ali alpinist, saj ne vemo, kako naj ga imenujemo). Tudi on ni nastopil v Lokvah, medtem ko si je v Zagrebu na umetni steni priboril 9 točk in je tako zdaj v jugoslovanskem pokalu na petem mestu.

Bohinsko tekmovanje je bilo na zavidljivo ravni, za kar gre zasluga predvsem organizatorju, vedno aktivnejšemu Alpinumu, bohinskemu turističnemu podjetju, ki je med drugim oskrbelo ličen velik plakat ter ga razobesilo po Sloveniji, ter njegovemu uslužbencu Janku Humarju, alpinistu in vodju tekmovanja, ki mu je asistiral Uroš Novak. Vodja bohinske sodniške ekipe je bil Ivica Pilić iz AO Mosor v Splitu, ki je lani kot predsednik mednarodne žirije tekmovanja za evropski

Dobesedno na konicah prstov in z do konca napetimi mišicami: to je eden od pravih športov za mlade

pokal na Jalti v Sovjetski zvezi izpolnil kriterije in postal eden izmed petih mednarodnih sodnikov UIAA (Mednarodne alpinistične zveze). Vsekakor pa je treba posebej omeniti avtorja vseh smeri Sreča Rehbergerja, ki je bil hkrati tehnični vodja tekmovanja, in njegovo soavtorico Nušo Romih. Potem ko finalne moške smeri ni do vrha preplezal nobeden od tekmovalcev, se je je lotil Rehberger ter z elegantnim demonstracijskim plezanjem znova potrdil svojo vrhunsko pripravljenost.

Zanimiv šport, ki si je tako v Bohinju kot s posnetkom na televiziji pridobil nove privržence ali nemara samo gledalce, bo v bližnji prihodnosti še kaj prispeval k drugačni popularizaciji planinstva pri nas.

Planinski vestnik se bo, žal, s prihodnjim mesecem spet podražil. Ker je galop inflacije rekorderski, do zaključka redakcije te številke organi Planinske zveze še niso določili cene za zadnje trimesečje letošnjega leta. Cene bodo, kot je mogoče predvidevati, skladne s predvidenimi cenami drugih podobnih revij v Sloveniji konec letošnjega leta. Kljub temu upamo, da boste svojemu Planinskemu vestniku ostali zvesti naročniki.

ŠTIRIČLANSKA SLOVENSKA ODPRAVA V STENI DIAMIR

IZKUŠNJE NANGE PARBATA '89

LUKA KARNIČAR

Doğa himalajska veriga osem-tisočakov se začena na zahodu z razpitim Buhlovim Nanga Parbatom (8125 m) — z eno izmed najvišjih sten sveta — 4000 metrov visoko steno Diamir.

Taka, visoka za domala štiri triglavske stene, ovenčana z visečimi ledeniki (seraki), črnim ledom in krušljivimi skalami, nas je kljub odbijajoči lepoti privabila v svoja ledena prostranstva.

ENAJST LET NEPONOVLJENA SMER

Že prve letošnje pomladanske dni (v bazi), ko nam je pogovore kar naprej trgalo ropot plazov, smo bili prisiljeni preusmeriti svoje moči iz načrtovane Messnerjeve smeri v tehnično zahtevno Kinshoferjevo smer v osrednjem delu stene.

Vsaj šestkrat dnevno so namreč plazovi in odlomi serakov »počistili« Messnerja. Tako nam je postalo tudi jasno, zakaj že 11 let ni bilo srečneža, ki bi mu uspelo ponoviti njegovo smer. Če uideš plaz, so tam na voljo neštete ledeniške razpoke, če pa te sreča popolnoma zapusti, si lahko deležen obojega. Slavni Messner se je za to tehnično sicer ne preveč zahtevno turo odločil šele pri četrtem obisku diamirske strani Nanga Parbata (Gole gore v prevodu).

Sicer pa diagram smrtnih žrtev na osem-tisočakah uvršča Nanga Parbat na drugo mesto (za Everestom) in po tehnični zahtevnosti prav tako na drugo mesto (za K-2).

Na vsak način spoštovanja vredna gora! Precejšen izziv je bil tudi ta, da Slovenci še nismo stali na vrhu. (Ta izziv bo ostal tudi obema slovenskima odpravama, ki bosta drugo leto ta vrh naskakovali kar z dveh strani.)

Vse te motive smo si zabelili še sami s skoki z jadralnim padalom in smučanjem. Samo štirje (Vlasta Kunaver, Sandi Marinčič, Davo in Luka Karničar) pa smo ostali po oklešenju odprave le nekaj dni pred odhodom.

VRVI V KINSHOFERJEVI SMERI

Ko smo torej »preboleli« Messnerjevo smer, smo zastavili delo v Kinshoferjevi. Že 20 dni pred nami so v tej smeri plezali in napenjali vrvi Korejci. Nad bazo (3900 m) jim je uspelo postaviti še naprej pomaknjeno bazo (4200 m), tabor 1 (T 1 — 5300 m) in napeti vrvi do višine 5800 me-

trov. Napeli so kar 1400 metrov fiksnih vrvi.

V nekaj dneh smo tudi mi nanosili opremo za T 1 in se povzpeli do konca napetih vrvi. Kjerkoli je plazilo, se je kazal črn led, zato ni bilo mogoče vračanje brez pritrjenih vrvi. Naših borih 300 metrov stalnih vrvi je bilo tako le bolj za rezervo — za tiste predele, kjer so bile že napete vrvi izpostavljene padajočemu kamenju in ledu.

Nadaljevanje, kakor se je kazalo naprej od napetih vrvi, je vodilo prek 200 metrov visokega skalnatega skoka, v katerem je bilo videti še nekaj starih vrvi in lestev.

Da bi v steni bili čimmanj časa in naredili čimveč, smo se dogovorili za dodatno aklimatizacijsko turo. Odločili smo se za 6400 metrov visoki Ganalo Peak, delno tudi zato, ker je obetala možnost smučanja in tudi poleta s padalom. Sprijazniti smo se morali, da nam prek navpičnih sten Kinshoferjeve smeri ne bo uspelo ne znositi smuči in padal, niti ob tej smeri obe dejanji opraviti. K tej ugotovitvi je levji delež dodalo vreme, saj je le redkokdaj začelo snežiti šele po enajsti uri, po nekaj minutah sneženja pa so vsepovsod tudi že grmeli plazovi (na jugozahodu s sedem-tisočakov in prek celotne diamirske stene, na zahodu pa s šest-tisočakov).

Z Ganalo Peaka nama je z bratom uspelo smučati z višine 6000 metrov, z iste višine pa sta poletela s padali Vlasta in Sandi. Le nekaj korakov po pobočju sta naredila — in že sta se s težkima nahrbtnikoma vred odlepila in »splavala v vesolje«.

Ob taki nenavadni in hitri ločitvi sva se počutila za trenutek prav osamljena. Pa se nisva prepuščala čustvom. Z vzhoda so se že spet bližali sneženi oblaki. Teža nahrbtnikov in s svežim snegom prekrte skale so naju popolnoma zaposlile. Šele nižje, v ozebniku, kjer ni bilo več snega, sva bila pozorna le še na izstrelke vršnega seraka. 1800 metrov nižje, na ledeniku, sva uspešno zaključila tokratno himalajsko smučanje.

NESREČA V DIAMIRSKI STENI

V času našega smučanja in jadrnanja so Korejci že dosegli T 2 na vrhu že omenjenega skalnatega skoka, čemur smo se po vrnitvi v bazo zelo čudili. Skrivnost hitrega napredovanja pa je bila v tem, da so uporabljali vrvi iz prejšnjih let.

Mi smo morali čim hitreje opremiti T 2, ki je nekako na polovici stene, saj nas

Udeleženci letošnje spomladanske slovenske odprave na Nanga Parbat (z leve) Dayo Karničar, Sandi Marinčič, Vlasta Kunaver, Luka Karničar

glavne težave v črnem ledu in skalah pod stalno mōro plazov čakajo pravzaprav med T2 in T4.

Stanje v bazi je bilo takole: štiričlanska nemška odprava je že postavila enko, Švicarji (tudi štirje) so imela hude težave z zdravjem in so mirovali, šotore je postavila tudi pakistanska vojaška odprava. Slednji so se posebej specializirali za opazovanje stene, tako da so bili pravzaprav tudi očividci nesreče, ki je tako nenadoma zasukala tok dogajanj.

Pozno popoldne je Korejec Kim plezal v skalnatem odstavku proti T2, nekaj njegovih tovarišev pa je izkoristilo čas po sneženju in so se vračali, potem ko so prinesli tovore na T2.

Napredoval je precej počasi. Kar naenkrat pa je začel padati — prek skal, ledu in po snegu — tisoč metrov globoko. Ustavil se je na snežnem pobočju nad T1.

Vse te podatke smo še »vroče« izvedeli od našega kuharja, ki je več presedel pri Pakistancih kot pa v naši kuhinji. Takoj smo se odpravili v naprej pomaknjeno korejsko bazo, da bi zvedeli kaj več. Do trde teme smo potem sedeli pri daljnogledu in radijskem sprejemniku, dokler nista na posled sestopajoča Nemca sporočila, da sta se vzpela do ponesrečenca in da ni več možno pomagati. Vzrok nesreče naj bi verjetno bila pretrgana stara vrv.

Po vsem tem so nastopili pakistanski soldatje in napovedali za naslednje jutro reševalno akcijo, pa tudi helikopter (ki je imel potem samo en dan zamude).

Še pozno ponoči smo opazovali drobne lučke, ki so se premikale med T1 in ponesrečencem.

PONESREČENEC NA PLAZU

Devet oficirjev pakistanske vojske v rdečebelih višinskih oblekah se je navsezgodaj pomikalo kake pol ure pred nami po ledeniku in proti spodnjemu T1 (šotori, ki so predstavljali T1, so bili postavljeni 300 višinskih metrov narazen).

Hoja v gosjem redu, počitek na povelje, enako fotografiranje, skratka, cel kup neumnosti so zganjali soldatje v vznožju te 4000-metrške stene. Kako to, da so si oficirji po vsem svetu tako podobni? Toda ko smo prišli do prvih spodnjih šotorov in bi bilo treba nadaljevati v »brisan prostor«, so strumno izjavili, da bodo reševali samo od tod naprej in da bodo počakali, da jim Korejci spustijo svojega nesrečnega prijatelja do njih.

Z Davom sva prisostvovala tej odločitvi in sklenila, da greva naprej sama, saj bo izstrelkov iz ure v uro več; seveda sta se nama pridružila tudi Vlasta in Sandi.

Na skalni ostrogi, kjer je stala korejska »enka«, naju je zatekla čudna slika; kamorkoli sva pogledala, povsod so bili sami kosi opreme: nahrbtniki, spalne vreče, armafleksi, kape, rokavice... Očitno so Korejci ob izgubi Kima izgubili tudi glave. Delovalo je prav zares neprijetno.

Kar nekajkrat sva ponesrečenca zamenjala s kakim večjim kosom opreme. Končno je Davo sredi plazu opazil truplo.

Kar se dá hitro sva ga zavila v bivak vrečo, ga povila z vrvmi in se pripravila na spuščanje. Vmes sva se z velikim nezaupanjem ozirala k velikanskemu trikotnemu seraku, ki je domala lebdel v naši vpadnici.

S kratko zanko sem se vpel k ponesrečencu in Davo naju je začel spuščati. Po četrtem raztežaju se je tik pred nama pojavil Sandi, prihajala pa sta še dva Pa-

kistanca. Vlasta, ki je ostala v smeri, je prav tedaj začela nekaj kričati na vse grlo. Preden smo ugotovili, za kaj gre, je zavpil tudi Davo — in mimo nas je z ogromno hitrostjo pridrvelo kamenje. Če bi se imeli čas umakniti, bi jih gotovo kdo usodno staknil. Toda ko smo hoteli sredi gladkega sneženega pobočja najti kako zavetje, smo visoko nad seboj opazili še tri velike gmote ...

OD MINLJIVOSTI DO VEČNOSTI

Še trije — saj to je noro! Stali smo kot vkopani, troje brezobličnih gmot pa se je v velikih lokih valilo proti nam. Za nekako predhodnico so se menjavale skale in kosi ledu. Prepričan sem bil, da nas bo pometlo s pobočja, v glavi pa ni hotelo nastati prav ničesar, kar bi situacijo rešilo. Tako nebogljeno sem stal tam! Vlastin glas je bil nekje daleč — v rokah pa sem držal mrtveca, kot bi mu s tem lahko še kaj pomagal. Teh nekaj trenutkov — dokler se iz tistih čudnih gmot niso začele valiti še bolj čudne reči — je bilo prav morastih. In tiste čudne reči so bile plinske kartuše, posode za kuhanje, vrečke s hrano, puhovke... Kot smo zvedeli pozneje, sta dva Korejca, ki sta sestopala iz T2, nahrbtnike z opremo, obešene na vrveh, enostavno pometala v globino... Po dokončnem »dešifriranju« letečih predmetov smo bili spet vsi v akciji. Še s precej hitrejšim tempom smo se spuščali v globino. Vlasta je sicer še precejkrat zavpila, naj pazimo, a mi smo hoteli, uperjeni z enim očesom v sneg in z enim nazaj v breg, kjer so letele še posamezne »granate«. Pri vsem tem hitenju bi nas kakršnakoli napaka drago stala; toda če znanje in izkušnje podpre sreča, se ni treba ničesar bati. In mi smo imeli srečo, kajti nobeno znanje ne more preusmeriti kamna, če ti je namenjen.

Precej utrujeni smo se ustavili šele pri spodnjih šotorih oziroma tam, kjer so strumno čakali soldatje na svojo reševalno akcijo. Postavili so se v žalostno povorko

Odpravi Nanga Parbat '89 so pomagali:

HIT — Casino, Nova Gorica; Elan, Begunje; Adria, Ljubljana; Cestno podjetje, Kranj; Zavarovalnica Triglav, Kranj; Mont Metka, Celje; Univerzale, Domžale; Sanmarco, Italija; Almirra, Radovljica; Era, Titovo Velenje; Emba — Mercator, Ljubljana; ZTKO, Kranj; Tovarna nogavic Polzela; Avtomontaža, Ljubljana; GOLD ECK, Avstrija; Marker smuč. vezi; Marmor, Hotavlje; LB TBG, Kranj; ABC Pomurka — tovarna mlečnega prahu, Murska Sobota; Kolinska, Ljubljana; Droga, Portorož; Pletilstvo, Prosenjakovci; Zora, Bled; Pivovarna Laško; Smučarska zveza Slovenije; Planika, Kranj; Interevropa, Brnik; Motvoz in platno, Grosuplje; Exoterm, Kranj; GG, Kranj; Mura, Murska Sobota; Gorenjski tisk, Kranj; Kokra, Kranj; Zmaj, Ljubljana in posamezniki Tomaž Jamnik, Tone Škarja, Bogdan Drinovec.

Zahvaljujemo se Vlasta Kunaver, Sandi Mariničič, Davo in Luka Karničar.

in se vseh 1000 metrov spustili skorajda v eni sapi.

Dolgo smo čepeli na robu ledenika, helikopterja pa nismo dočakali. Med suhimi šopi trave smo našli drobne zelene popke in šopek obojega položili za trdno zavezane vezi na pokojnem Kimu.

V takih trenutkih gredo razmišljanja na vse konce in kraje: od minljivosti do večnosti, od boja do lepote, od hrepenenja do dvoma in od enega samega vprašanja k neštetim odgovorom.

Nanga Parbat?

Goli statistični zaključek bi bil:

Največ, kar je doseglo vseh pet odprav v diamirski steni, je bil T2, pa še ta je stal samo do začetka julija, ko so plazovi vse šotore na T2 podrl in odnesli.

Naša skušnja Nanga Parbata pa je vsakodnevno sneženje, slabo vreme, stalni plazovi, podirajoči se seraki, črn led... in skušnja dvoma: življenje za goro?

Ste tudi vi že kdaj občutili srečo samo zaradi tega, ker sami nosite svojo glavo na svojih ramenih?

Disneyland za bogove

Olimp, ki so ga antični Grki izbrali za bivališče bogov, ni samo najvišja, ampak tudi najlepša gora v Grčiji. Njeni vrhovi obkrožajo veličastno območje prvinske narave. Grška vlada doslej še ni razmišljala o tem, da bi ta del razglasila za narodni park. Toda prej ali slej bo to morala storiti. Olimp je potrebno braniti pred novim napadom Titanov. Kar dva načrta namreč želita spremeniti podobo tega paradiza.

Prvi načrt, ki se opira na lokalno ministrstvo za turizem, predvideva gradnjo ogromnega zimskošportnega središča z razkošnimi hoteli in trojnimi žičnicami. Drugi projekt, ki ga je predstavil neki grški industrialec, pa predvideva, da bi na enem od najlepših in še divjih območij gorskega masiva Olimpa zgra-

dili neke vrste homerski Disneyland.

Toda tokrat zavojevalcev Olimpa ne bo pregnal Apolon, ampak alpinisti in varstveniki narave, ki so s pomočjo Mountain Wildernessa, organizacije, ki sta jo ustanovila Carlo Alberto Pinelli in Reinhold Messner, organizirali veličasten vzpon na Olimp. S to manifestacijo so želeli prepričati Evropsko skupnost in UNESCO, da se zavzemata za to, da ne pride do ekološke oskrunitve Olimpa.

Rekorderka iz ČSSR

Najuspešnejša češkoslovaška »višinska« alpinistka je Dina Šterbova iz Olomouca, ki ima na svojem seznamu že dva osemtisočaka, himalajski Čo Oju (8201 m), na katerega je splezala leta 1984, in Gašerbrum II. (8035 m) v Karakorumu, kamor je prišla lani.

JÓZEF NYKA O TOMU ČESNU IN KUMBAKARNI:

»TAKŠNEGA VZPONA ŠE NI BILO!«

Ljubljanska radijska postaja posveča na vseh svojih programih veliko pozornost planinstvu in alpinizmu, največje dogodke teh dejavnosti pa spremlja celo neposredno ali takoj, ko se njihovi akterji vrnejo domov.

Veliko pozornost je med drugim posvetila vzponu Toma Česna na vrh Kumbakarne v Himalaji.

Ker pa pogosto več velja, če dejanje ocenijo tujci, ljudje od zunaj, ki čustveno ali nacionalno niso nikakor prizadeti, so za takšno mnenje vprašali Józefa Nyko iz Varšave, urednika poljske gorniške revije Taternik, sicer pa enega od najbolj vnetih sodelavcev večine alpinističnih revij na svetu, tudi Planinskega vestnika. Józef Nyka je bil v mlajših letih izvrsten alpinist z nekaterimi odmevnimi vzponi v evropskem merilu, zdaj pa sodi med najpopolnejše svetovne poznavalce himalajskih dosežkov ter alpinizma in plezanja nasploh.

Po telefonu se je z urednikom Taternika pogovarjal novinar Matej Šurc. Józef Nyka pa mu je konec maja povedal o Česnovem vzponu na Kumbakarno naslednje:

»Sicer ne poznam vseh podrobnosti o vzponu Toma Česna, vendar mu že zdaj iz vsega srca čestitam za njegov izreden dosežek. Zelo sem vesel, da je uspel in da je z njim zdaj vse v redu.

Letošnja himalajska sezona je bila zelo zanimiva. Od 30. aprila do 2. maja je sovjetskim alpinistom uspel imeniten podvig; prečili so namreč pogorje Kangčendzenge in osvojili štiri njene glavne vrhove. Dvodnevni vzpon je poznavalce nedvomno presenetil, kajti prečenje, kakršnega so opravili Sovjeti — torej na klasičen način z višinskimi tabori, številnim moštvom, z uporabo dodatnega kisika, pritrjevanjem vrvi itd. — zahteva najmanj petdnevno plezanje.

Uspeh Toma Česna pa je nekaj popolnoma drugega. Gre za moderen način vzpona brez vsakršne tuje pomoči, zanašajoč se zgolj na lastne sposobnosti. Seveda moramo tudi omeniti, da severna stena Kumbakarne med alpinisti slovi kot ena izmed najbolj zastrašujočih alpinističnih ciljev na svetu, ki od alpinista zahteva zares skrajne fizične sposobnosti.

Leta 1982 je v njej poskušal tudi Francoz Pier Belgenes, član skupine Droite Montagnes. Takole pravi: »To je moja najtežja preizkušnja v Himalaji. Stena je zares kruta. Nihče od nas še ni videl tako ogromne, previsne in hladne stene. Takrat je bil oktober in vanjo sploh ni posijalo sonce, razen tri ali štiri ure na dan v taboru ena. Vrhnjih tisoč metrov stene je

podobnih severni steni Cime di Lavaredo v Dolomitih, vendar s to razliko, da je zadnjih petsto metrov v steni Kumbakarne še bolj previsnih.«

Tako torej pravi naš francoski prijatelj Pierre Belgenes.

Osebnostno menim, da je vzpon Toma Česna v tem trenutku morda najboljši dosežek v Himalaji doslej. Hkrati se zdi, da je to v vsakem primeru tudi najbolj neustrašno dejanje sodobnega himalajizma. Preprosto — ne najdem mu primerjave. Takšnega solo vzpona do danes v Himalaji ni opravil še nihče. Zame je Tomo Česen eden od najpopolnejših alpinistov sedanjega časa. Odlikuje ga izredna psihična in fizična sposobnost, zato je dosegel že takšna na videz nemogoča dejanja, kot je smer No Siesta v Alpah ali desni steber v K2.

Njegov zadnji dosežek, prvenstvena smer v severni steni Kumbakarne, je name napravil resnično globok vtis in nestrno pričakujem podrobnejše poročilo o tem v našem tisku. Kajti Tomo Česen ima tudi na Poljskem veliko dobrih prijateljev.«

TOMO ČESEN
V MONTAGNES MAGAZINU

VELIKI LJUBEZNI: GORE IN DRUŽINA

Skoraj ne mine mesec, ne da bi prebrali ali kako drugače zvedeli o kakšnem novem uspehu vsestranskega alpinista Toma Česna iz Kranja. Čeprav so naše gore in naši alpinisti na evropskem Vzhodu in so torej tudi vrhunski plezalski uspehi slovenskih plezalcev za Zahodno Evropo manj zanimivi, občasno vendarle tudi v tem tisku preberemo bolj ali manj zadržano novico o slovenskem alpinizmu.

Kar na sedmih straneh razkošne francoske revije »Montagnes Magazine«, ki izhaja na 148 straneh velikega formata in je bogato ilustrirana z barvnimi fotografijami, pa je v letošnji majski številki predstavljen Tomo Česen, ki v intervjuju pravi, da pleza izključno zaradi veselja tako v ledu kot v kopni skali in da ima rad prav vse gore na svetu, najraje in najpogosteje pa pleza sam. Na vprašanje, ali je kakršno veselje zmrzovanje, trpljenje in tveganje v izjemnih smereh in stenah, je odgovoril, da mu je pač tudi to v zadovoljstvo, saj je naposled takšno ali drugačno tveganje pri vsakem vrhunskem športu.

Naslovna fotografija ob intervjuju s Tomom Česnom v Montagnes Magazinu: Česen na vrhu Jalung Kanga (8505 m)

Potem ko je odgovoril na nekatera vprašanja o financiranju svojih alpinističnih podvigov in zelo na splošno o svojih sponzorjih, je natančneje govoril o svoji veliki preizkušnji na Jalung Kangu in o nekaterih drugih svojih najtežavnejših plezanjih. Zadržal se je tudi pri rekorderstvu nekaterih plezalcev iz Zahodne Evrope, ki ne izbirajo sredstev za doseg svojega cilja in se med drugim poslužujejo tehničnih prevoznih sredstev, da bi bil njihov časovni rekord videti čimbolj učinkovit.

Vendar o nobenem od svojih »konkurentov« (če lahko tako pogojno imenujemo njegove kolege — vrhunske plezalce) ne govori niti z omalovaževanjem niti s podcenjevanjem, ampak omeni njihove največje zasluge za svetovni alpinizem. Tako pravi o Reinholdu Messnerju, da je izredno veliko prispeval k napredku svetovnega alpinizma, med drugim s tem, ko je sam pripeljal na vrh Everesta in ko je začel brez uporabe dodatnega kisika plezati na najvišje vrhove sveta.

Vendar v intervjuju ni mogoče prezreti Česnove izjemne skromnosti: medtem ko so nekateri njegovi kolegi iz Zahodne Evrope pospremili svoje vrhunske dosežke z velikansko publiciteto, je Tomo Česen o svojih podobnih in še večjih alpinističnih dejanjih skromno molčal.

Ali so gore najpomembnejša stvar v življenju Toma Česna? »Ne,« odgovarja intervjuvanec v Montagnes Magazinu. »To je moja družina, žena in dva majhna otroka.«

26-letni kranjski alpinist Tomo Česen je v tem intervjuju predstavljen francosko govoreči planinski in alpinistični publiki v najlepši luči — tudi s fotografijami, ki so iz zbirke Janeza Skoka in Toma Česna. Naposled so v sklopu intervjuja v okviru posebej predstavljeni Česnovi največji alpinistični dosežki, med katerimi pa še ni zabeležen solo vzpon na alpski način na Kumbakarno, saj je bil razgovor napisan pred Česnovim zadnjim odhodom v Himalajo.

3. svetovni dan čistih gora

Po uspehu prvih dveh svetovnih dni čistih gora v številnih deželah se je Svet UIAA na svoji seji odločil, da bi to prireditve periodično ponavljali. Tako je razglašen konec tedna 23. in 24. septembra 1989 za »tretji svetovni dan čistih gora«. S tem želi UIAA kolikor mogoče veliko ljudi opozoriti na varstvo gorskega sveta.

Svetovna organizacija planinskih zvez (UIAA) je zaprosila svoje članice, naj pri tej akciji z največjo zaganostjo pomagajo, tako da objavijo to sporočilo v svojih klubskih in društvenih glasilih, ga posredujejo dalje drugim sredstvom obveščanja in se lotijo konkretnih očiščevalnih akcij, okroglih miz o tej temi itd. Na južni polobli, kjer so podnebne razmere zdaj drugačne, naj bi bil svetovni dan čistih gora 17. in 18. marca 1990, če ga letošnjega septembra ne morejo izpeljati.

novice

PETA, ŠESTA IN DESETA STOPNJA

Odkar so plezalci ovrgli teorijo, da je najtežje, kar lahko človek prepleza, označeno s šesto težavnostno stopnjo, in so pomaknili plezalsko zahtevnost do desete težavnostne stopnje, obstajajo med alpinisti, plezalci in športniki nekakšni nesporazumi. Dosedanji vrhunec teh včasih že kar nestrpnih razmišljanj je ta, da gre zdaj pravzaprav na tem področju vsaj za dve popolnoma različni dejavnosti: na eni strani je alpinizem, čigar torišče so slejkoprej gorske stene, na drugi športno plezanje, ki pravzaprav sploh ne potrebuje gore, saj lahko v telovadnici postavijo umetno steno z umetnimi oprimki; na eni strani je alpinist še vedno odvisen od naravnih sil, na drugi športnik telovadi po orodju, ki je pač oblikovano kot del gorske stene in lahko kadarkoli odstopi od svoje tekme s težavami. Zato je torej komajda še mogoče z enakimi merili ocenjevati težavnosti pri obeh dejavnostih.

Razprave o težavnostih in stopnjah v steni pa niso od danes. Pred nekaj več kot dvajsetimi leti, januarja 1969, je v Planinskem vestniku izšel v prevodu Franceta Avčina prispevek dr. Severina Casare »Šeste stopnje ni«, kjer avtor razmišlja o podobnih zadevah. Ker najštevilnejši od zdaj najaktivnejših takih in drugačnih plezalcev v času izida tega prispevka seveda še niso bili niti naročniki niti bralci Planinskega vestnika, naj v razmislek sedanjemu rodu to zanimivo razmišljanje ponatisnemo. (Op. ur.)

* * *

Te vrstice bodo v taboru »šestostopnjašev« zbudile sprva pač presenečenje, mogoče celo grajo in posmeh. Toda po premisleku jim bodo zatrdno pritrjevali vsi. Kar govorim, sloni na neovrgljivih zakonitostih logike in matematike.

Ko je leta 1926 Welzenbach objavil svojo lestvico težavnostnih stopenj, so bila umetna pomagala za plezanje že v rabi, in sicer ne le za varovanje, temveč tudi za napredovanje. Lestvica za alpinizem v skali, to je za prosto plezanje, je zajemala pet stopenj: 1. lahko; 2. srednje težavno; 3. težavno; 4. zelo težavno; 5. skrajno težavno. Poleg tega je za vsako stopnjo obstajala še oznaka »težje« ali »lažje«. Tako ustreza najvišja stopnja, to je »težka peta stopnja«, skrajnim zmogljivostim, ki so dane človeku kot premagovalcu skale. Ker pa je plezanje z umetnimi pripomočki (kot rečeno, ne za varovanje, temveč kot pomoč za vzpon) že obstajalo, je Welzenbach dodal še eno stopnjo, šesto namreč. Pomenila je, da se s tem načinom morejo obvladati mesta, ki so prosti pleži nedo-

stopna. Zmota leži tedaj v naslednjem: šesta stopnja kot višja od pete bi bila upravičena le tedaj, če bi tista mesta izredni plezalci še zmogli v prosti pleži. To pa ne gre, ker pač terjajo umetnih pomagal, če naj jih zmoremo. Bistvo novega sistema je posebna tehnika, ki skalno steno opremi s takimi pripravami, da plezalcu omogočijo napredovanje, in sicer povsem drugače kot pri prostem plezanju. Zmotno je tedaj označevati smer druge težavnostne stopnje s šestico, če vsebuje mesta, ki v prosti pleži (torej pete stopnje) niso preplezljiva. Novi sistem bi si moral najti posebne oznake, na primer umetna preplezljivost v dveh stopnjah: 1. splošne umetne smeri; 2. težje umetne smeri.

Jasno je, da je največja še premagljiva težavnost za prosto plezajočega s peto stopnjo. Nad njo je narava človeku postavila meje, če odmislimo primere nore drznosti ali enkratna dejanja v najhujši sili in enaka dosežka dopiranega človeka (doping — umetna sredstva, ki naj organizmu omogočijo nadnormalne, čeprav kratkotrajne dosežke). Vendar ne smemo takih nadvse redkih primerov vključevati v nobeno splošno klasifikacijo.

PROSTO IN UMETNO PLEZANJE

Toda vrnimo se k naši temi! Če bi hoteli tako umetno kot prosto pležo zajeti z istim merilom težavnostnih stopenj, bi prišlo do naslednje ugotovitve: skrajno težavno mesto, torej petica, postane z umetnimi pripomočki manj težko, postane potemtakem štirica. Če število klinov pomnožimo, je to tretja stopnja. In če klinov zabijemo še več, lahko dobimo zavarovano stezo, dostopno tudi gorskim popotnikom.

Ko tedaj drži, da na opisani način iz petice pride do štirice, nastane vprašanje, v čem je potemtakem vzvišenost umetnega plezanja. Edinole nova oznaka, na primer »umetna peta stopnja« (ki bi ustrezala sedanjim zmotno poimenovani šestim stopnjam), bi zmoto odpravila.

V tej »umetni petici« bi bila obsežena celotna lestvica tako imenovane šeste stopnje, od najmanjše do skrajne težavnosti. Tako kake šeste stopnje ne bi bilo več. Če pa hočemo poskusiti označiti točneje premagane težave, so nam na voljo drugačne možnosti za izražanje njihove vrednosti: dolžina smeri v metrih, porabljeni čas v urah, število najtežjih mest ter uporabljanih pripomočkov v številkah. In če na vsak način hočemo — kar pa je po mojem mišljenju nemogoče — prosto (alpinski) in umetno (športno) plezanje spravili na isti

imenovalc, bi umetno morali označiti z dvema stopnjama, z »umetno četrto stopnjo«, in z »umetno petico«.

To razmišljanje sem na krako zaupal gospodu Welzenbachu, ko sem ga srečal v koči pri Treh Cinah. Zdelo se je mu upravičena. Toda medtem se je bilo označevanje s šesto stopnjo že tolikanj uveljavilo, da se Welzenbachu kaka izboljšava ni zdelo na mestu. Naj pripomnim še naslednje: V tistih časih so smeri šeste stopnje imele malo »umetnih« mest, druga pa so bila premagana v prosti pleži. To so bili vzponi à la Comici, Cassin, Carlesso, ne pa kot sedanje z zabijanjem klinov od vstopa do izstopa. Tudi tam, kjer v skali ni počti, jih z železjem napravijo. Comicija sem na svoje dvojno naziranje o tem spomnil, ko je pisal svoj plezalski priročnik. Hotel je, da ga združim v poglavje, ki bi bilo vključeno v njegovo knjigo.

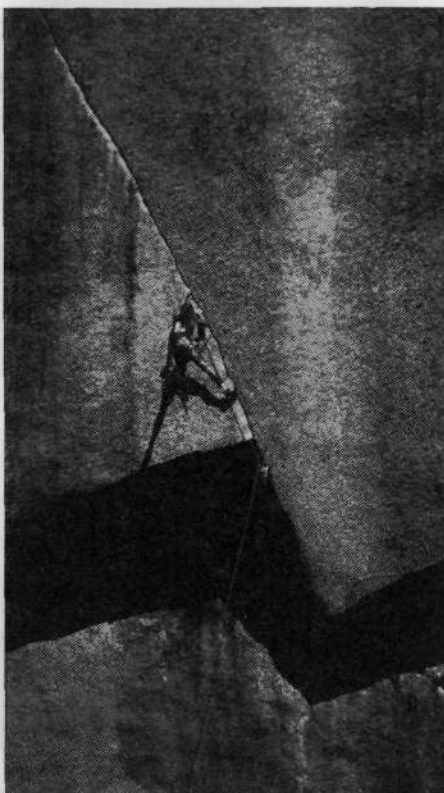
Sedaj, ko me je neki založnik pozval naj priobčim posnetke Emilija Comicija, ki sem jih bil zbral, obenem z uvodom o njegovi plezalski umetnosti, se mi je pričujoča tema ponovno približala. Želel bi, da bi se je posebni poznavalci te zadeve temeljito lotili.

PET JE VEČ KOT ŠEST?

Predem sem končal svojo knjigo o življenju Paula Preussa, tega največjega zastopnika prostega plezanja, sem štel za potrebno, pobarati najsloviteljske moderne plezalce o nekaterih zadevah. Poglavitno vprašanje je bilo:

Denimo, da ustreza skrajna meja proste pleže težki peti stopnji, umetne pa težki šestici. Katera od obeh stopenj potem lahko označuje težjo in nevarnejšo plezarijo? Odgovor vseh odločilnih je bil: »Težka petica v prosti pleži!« Iz tega sledi absurdna sklepna posledica, da je vrednost pete stopnje višja kot šeste, nižja stopnja tedaj več vredna ko višja. Sedanje določanje težavnosti je potemtakem zgrešeno, dokler vključuje umetno pležo v lestvico proste. Veljati mora le takšna razvrstitev po stopnjah, ki — kot že povedano — priznava prosti plezariji peto stopnjo, umetni pa »umetno peto stopnjo«.

Edinole prosto plezanje more tedaj predstavljati točno opredelitev človeških zmogljivosti v premagovanju sten oz. težav v njih. Odtod sledi spoznanje o bistveni različnosti obeh načinov plezanja: prosti spada v področje alpinizma, umetni pa v šport. Vsekakor je šport velike atletske vrednote, mogoče najiminitnejši od vseh športov, z alpinizmom pa nima nikakega opravka, saj stoji zunaj njegovega etičnega in estetičnega pojmovanja, ki nas uči, da se na gore vzpenjamo po vseh njihovih poteh, tudi po najtežavnějšíh, vendar le prosto, tako, kot nas je ustvaril ljubi Bog, ne pa s tehničnimi sredstvi, ki ponišujejo človekove naravne sposobnosti.

Pajek v steni: katera stopnja je to?

Naposled bi nam moralo vendarle uspeli, da alpinizem opredelimo (pojem alpinizma jasno označimo) kot vse človekove dejavnosti. Če ne, ga bodo navsezadnje pričeli zamenjavati s povsem drugačnimi vajami, denimo s plezalskim vzponom na Eifflov stolp od zunaj ali s spustom ob vrvi z zvornika svetega Marka v Benetkah.

Takšni dosežki pačijo pojem plezanja po steni. Plezanje je čisti in prvobitni človekov stik z goro in mu razvija številne čednosti. Veliki Preuss je imel pač prav, ko je trdil, da teoretično ni razlike med vzponom na vrh s pomočjo umetnih sredstev ter vožnjo z žičnico.

Pozornost Robasovi odpravi

V letošnji drugi številki trimesečnika »La Montagne & Alpinisme«, ki v zelo razkošni obliki na več kot 80 straneh izhaja v Parizu, je v obsežni rubriki, kjer so zbrani aktualni alpinistični dosežki iz Alp in vseh drugih svetovnih pogorij, precej prostora posvečenega jugoslovanski odpravi, ki je bila lansko jesen nadvse uspešna na Čo Oju. V poročilu je natančno opisano, kako so naši alpinisti prodirali proti gori in kako so potem po vrsti plezali na njen vrh, omenjeno pa je tudi, kako skromno spremstvo so imeli na poti proti gori in kako so proti vrhu plezali popolnoma brez pomoči domačih višinskih nosačev.

novice
iz Ljubljane

RAKASTA RANA SODOBNEGA HIMALAJIZMA

PLEZAJ SAM — IN SAM TUDI UMRI

Lani je bilo v Himalaji precej nesreč, ki bi jih bilo vredno pazljivo preiskati ali se vsaj o njih temeljito pogovoriti.

Kar nekajkrat se je namreč zgodilo, da so alpinisti bolnega ali izčrpanega tovariša preprosto pustili visoko na gori. 12. maja lani, na primer, je Švicar Heinz Zeimbsch pustil svojega hudo obnemoglega soplezalca Stefana Woernerja samega v šotoru 7300 metrov visoko, sam pa je sestopil, da bi prinesel jeklenko s kisikom. Toda slabo vreme je preprečilo, da bi kdajkoli lahko pomagali umirajočemu alpinistu.

REŠEVANJE SAMO LASTNE KOŽE?

V podobnem položaju se je 9. julija na Gašerbrumu II znašel Američan Gary Silver. Njegov tovariš Roland Willenbrock iz Kanade ga je moral pustiti v globokem snegu na višini okrog 7000 metrov, čeprav se je poprej izredno trudil, da bi ga spravil nižje. »Zares si nemočen, ko ti na veliki višini in v viharju tovariš pade v komo,« pravi vodja odprave na Gašerbrumu II. — To je res, vendar bo Zeimbscheva in Willenbrookova odločitev brez dvoma najbolj boleča rana v njunem spominu.

V eni izmed številnih odprav na Mount Everest je izkušen Šerpa že na Južnem sedlu (7906 m) kazal očitne znake višinske bolezni. Vseeno je naslednje jutro nadaljeval vzpon. Umril je naslednjo noč med sestopom v tabor na sedlu, potem ko je dosegel višino 8500 metrov.

Znani so tudi primeri, ko so se morali hudo bolni člani odprave sami vračati v bazni tabor, in sicer po težavnih ter varnih smereh. Kanadčan Paul Teare, član mednarodne odprave, ki je (prek vzhodne stene) nameravala osvojiti vrh Everesta, je 10. maja na Južnem sedlu pri sebi opazil jasne znake pljučnega edema. Njegovi trije tovariši so se odločili, da bodo na sedlu počakali ugodnejše vreme, ki bo primerno za naskok na vrh, Paul pa je sestopil sam kljub viharju in izredno težavnemu terenu. Na srečo traja nekaj ur, preden pljučni edem postane smrtno nevaren, tako da se Paulov junaški sestop ni končal tragično.

To pa se je zgodilo trojici Čehov, ki so 2. oktobra plezali po severozahodni steni Anapurne. Na višini 7800 metrov je eden izmed njih, Jirži Pelikan, ki ni bil dovolj aklimatiziran, nenadoma hudo zbolel. Sestopal je brez spremstva in omahnil v smrt.

Nekaj dni pozneje, 13. oktobra, sta se na Makaluju La (7400 m) dva Poljaka ravno pripravljala na vzpon do tabora IV, ko ju je zmotil mehiški alpinist Carles Carsolio,

ki se je vračal z Makaluja. Predvideval je, da je dobil pljučni edem. Poljaka je prosil za umetni kisik, toda nista našla jeklenk, zato sta mu dala samo neka zdravila. Carles se je odločil, da bo sestopil do tabora II, pri čemer pa mu Poljaka nista pomagala. Poljska planinska zveza je pazljivo raziskala ta prestop in ostro obsodila ravnanje obeh alpinistov (od katerih je v naslednjih dneh eden za vedno izginil blizu vrha Makaluja).

VRH ZA VSAKO CENO?

S sodobnim himalajizmom se je torej prikradla tudi rakasta rana, ki nima nobene zveze s tradicionalno gorniško etiketo. Himalajske odprave so zdaj večinoma razkrojene, kajti v modi je solo plezanje brez varovanja. Danes velja pravilo — zanesi se nase. Številni plezalci, ki se podajajo na velike višine, dokazujejo, da ne poznajo osnovnih pravil zdravniške pomoči — niti nimajo domišljije. Znanih je precej primerov neprimerne prve pomoči, zato je tudi toliko alpinistov na velikih višinah prepuščenih žalostni usodi. Nora obsedenost »doseči vrh za vsako ceno« je, kot se zdi, včasih močnejša od odgovornosti za tovariša, ki potrebuje pomoč. Pogosto se tudi zgodi, da alpinist ob tem popolnoma pozabi na lastno varnost.

Takšni primeri niso novi, pojavljajo pa se vedno pogosteje. O teh problemih bi morali resneje razpravljati in ob tem poiskati

Poljska tragedija v Himalaji

Letošnja pomladanska sezona v Nepalju je terjala življenje 11 alpinistov, od tega pa je bil kar v osmih primerih vzrok za nesrečo snežni plaz.

Začelo se je z dvema nesrečama na Mount Everestu. Poleg makedonskega alpinista Ilijevskega je nesrečno končal še en Šerpa pri sestopu z vrha. Na Makaluju je izgubil življenje španski alpinist.

Potem pa se je na Everestu odigrala največja tragedija poljskega himalajizma. 24. maja sta z vrha po zahodnem grebenu sestopala Eugeniusz Chrobak in Andrzej Marciniak. Tri dni zatem sta se v spodnjem delu srečala še s šestimi poljskimi plezalci. Takrat jih je zajel plaz in štirje med njimi so se smrtno ponesrečili. Chrobak in Marciniak sta bila hudo poškodovana in Chrobak je zaradi teh poškodb čez noč umrl. Marciniaku je kot edinemu preživelemu uspelo doseči tabor 1 na višini 5900 metrov, od koder so ga prijatelji iz baznega tabora rešili 1. junija. Vsi ponesrečenci v tej tragediji so bili zelo izkušeni poljski alpinisti, za Zygmunta A. Heinricha pa je bila to že njegova 20. odprava v Himalajo.

(ideološke in tehnične) rešitve, da bi se izognili takšnim primerom, ko plezalci prečenjujejo svoje sposobnosti. Ne bi smeli več dovoliti postavljanja taborišč brez zadostnih zalog umetnega kisika, bolj bi morali paziti na soliste in na skupine, ki v najtežavnejših razmerah osvajajo vrhove. Mednarodna zveza (UIAA) bi morala več

pozornosti nameniti etičnim vrednotam (kodeks obnašanja alpinističnih odprav), da bi tako vsakemu alpinistu vtisnili v zavest spoznanje, da je največja vrednota še vedno človek, človeško življenje, ne pa osvojitve vrha, pa četudi gre za sam — čarobni Everest...

(Expe Doc)

ALI HODIMO K ŽIGI ALI H KARLU?

PO KOM SE IMENUJE ZOISOVA KOČA?

NADA PRAPROTNIK

Ko sem spraševala, po kom se imenuje Zoisova koča na Kokrskem sedlu, pravzaprav nihče ni vedel točnega odgovora oziroma o tem sploh nismo premišljevali.

V Planinskem vestniku je Lapajne (1921) zapisal, da je koča leta 1919 prišla v last Slovenskega planinskega društva in da »je obdržala svoje prvotno ime po baronu Žigi Cojzu (Zois), ljubitelju naših planin.« V prvi izdaji svojega vodnika Kamniške in Savinjske Alpe iz leta 1973 je Ficko zapisal, da ima koča ime po »znanem naravoslovcu in ljubitelju gorskega cvetja iz 17. stoletja Zoisu.« V drugi izdaji iz leta 1977 je avtor stavek samo dopolnil z imenom Žiga. Vsi sekundarni viri so torej omenjali le Žiga Zois a kot človeka, po katerem naj bi se imenovala ena od najstarejših planinskih koč v Kamniških Alpah. Pregledala sem tudi dnevno časopisje iz leta 1897, kajti takrat so kočo zgradili. Novice, Slovenec in Slovenski narod tega dogodka sploh ne omenjajo. V nemškem jeziku izhajajoči Laibacher Zeitung 26. avgusta sporoča, da bo otvoritev Zoisove koče, 31. avgusta pa je zabeležil, da je bila postojanka odprta 29. avgusta 1897 in da se je dogodka udeležilo 70 turistov, članov in prijateljev Kranjske sekcije Nemško-avstrijskega planinskega društva (DÖAV). Nobena novica pa ne omenja, po katerem od bratov Zois naj bi poimenovali kočo. Šele v slavnostnem zborniku Nemško-avstrijskega planinskega društva iz leta 1901 sem končno našla podatke, po kom se ta koča resnično imenuje. Kronist je zapisal: »Ime je dobila po kranjskih naravoslovcih Karlu in Žigi Zoisu, katerih nasledniki so Kranjski sekciji odstopili zemljišče.«

SKORAJ POZABLJENI KAREL

Žiga Zois (1747—1819) je bil prosvetljenec in naravoslovec, predvsem geolog in mineralog. Nedvomno je veliko bolj znan od svojega mlajšega brata botanika Karla (1756—1799), o katerem veliko manj vemo. Živel je v senci svojega najstarejšega brata.

Preden si ogledamo njegovo botanično delovanje ob vznožju in v osrčju Kamniških Alp, se na kratko zaustavimo pri prvih raziskovalcih v tem delu Alp.

Tako kot Julijske Alpe in Karavanke so tudi Kamniške Alpe začeli odkrivati naravoslovci tujega rodu v drugi polovici 18. stoletja. Prvi je bil idrijski zdravnik I. A. Scopoli (1723—1788), ki se je že leta 1758 povzpел na Storžič in prehodil vse pogorje do Kokre; naslednje leto se je povzpел na Grintovec, Kočno, Greben, na Kokrsko sedlo in botaniziral tudi v dolini Kokre. Celovški botanik F. X. Wulfen (1728—1805) je živel v letih 1762 in 1763 v Ljubljani. V tem obdobju je bil na Storžiču, Grintovcu, v dolini Kokre in v okolici Kamnika. Drugi idrijski zdravnik B. Hacquet (1739 ali 1740—1815) je hodil le ob vznožju Kamniških Alp, na vrhove pa se verjetno ni povzpел.

Delo prvih botanikov v Kamniških Alpah je nadaljeval Karel Zois, ki je v glavnem živel na gradu Brdo pri Kranju in na Javorniku pri Jesenicah. V letih 1785 do 1790 je na Brdu sadil alpske rastline ter domača in tuja drevesa. Ta nasad je bil prvi botanični vrt na ozemlju Slovenije. Rastline so mu prinašali najeti nabiralci tudi z vrhov, ki se dvigujejo nad Brdom. V Arhivu SR Slovenije se je ohranila botanična beležnica (1785—1792), v katero je K. Zois pisal sezname rastlin, ki so mu jih nosili njegovi nabiralci tudi iz Kamniških Alp. Največkrat se pojavlja ime Jurija Pinca, ki je bil na Storžiču. Z Grebena in Grintovca mu je prinesel njegovo zvončnico (*Campanula mea*); z Grintovca navadni volčin (*Daphne mezereum*), ob katerem je zabeležil tudi slovensko ime ovzhj tishje, in turistiško preobjedo (*Aconitum tauricum* JA. *napellus!*) s slovenskim imenom lesiak. Nabiral je tudi med Grintovcem in Kočno. Na Kokrskem sedlu je nabral njegovo zvončnico in ob njej zapisal, da raste »na uratah Kir se na hudem graben gre, ktir se u Konz Bisterze sazhne«. Benda je bil na Tolstem vrhu, v Kamniški Bistrici in v dolini Kokre. Andreja Legata omenja v beležnici le kot nabiralca v Karavankah (Belščica, Mali Stol). F. Hochenwart (1838) pa v svojem dnevniku o turah v kranjskih

Portret Žige Zoisa, ki ga je naslikal Andrej Herrlein. Hrani ga Narodna in univerzitetna knjižnica iz fototeke Prirodoslovnega muzeja Slovenije

Portret botanika Karla Zoisa, ki ga je naslikal Andrej Herrlein. Hrani ga Narodni muzej Slovenije
Foto: Srečo Habič

gorah omenja, da je prav z gradu Brdo delal izlete v Kamniške Alpe. Leta 1793 je bil na Grintovcu, Brani in Kočni; na Storžič sta ga spremljala vrtnar Ried z Brda in Legat iz Bohinja, ki sta nabirala rastline za Karla Zoisa.

K. Zois ni ničesar objavil; ohranilo se je le nekaj njegovih rokopisov. O svojih odkritjih je obveščal svoje sodobnike, ki jim je posušene ali tudi žive rastline pošiljal. Sodeloval je s celovskim botanikom F. X. Wulfenom, ki je po njem imenoval Zoisovo vijolico (*Viola zoysii*) s Stola — »najlepšega otroka naših gora« — in Zoisovo zvončico (*Campanula zoysii*) — »hči slovenskih planin«, za katero je zapisal (1788), da »raste v skalnih razpokah v Bohinjskih Alpah in na vrhu Storžiča«.

Dopisoval se je tudi z dunajskim botanikom N. T. Hostom, ki je leta 1797 izdal Sinopsis avstrijskih rastlin, v katerem svojega prijatelja navaja pri nahajališčih nekaterih redkih rastlin. Nekaj mu jih je Karel Zois poslal tudi iz okolice Brda: ščavjelistna dresen (*Polygonum lapathifolium*), francoska lepnica (*Silene gallica*) in polegla krčnica (*Hypericum humifusum*).

Da je bil K. Zois prvi, ki je odkril raptiko na meliščih Tičarice v Dolini Triglavskih jezer, je znano; manj znana pa je Hostova navedba, da raste raptika (*Stemmacantha rhapontica*) na Grintovcu »proti hudourniku, ki se imenuje Kokra«. To nahajališče pod Kokrskim sedlom v kasnejših letih ni bilo potrjeno. Nahajališče v Kamniških Alpah navaja tudi Wulfen (1786). V herbariju K. Zoisa, ki ga hra-

ni Prirodoslovni muzej Slovenije, se je primerek raptike ohranil, vendar na žalost ni zabeleženo nahajališče.

COJZOVA ALI ZOISOVA KOČA?

Kot eden od prvih botanikov in gornikov je K. Zois za izhodišča svojih izletov zgradil nekaj koč: ena od njegovih planinskih postojank je bila pri Dvojnem jezeru v Dolini Triglavskih jezer, druga na Velem polju. Morda je imel še eno kočjo v zgornjem delu Doline Triglavskih jezer, eno pa v Medjem dolu nad Javornikom; za Kamniške Alpe pa ni nobenih podatkov.

Pri nabiralcu Juriju Pincu smo omenili slovenske izraze za imena rastlin. V Rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice se je ohranil seznam slovenskih rastlinskih imen, ki ga je napisal K. Zois in ki je bil osnova vsem kasnejšim takim delom.

Nobeden od botanikov, ki so pisali o Karlu Zoisu, pa ne omenja njegovega portreta. Od leta 1927, ko so ga odkupili od Egona Zoisa, je shranjen v depozu Narodnega muzeja Slovenije. Portret je v olju in na platnu naslikal Andrej Herrlein. Pregled botaničnega in gorniškega delovanja Karla Zoisa kaže, da je prav, da se planinska postojanka na pobočju najvišjega vrha Kamniških Alp imenuje tudi po njem.

Za konec pa bi se rada ustavila še pri pisavi imena. Zoisi se niso podpisovali fonetično. Bleiweis (1855) je zapisal: »Ime

Zoisovo pišemo, kakor ga je sam pisal, čeravno bi ga po našem imeli pisati Cojz, ker se tako izrekuje. Po 1. svetovni vojni so začeli pisati Cojz: Cojzova koča, Cojzova vijolica, Cojzova zvončnica, Ljubljana je dobila Cojzovo cesto. Eden izmed redkih, ki je zapisal Zoisova koča, je bil M. Kajzelj (1932) v vodniku Naš alpinizem. Zadnji Slovenski pravopis navaja pod geslom Zois, s Zoisom, zoisit (ki se imenuje po Ž. Zoisu). Botaniki dosledno pišemo Zoisova vijolica in Zoisova zvončnica, Bohinjska Bistrica ima Zoisovo ulico. Zato bi bilo edino pravilno, da planinsko postojanko Karla in Žige Zoisu pišemo: Zoisova koča.

LITERATURA:

Bleiweis, J., 1855: Koledarček slovenski za navadno leto 1855.
Festschrift zur Feier des zwanzigjährigen Bestehens seit der Neugründung im Jahre 1881. 1874 bis 1901. DÖAV Sektion Krain des DÖAV. Ljubljana 1901.
Ficko, P., 1973: Kamniške in Savinjske Alpe. 1. izdaja.
Ficko, P., 1977: Kamniške in Savinjske Alpe. 2. izdaja.

Hohenwart, F., 1838: Auszug aus meinen Alpenreisen-Tagebüchern über die krainischen Hochgebirge. Beiträge zur Naturgeschichte, Landwirtschaft und Topographie des Herzogthums Krain. 1. del.

Host, N. T., 1797: Synopsis Plantarum in Austria provincisque adjacentibus sponte crescentium. Dunaj.

Kajzelj, M., 1932: Naš alpinizem.

Laibacher Zeitung. 116. letnik, št. 194, str. 1745, 26. avgust 1897.

Laibacher Zeitung. 116. letnik, št. 198, str. 1780, 31. avgust 1897.

Lapajne, F., 1921: Kokrsko sedlo, Cojzova koča. Planinski vestnik. 21, str. 14.

Praprotnik, N., 1988: Botanik Karel Zois. Proteus. 51, str. 83—88.

Slovenski pravopis. 1962.

Tominec, I., 1955: Botanik Karel Zois — glasnik cvetne lepote naših Alp. Planinski vestnik. 55, str. 453—456.

Wulfen, F. X., 1786—1790: Plantae rariores Carinthiacae. In: Jacquin, N. J.: Collectanea ad Botanicam, Chemiam et Historiam naturalem Spectantia, cum Figuris, 1—4. Dunaj.

Zois, K., 1787—1792: Botanična beležnica. Zoisov arhiv, fasc. 20. Arhiv SR Slovenije.

V HRIBIH JE TREBA VEČ PITI KOT V DOLINAH

SPROTNO NADOMEŠČANJE TEKOČINE

Pred približno desetimi leti so zaradi vse pogostejših reklamnih sporočil izdelovalcev mineralnih napitkov začeli tudi ljudje, ki se v prostem času ukvarjajo z najrazličnejšimi športnimi dejavnostmi, premišljevat o tem, kar so vrhunski športniki že dolgo vedeli: pitje pred športnimi dejavnostmi in med njimi ni nikakršen znak slabosti, ampak kaže na to, da poznamo potrebe telesa. Telo namreč potrebuje tudi v mirovanju in pri sobni temperaturi tekočino, da bi izločalo produkte presnavljanja. Poleg tega se ni mogoče izogniti vsaj minimalnim izgubam tekočine s potenjem. Kot vodilo za dovajanje tekočine bi lahko veljalo v normalnih pogojih, naj bi odrasli dobili dnevno 20 do 45 mililitrov na kilogram telesne teže. Tako naj bi znašala ta količina za odraslega človeka, teškega 70 kilogramov, povprečno 2,3 litra vode. Ker pride voda v telo tudi s trdo hrano, na primer s sadjem, mesom ali krompirjem, to seveda ne pomeni, da bi morali dobesedno popiti 2,3 litra vode, saj je ta količina dobršen del že vsebovana v hrani.

NEVARNA IZSUŠITEV

Med športnimi dejavnostmi človek seveda porabi več energije. 70 kilogramov težak človek porabi med peturno turo (hoja po

strmini 15 stopinj, dva kilometra na uro) kakšnih 2250 kcal energije. Dnevna poraba energije bi v tem primeru znašala pri takšnih obremenitvah približno 4000 kcal.

Druga možnost za izračun porabe tekočine je lahko tudi formula, po kateri naj bi potrebovali 1 mililiter vode za vsako porabljeno kilokalorijo. Glede na ta izračun bi dnevno potrebovali 4000 mililitrov vode. Vendar vsaj polovico energije porabimo med turo. Zato je kajpada že s tega stališča smiselno, da med turo nadomestimo ustrezne količine izgubljene tekočine.

Med telesnimi naporih prihaja do močnejše prekrvavitve in do pospešene menjave snovi, ki dovažajo energijo v mišice. S tem povezano ogrevanje mišic se odziva z oddajanjem potu skozi kožo. Z izhlapevanjem potu se koža hladi, hladijo pa se tudi mišice pod njo. Zaradi tega izredno smotnega regulacijskega mehanizma prihaja do vse večjega siromašenja telesa z vodo, hkrati pa se izgubljajo tudi mineralne snovi, kot natrij in kalij.

Prvi znaki pomanjkanja tekočine niso posebej značilni in jih pogosto ne spravljajo v zvezo z izgubo tekočine: neugodje, nepotrpežljivost in nemirnost, rdečica kože, utrujenost, zvišana srčna frekvenca. Uravnavanje vode v telesu je razmeroma natančno, kajti že odklon 0,2 odstotka te-

lesne teže telo sporoči. Največji odklon brez sporočila znaša približno 150 gramov pri 70 kilogramov težkem človeku. Občutek žeje pa ima človek le pri majhnem pomanjkanju tekočine in izgine pri poslabšanju stanja. Pri nadaljnji izgubi tekočine, ki je ne nadomestimo, pa pride do zgoščevanja krvi. Zaradi tega je cirkulacija krvi v perifernih tkivih slabša, posledica pa so motnje pri transportu kisika v tkiva in ogljikovega dioksida iz tkiv. Simptomi pomanjkanja tekočine, ki znaša 6 do 10 odstotkov telesne teže (kakšne 4 litre), so že izredno tehtni: občutek vrtočlave, razmeroma hudi glavoboli, ščemenje v udih in takšno pomanjkanje sline, da ni mogoče pljuniti; to so zadnji varnostni signali. Nadaljnji simptomi, kot je na primer nezmožnost hoje, pa so v gorah že smrtno nevarni.

Poraba energije in oddajanje potu sta pri srednje visokih temperaturah okolja in povprečni vlažnosti zraka odvisna drug od drugega. Površina kože odraslega človeka znaša 1,8 do 2 kvadratna metra. Pri izjemno naporni in hitri gorski hoji lahko znaša izguba energije na uro celo 1000 kcal, glede na to pa lahko znaša izguba potu na uro celo do 1,8 litra. Visoke poletne vročine lahko te vrednosti še povečajo.

IZBIRANJE PIJAČE IN HRANE

Ker se med obremenitvijo izgubijo velike količine tekočine, je smotno, da v kratkih časovnih presledkih nadomestimo 100 do 400 mililitrov tekočine. Športnomedicinske raziskave so pokazale, da s pitjem ustavimo izgubljanje vode in z nadomeščanjem med obremenitvami celo popolnoma ustavimo izgubljanje.

V gornjskih krogih sicer zelo redko prakticirajo tak način, da namreč sproti nadomeščajo izgube s pogostim pitjem, kar varuje pred večjimi primanjkljaji vode. Pogosto namreč zvečer ni mogoče izravnati izgube celega dne, kajti kolikor bolj je človek izsušen, toliko dlje traja, dokler ni ponovno vzpostavljena raven tekočine. Glede na primanjkljaj tekočine lahko to traja 48 do 72 ur. To seveda pomeni slabo izhodišče za turo naslednjega dne: urejanje toplote je namreč lahko močno prizadeto. Pri nadomeščanju tekočine zaradi potenja je namreč treba upoštevati, da je pot filtrat telesne tekočine in torej vsebuje tudi mineralne snovi. Izguba mineralnih snovi na liter potu je različna in je odvisna od pogostosti, trajanja in količine potenja ter od telesnih rezerv ustrezne mineralne snovi. Pomembno je nadomeščanje mineralnih snovi z ustreznimi pijačami, ki jih industrija izdeluje v takšne namene, vendar le tedaj, če oskrba z mineralnimi snovmi ni zagotovljena z drugimi živili, ki so bogate s takimi snovmi (na primer suho sadje,

müsli, mleko in mlečni izdelki). Delež ogljikovih hidratov, ki jih vsebujejo takšni napitki, dá telesu prav hitro potrebno energijo in izboljša sprejem mineralnih snovi skozi želodčni in črevesni trakt do mišičnih celic. Optimalna je vsebnost 2,5 do 5 gramov ogljikovih hidratov na 100 mililitrov, vendar je ta vrednost pri večini elektrolitskih pijač presežena. Pijači, ki sta primerni nadomestili za pot, sta gost sadni sok in pivo. V obeh sta približno ustrezni količini ogljikovih hidratov in mineralnih snovi.

(Mittellungen OEAV)

VISOKOGORSKE POTI NEKOČ IN DANES

VAREN KORAK MED VRHOVI

ANTON TOMŠE

*»Človek zmore veliko, če hoče.
In moramo hoteti, če naj
postanejo vse naše planine
v vsakem oziru res naše.«*

Dr. Klement Jug

Ena od dejavnosti planinskih društev je urejanje poti. Brez nadelanih in zaznamovanih poti si ne moremo predstavljati planinstva v takem razmahu, kot ga imamo danes.

Zgodovina nadelanih in markiranih poti, ki so bile napravljene, da bi privabile ljudi v gore in bi po njih varno hodili, je stara komaj poldrugo stoletje.

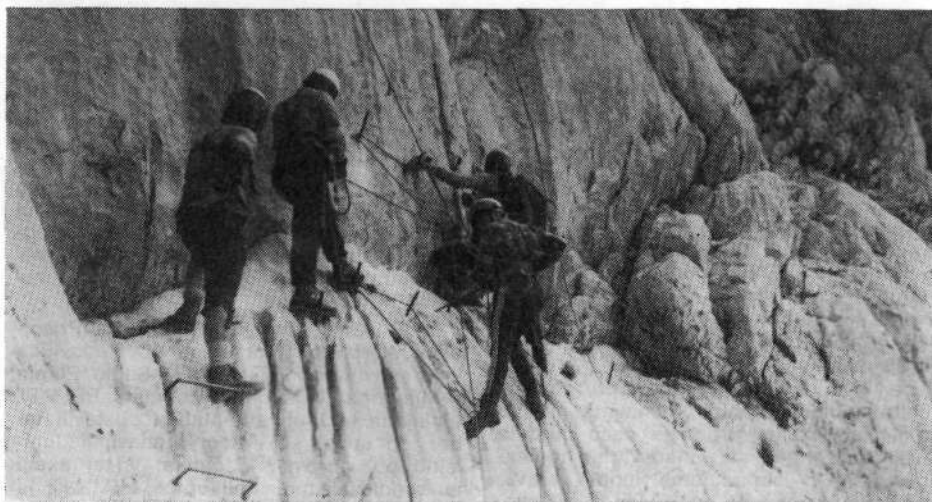
Ljudje so že davno prej hodili v gore, toda ne iz veselja do njih, pač pa iz življenjske potrebe.

V 18. stoletju so se poleg domačinov pojavili v gorah še drugi ljudje, znanstveniki in raziskovalci. V spremstvu domačinov — lovcev in pastirjev so se podajali vedno višje v gore. Baron Žiga Zois je dal na svoje stroške nadelati nekaj poti, da bi njegovi delavci lažje iskali železovo rudo.

Nastopila je doba, ko poti niso več služile samo gospodarskim potrebam, marveč ljudem, ki so v vedno večjem številu obiskovali gore. Da bi postali vrhovi čim bolj dostopni za večje število ljudi, je bilo treba poiskati nove pristope in zgraditi nove poti. Zato lahko štejemo za rojstni čas naših turističnih planinskih poti šele klasično dobo alpinizma.

Še preden so se pojavila planinska društva, so posamezniki vsaj za silo zaznamovali to ali ono smer ali najprimernejši prehod, kjer so se povzpeli na vrh.

Prvopristopniki, ki so se leta 1778 povzpeli na Triglav, so zaznamovali svojo

Obnova visokogorske poti z moderno strojno opremo

smer, da bi je drugič ne zgrešili. Njihovi kamniti možici so prve znane markacije pri nas.

Najprivlačnejši vrh v naših Alpah je prav gotovo Triglav. Leta 1808 sta se nanj povzpela bohinjka kaplana brata Jakob in Ivan Dežman. Jakob Dežman je o tem dogodku pisal svojemu profesorju Vodniku v Ljubljano pismo, v katerem je tudi tale odstavek:

»Drugi uspeh našega opazovanja pa je še misel, da bi se mogla pot na Triglav z majhnimi stroški, če bi zabil v steno debele žeblje, na katere bi po potrebi pritrdili vrv za preprijemanje, tako zelo olajšati, da bi bila za vsakogar, ki nima v višini vrtoglavice, dostopna.«

To je bila prva zamisel o nadelani turistični poti v naših gorah.

PRVE SLOVENSKE MARKACIJE

Leta 1859 je na Žanovo pobudo vodnik Jože Škantar, p. d. Šest iz Srednje vasi, nadelal pot z Ledin čez Stopce, tako da je na najtežjih mestih »popravil naravo«. Smer je izbral potem, ko je opazoval gamse.

Torej poteka letos 130 let od prve nadelane poti v naših Alpah. Isti Šest je leta 1871 s sinom nadelal dobro turistično pot čez Stopce. Zagozdil je lesene kline in navalil kamenje, v razu med Malim in Velikim Triglavom pa je izklesal nekaj stopnic. Na grebenu sta vzdala železne kline z obroči, skozi katere sta speljala vrvi.

To je bila prva zavarovana planinska pot v Julijskih Alpah.

Leto 1879 pa lahko štejemo za rojstno letnico prve markirane poti v naših Alpah. Na Frischaufovo pobudo je bil urejen do-

stop iz Bohinja na Triglav: Lovrenc Škantar-Šest in Richard Issler sta nadelala stezo čez Komarčo in dalje na Triglav. Pot sta tudi markirala.

V kasnejših letih je bilo napravljanih in markiranih še več drugih poti v našem visokogorju. Vendar je večina teh poti nastajala pod okriljem nemških planinskih društev.

Leta 1893 so ustanovili SPD, ki je med drugimi nalogami prevzelo dolžnost, da bo z nadelavo poti na široko odprlo gore slovenskemu človeku in jim vrnilo slovenski značaj. Slovensko planinsko društvo je prevzelo vso pobudo in prevladalo nad delovanjem tujih društev. Tako je markacijski odsek SPD že v prvem letu svojega delovanja zaznamoval 87 poti, med drugim celo v Triglavskem pogorju.

Stanje se je iz leta v leto izboljševalo v korist slovenskih napisov in kažipotov. Sprva so za markiranje uporabljali vodravne črte v različnih barvah, pike in tudi številke. Alojz Knafelc pa je uvedel za označevanje planinskih poti rdeč kolobar z belo piko v sredini. To je danes splošno znana Knafelčeva markacija, ki nas spremlja na vseh naših planinskih poteh.

Zaznamovanje poti vodnikom sicer ni bilo vedno pogodu, vendar so sčasoma tudi oni spoznali, da je dejavnost planinskih društev privabila v gore tisoče in tisoče ljubiteljev narave, od katerih so vodniki imeli svoj zaslužek. Vodniki so opravljali tudi potrebna dela pri graditvi koč ter popravljanju in zavarovanju poti. Prav vodniki so nadelali nekatere danes najlepše poti, kot Kopsičarjevo, Hanzovo in Jubilejno v Prisojniku, Hanzovo na Mojstrovki, pot Mira Marko Debelakove pod Kanjavcem itd.

Planine danes niso in ne morejo biti za redke izvoljence, kakor so bile v prejšnjem stoletju. Množice ljudi iščejo v gorah spro-

stitev in oddih. Tako imamo v sezoni pravo obleganje nekaterih planinskih postojank. Marsikdo bi rad šel v kakšen drug predel, kjer bi našel več potrebnega miru. Takemu je dobra, zanesljiva markacija gotovo potrebna. In teh markacij je v našem visokogorskem svetu, pa tudi sredogorju veliko.

TEHNIČNO USPOSOBLJENI MARKACISTI

Planinskih poti imamo več sto kilometrov. Vse te kilometre poti je potrebno vzdrževati in jih urejati, če hočemo, da bodo služile namenu.

Kadar planinci hodimo po dobro zavarovanih planinskih poteh, ponavadi niti ne pomislimo, koliko prostega časa in dela je bilo vložnega, da lahko varno hodimo po gorah in občudujemo lepote narave. Obiskovalci gora, ki uporabljajo varovala, povečini niti ne pomislijo, koliko časa je potrebno, da klin zabijemo v steno. Še do nedavnega so taka dela na visokogorskih poteh opravljali plačani profesionalci, predvsem bivši vodniki in alpinisti. Vendar je prav, da delo v planinski organizaciji ostane pretežno na prostovoljni podlagi.

Od leta 1978, ko je planinsko društvo Ljubljana-Matica pričelo strojno nameščati varovalne naprave, je to delo precej enostavnejše in lažje. Stroji omogočajo tudi boljše delo: klini so zabiti v globokih vrčinah, z električnim rušilnim kladivom oblikujemo stope v skali, vrvi je primerno napeta, kar vse povečuje varnost planincev na izpostavljenih delih poti.

S pomočjo Komisije za pota pri IO PZS in njenih podkomisij za tehnična vprašanja in vzgojo se je usposobilo že nekaj ekip.

Da bi rešila problem novih kadrov v markacijskih odsekih, je Komisija za poti pred nekaj leti začela prirejati tečaje za markaciste. Na območju »Julijske skupine« so organizirali dva tečaja, in sicer v Krmi 1986. leta in junija letos na Vršiču. Za oba gorenjska tečaja (kot za vse druge po Sloveniji) je razveseljivo, da je bila polovica tečajnikov mladih. Še pomembnejše pri tem pa je, da potem ti mladi tudi delajo. Prav iz njihovih vrst smo dobili ljudi, ki popravljajo visokogorske poti.

MARKACIJSKE ODPRAVE

V desetih letih smo tako popolnoma obnovili več visokogorskih poti. Poudariti pa je potrebno, da je taka akcija izvedljiva le z združitvijo markacistov iz več društev. Sprva je to delo opravljala predvsem ekipa markacistov iz PD Ljubljana-Matica. Kasneje, ko so se na tečajih usposobili tudi markacisti iz drugih društev, se je to delo precej razširilo.

Tako smo popolnoma prenovili pot skozi Turški žleb, pot na Kamniško sedlo in pot čez Konja v Kamniško-Savinjskih Alpah. Leta 1986 je bila obnovljena pot Stančičeva kočarica—Rž—Kredarica. Delo so opravili markacisti PD Javornik — Koroška Bela in PD Ljubljana-Matica.

Pot M. Marko Debelakove pod Kanjavcem so obnovili zasavski markacisti ob pomoči markacistov iz planinskega društva Ljubljana-Matica, poti po vrhovih okoli Pogacnikovega doma na Kriških podih pa radovljiški markacisti.

V letu 1987 je potekala akcija na Prisojniku. Startali so markacisti PD Radovljica in prenovili pot Kriški podi—Sedlo Planja—Mlinarica. V Mlinarici so člani PD PTT Ljubljana in Ljubljana-Matica postavili tablor, od koder so potem prenavljali Jubilejno pot na vrh Prisojnika. V tej akciji je sodeloval tudi helikopter LEM, ki je znosil kline, opremo, delovne stroje in šotore na Mlinarico. Dela so trajala 30 dni.

V lanskem letu so markacisti planinskega društva PTT in Ljubljana-Matica obnovili južni pristop na Prisojnik in pot na vrh Prisojnika ter del Kopiščarjeve poti (do prvega Prisojnikovega okna).

Markacisti PD Radovljica in PD Mojstrana so obnovili pot Bivak IV — vrh Škrlatic. Tudi tu je kline in opremo za bivak in nadaljevanje poti znosil helikopter LEM.

Pri vseh dosedanjih akcijah je potrebno poudariti sodelovanje planinskih društev. Brez tega te obsežne akcije ne bi bile izvedljive. Vse so minile v prijateljstvu in delovni zagnanosti vseh sodelujočih markacistov.

V letošnjem letu imamo na območju Julijskih Alp v načrtu popravilo poti na Rjavino in na Jalovec. Pri obnovitvi prve poti bosta sodelovala PD Javornik — Koroška Bela in PD Radovljica, pri obnovitvi druge pa PD Ljubljana-Matica in PD Jesenice. V Savinjskih Alpah je v načrtu popravilo poti Robanov kot—Korošica.

POTI ZA VODNIKE

Vsa ta dejavnost terja finančna sredstva. Samo s članarino ni mogoče kriti stroškov za to dejavnost. Kljub požrtvovalnemu delu planinskih delavcev vedno primanjkuje denarja. Spričo vsestranskih koristi od urejenih planinskih poti bi pričakovali več pomoči od občin, na območjih katerih so planinske poti, telesnokulturnih skupnosti (planinske poti so rekreacijski in športni objekti — brez njih ni planinstva), zavarovalnic (preventiva) itd.

Ker se v zadnjem času na območju Julijskih Alp zopet povečuje zanimanje za visokogorski turizem (tujci) in krepi dejavnost vodniške službe, bi bilo potrebno poti, katerih obnova zahteva več finančnih sredstev, po njih pa hodi le malo obisko-

valcev, prepustili vodnikom. Poti bi zavarovali po vzoru francoskih in nemških vodniških poti. Po njih bi bil možen pristop samo z vodnikom. Taki poti bi lahko postali Jalovčev kuloar in Hanzova pot na Prisojnik.

Od naših prednikov in generacij pred nami smo prevzeli kar lepo dediščino in sedaj je naša naloga, da vse to vzdržujemo in našim zanamcem izročimo vsaj take, če ne lepše urejene poti. Z združenimi močmi se bomo morali potruditi, da bo po naših gorah vsakdo lahko varno hodil in od obiska gorá kar največ odnesel.

oprava zbiranja
NASVETI, KI SO LAHKO ZLATÁ VREDNI

POPOTNIŠKE ZAKONITOSTI

Popotništvo, posebno še takšno na dolge proge, na primer popotništvo po dolgih evropskih pešpoteh (kakršni sta pri nas E-6 in E-7), je koristna vztrajnostna športna panoga. Prispeva k temu, da se izboljša in okrepi delovna sposobnost človekovega srca, kar pomeni, da so učinki podobni kot pri teku na dolge proge.

Popotništvo ureja krvni pritisk in pomirjevalno vpliva na živčni sistem. To pomeni, da hkrati krepi telo in duhá.

Nahrbtnik naj na dolgih popotniških poteh ne bi tehtal več kot deset kilogramov. Zato naj bi popotnik vzel s seboj le najnujnejše. Zelo pogosto pomaga pri odločitvah odtehtavanje delov obleke. Večji nahrbtnik je treba na dolgih poteh nositi tako, da si ga okrog pasu pripenemo še s posebnim pasom, kar razbremeni rame.

Hoja navzdol bolj obremenjuje kolenske sklepe kot hoja navkreber. Zato naj bi navzdol hodili počasi! Pri tem je koristno uporabljati dve palici, kar razbremeni sklepe do 13 ton na uro. Poleg tega sta palici (ali pa vsaj ena) koristni in uporabni na krpah snega, na spolzkem terenu in kot pomagalo pri držanju ravnotežja na strminah.

Dva tenka puloverja, oblečena drug čez drugega, dajeta več toplote kot en debel pulover.

Sicer tako praktična pelerina lahko postane na ozkih poteh v gorah, posebno še ob močnem vetru, karseda nevarna. V takih primerih bolj varuje nepremočljiv komplet (zgornje hlače, vetrovka). Na dolgih potovanjih po pretežno ravninskem ali predalpskem svetu izredno dobro služi namenu zložljiv dežnik, ki poleg vsega zavzame zelo malo prostora.

Z močnim potenjem se izgublja veliko tekočine, do več litrov na dan (zaradi česar

lahko grozijo težave v krvnem obtoku). Izgubljeno tekočino je treba nujno nadomestiti s pitjem.

Zaradi pomanjkanja kalcija v krvi, kar je posledica močnega potenja, lahko pride do hudih težav v delovanju mišic. Napitki, v katerih so elektroliti, pomagajo nadomestiti nujno potrebne soli.

Med težavnimi turami naj bi se izogibali težko prebavljive hrane, na primer slanine in jajc, ker močno obremenjujejo organizem s prebavljanjem. Bolj priporočljivo je sadje, različni pripravki z mšliljem (kar je tudi lahko za nošnjo) in podobno.

Zaradi močnega vetra v gorah lahko pride do močne rdečice v obraz. To imenujejo »vetrne opekline«. Pomaga vsaka dobra mastna krema.

Oči so v gorah zaradi ultravijolične svetlobe močno obremenjene. Zato je nadvse priporočljivo vzeti s seboj (in uporabljati!) sončna očala.

Glavo in še predvsem teme naj bi skrbno varovali pred preveč premočnega sonca. Posledica nepazljivosti (ali pa preobčutljivosti) so lahko različne slabosti in celo nezavest. Priporočljivo je zato ob močni pripeki nositi na glavi lahek klobuk ali kapo, najbolje iz platna, kar je kot kos prtljage zanemarljivo težko.

Prepotenega spodnjega perila in srajc naj ne bi posušili na telesu. Sušenje odvzema telesu toploto, posledica pa je lahko občutek mraza ali prehlad. Moderno športno spodnje perilo ostane na koži suho.

Nikakor naj na nobeno pot ne bi pozabili vzeti s seboj majhne, osebno po lastnem preudarku in domnevnih potrebah sestavljene lekarne. Če stalno hodite v isto lekarno, vam bo pri izbiri rad svetoval vaš lekarnar.

(OEA V — Weitwanderer)

NARAVI GROZI NOVA NEVARNOST

NADZOROVANA GORSKA KOLESA

Nova velika nevarnost za naravo so vse številnejša navadna in motorna kolesa, prirejena za vožnjo po gorskem in hribovitem svetu (mountain bikes), ki so posebej konstruirana za cestnoprometno neurejena območja. Z grobo profiliranimi gumami predvsem kopljejo v neobdelano trato in različne občutljive biotope v travni ruši, razmetavajo skopo zemljo med kamenjem in poleg tega še ogrožajo pešce na ozkih sprehajalnih poteh.

Več kot milijon takšnih koles so doslej izdelali in prodali samo v evropskih nemško govorečih deželah, 10 do 15 odstot-

kov lastnikov pa uporablja svoja nova vozila za vožnje po goratem in gričevnatem svetu. Temu ustrežna je velikanska nevarnost, ki se poraja zaradi tega. Iz Allgäu, Rhöna, Vogesov in Švabske Albe v Zvezni republiki Nemčiji se kopičijo pritožbe zaradi škode v naravi in zaradi ogrožanja sprehajalcev. Kolesarska društva se distancirajo od novo nastajajoče »Evropske mountain bike organizacije«, ki si je med drugim zastavila za cilj, da bo organizirala nacionalne in mednarodne dirke s takimi kolesi.

Zaradi takšnega novega škodljivega razvoja so še posebno ogrožene predalpske regije in celo cone v visokogorju, prav tako pa seveda tudi pokrajina v sredogorju v vseh zahodnonemških zveznih državah. Največja škoda prihaja z rekreacijskih območij na robovih velikih mest. Ministrstva nemških zveznih držav različno jemljejo to zaskrbljenost. Razumljivo je, da nočejo omejiti čarov kolesarske vožnje in torišča, na katerem se udeležujejo kolesarji, hkrati pa seveda hočejo omejiti škodo v pokrajini in obvarovati sprehajalce in gornike. Obstaja soglasje, da smejo tudi

kolesarji uporabljati le stalne že urejene poti, sprehajalne poti pa le tedaj, če so široke najmanj dva metra. Pomembne pogoje so postavili v bavarskem ministrstvu za varstvo okolja; tam bodo natančno preudarili, ali naj bi vožnje po določenih cestah in poteh omejili, seveda ustrezno z določili in prepovedmi zakona o varnosti v cestnem prometu in zakona o varstvu narave. Nobenih drugačnih razlag ne dopušča minister za varstvo okolja Alfred Dick, ko je predpisal brezpogojno prednost pešcem na sprehajalnih poteh in ko je prepovedal s terenskimi vozili vseh vrst, z motorjem ali brez njega, voziti zunaj stalnih poti in cest.

Drugi deželni ministri so sporočili, da poznajo nevarnost in da bodo premislili, kakšnih korakov naj bi se lotili. Popotniška društva in združenja skrbno opazujejo razvoj dogodkov. Svoje sekcije za varstvo okolja so prosila, naj razvoj pozorno zasledujejo ter ob vsakem alarmantnem odkritju predvsem najprej najdejo krivce in jih opozorijo na škodo, ki jo povzročajo, v skrajnih primerih pa naj napišejo prijave sodnikom.

(Sauerland Zeitung)

NA ZNAMKAH, DOPISNICAH IN ŽIGIH UPODOBLJENA GORA

TRIGLAV POTUJE S POŠTO PO SVETU

JANKO ŠTAMPFL

Triglav je v zavesti Slovencev že od nekdanj precej več kot apnenčasta gmota. Že prve priseljence je ustrašoval s svojo mogočno podobo in se vrnil v njihova verovanja — tako nosi isto ime kot staroslovanski bog s tremi glavami, vladar svetlobe in teme, nebeškega, zemeljskega in podzemeljskega carstva.

Lahko ga označimo tudi z nekaj preprostimi dejstvi: z 2864 metri je najvišja gora Julijskih Alp ter hkrati najvišji vrh ne le v Sloveniji, temveč tudi v Jugoslaviji.

Le malo je ljudi, ki so svoje doživetje ob pogledu na Triglav izrazili tako prepričljivo kot Kugy: »Tam stoji Triglav, prav zadaj se prikazuje iz temno žarečega, mističnega žara davnih stoletij in raste v svetlo luč naših časov. Visoko sega v sinje višave, resnobno glavo mu venčajo nebesni oblaki, na njegovem širokem, skalnatem čelu se svetlika sij vladarja, v globokih gubah njegove skalnate obleke se skrivajo bajke.«

SPREHOD SKOZI ZGODOVINO

Tako je človekova neugasljiva želja po raziskovanju in odkrivanju neznanega vodila štiri pogumne može, da so 26. avgusta 1778 premagali strah in se povzpeli

na vrh Triglava. Sledili so vzponi posameznikov v spremstvu domačih vodnikov. Leta 1872 si je kaplan Ivan Žan prizadeval v Bohinjski Bistrici ustanoviti prvo slovensko gorsko društvo »Triglavski prijatelji«. To je bil tudi predhodnik Slovenskega planinskega društva (1893). Ker leta 1874 ustanovljena sekcija nemškega Alpenvereina ni delovala le planinsko, temveč vedno bolj tudi ponemčevalno, so se prizadevanja za narodnostno samostojnost Slovencev prenesla iz mest, časopisov, taborov in čitalnic tudi v gore. To je najbolj pripomoglo, da smo se Slovenci prvič poistovetili z gorami — zlasti s Triglavom. Še močneje smo se Slovenci poistovetili s Triglavom leta 1941, ko je postal simbol Osvobodilne fronte. Tako se je lik Triglava izvil iz bajk, se polagoma utrdil v naši zavesti ter se končno razločno upodobil v slovenskem republiškem grbu.

Že zelo zgodaj se je pokazala težnja, naj bi območje Triglava zaščitili z zakonom. Zamisel, da bi dolina Triglavskih jezer postala rezervat, obstaja že od leta 1908, žal pa takrat ni bila uresničena. Po prvi svetovni vojni so 1. julija 1924 s podpisom zakupne pogodbe zavarovali dolino Triglavskih jezer kot narodni park za 20 let in tako je Triglav postal tudi predhodnik jugoslovanskih narodnih parkov. Leta 1959 je bil sprejet zakon o narodnih parkih. Na

Poštni žig ob 60-letnici slovenskega planinstva — in znak Filatelističnega kluba, ki se imenuje po naši najvišji gori

podlagi tega zakona so 26. maja 1981 razglasili Triglavski narodni park in tako uzakonili varstvo 84 805 hektarov Zlatorogovega kraljestva s Triglavom v središču.

Seveda se vsa ta naša čustva odražajo tudi na znamkah in v drugem filatelističnem gradivu. Že Ivan Vavpotič je narisal Triglav kot slovenski simbol, prav tako Božidar Jakac na svojih osnutkih partizanskih znamk v Bazi 20 med vojno, zadnja leta pa se najbolj trudimo ohraniti čisto okolje, zato je Triglav tudi na dveh znamkah Evropskega varstva narave.

PREDLOŽKI ZA POŠTNE ZNAMKE

Božidar Jakac je leta 1941 pripravil več predložkov za serijo dobrodelnih znamk (z doplačilom) v korist gradnje doma PTT uslužbencev v Ljubljani. Na osnutku za 50 par + 25 par je motiv Triglava.

Jeseni leta 1943 je Božidar Jakac v Bazi 20 v Rogu pripravil izdajo slovenske partizanske znamke. Nekaj skic, datiranih s 16. 10. 1943, je ohranjenih. Skoraj na vseh skicah je stiliziran simbol Triglava in kratica OF. Zaradi tehničnih težav ta zamisel ni bila uresničena.

Za serijo ob 10-letnici OF je Božidar Jakac naredil 18 predložkov. Na vseh je tudi stiliziran Triglav — OF. Dva od teh sta bila tudi uporabljena.

TRIGLAV NA ZNAMKAH

Triglav je bil prvič na znamkah slovenskih verigarjev iz leta 1919, in sicer na znamkah večjega formata, to je za 20, 25, 30 in 40 vinarjev. Triglav je upodobljen med nogami sužnja, ki trga okove. Te znamke so najprej izšle v kamnotisku na različnih vrstah papirja, nato v knjigotisku, spet na različnih vrstah papirja, tudi z žagastim zobčanjem. Znamke za 30 vinarjev so bile pozneje pretiskane z oznako »porto«.

V stari Jugoslaviji je bil Triglav upodobljen še na znamki za 2 dinarja v bloku. Poleg ženske v slovenski narodni noši je upodobljen Triglav z Aljaževim domom v Vratih.

Nemčija je leta 1941 izdala znamko za 25 + 15 pfenigov, in sicer v seriji okupacije slovenskih krajev, na kateri je Triglav. Ta serija je znana pod imenom »Deutsch für immer«.

Po osvoboditvi je prva znamka s sliko Triglava izšla leta 1951 v seriji znamk za letalsko pošto, izdani ob 12. kongresu Mednarodne zveze planincev (UIAA) na Bledu, in sicer za 5 dinarjev.

Na ozadju znamke za 70 dinarjev, izdane ob II. jugoslovanskem alpskem rallyju leta 1953 ter v spremenjeni barvi in z ustreznim pretiskom za STT se tudi vidi Triglav.

V seriji »Umetnost skozi stoletja v Jugoslaviji« je 2. oktobra 1968 izšla znamka za 3.00 dinarje z reprodukcijo slike Antona Karingerja »Triglav iz Bohinja«. Pri tej znamki je nastala pomota v naslovu slike, ki bi se moral pravilno glasiti »Bohinjsko jezero«. V ozadju pa je naslikan tudi Triglav.

Ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav je 26. avgusta 1978 izšla znamka za 2 dinarja.

Devetega marca 1987 sta izšli dve znamki »Zaščita narave — Evropa«, in sicer za 150 in 400 dinarjev. Na obeh je upodobljen Triglav.

Za vse navedene znamke razen za verigarje so bili izdani tudi uradni ovitki prvega dne, za »Evropsko varstvo narave« pa tudi MC.

STILIZIRAN TRIGLAV, PRETISKI IN SLOVENSKI GRB

Stiliziran Triglav je tudi na pretisku pomožnih izdaj za: a) Ljubljana: 7. junija 1945 na znamkah Ljubljanske pokrajine; b) Maribor: 15. junija 1945 na rednih znamkah nemškega Reicha (Hitler); c) Murska Sobota: 22. junija 1945 na rednih madžarskih znamkah iz leta 1943/44.

Stiliziran Triglav je upodobljen tudi v slovenskem grbu. Tako je bilo v seriji, ki je izšla 29. novembra 1948 ob petletnici Avnoja in ki prikazuje zvezni in republiške grbe, tudi znamka za 3 dinarje s slovenskim grbom. Obstaja tudi maksimum karta s to znamko in ovitek prvega dne.

Ob prazniku dela, 1. maju, je bil leta 1946 v Ljubljani na pošti 1 v uporabi osmerokoten žig s stiliziranim Triglavom in kratico OF. Odtisovali so ga v rdeči barvi.

Ponovno je bil stiliziran Triglav uporabljen 27. aprila 1951 ob 10. obletnici ustanovitve OF v Sloveniji. Izšli sta dve znamki, za 3 dinarje (Franc Rozman-Stane) in 5 dinarjev (partizanski kurir). Motiv stiliziranega Triglava se ponovi tudi na ovitku prvega dne ter na priložnostnem žigu. Avtor ovitka, znak in žiga je Božidar Jakac. V slavnostnih dneh, 26., 27. in 28. aprila 1951, je pošta Ljubljana 1 uporabljala poseben strojni žig (flam), ravno tako s simboliziranim Triglavom. Ovitek OF je bil v spremenjeni barvi uporabljen tudi 22. ju-

lija 1951 ob proslavi dneva vstaje slovenskega naroda (založnik Filatelistična zveza Slovenije).

Od 1. do 3. avgusta 1953 je bil v Mojstrani ob 60-letnici slovenskega planinstva v uporabi poštni žig z vrisanim motivom severne stene Triglava.

Ob 20-letnici Kočevskega zbora je Filatelistična zveza Slovenije (FZS) izdala dva ovitka: za II. republiško filatelistično razstavo v Kočevju, žigosan z žigom Kočevje 3. 10. 1963 (OF, stiliziran Triglav), in za spominsko zasedanje skupščine SRS, žigosan s posebnim žigom kot prejšnji, vendar z datumom Ljubljana, 5. 10. 1963.

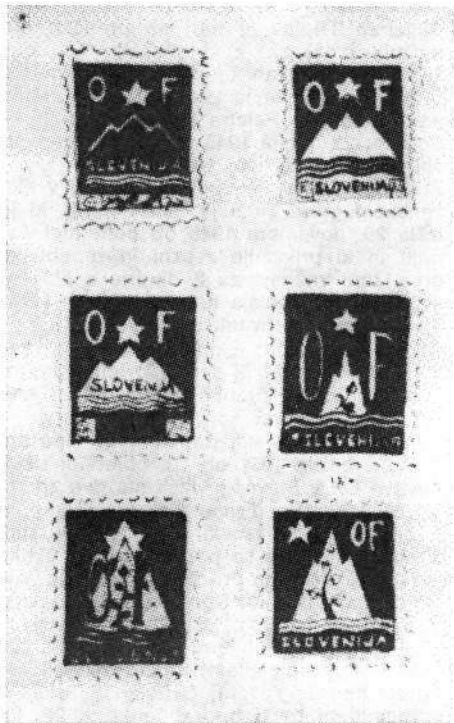
V Ljubljani je bil 6. kongres SZDL Slovenije. Filatelistična zveza Slovenije je izdala spominski ovitek, ki je bil žigosan z žigom Ljubljana, 5. 4. 1966 (stiliziran Triglav).

Ob 25-letnici Jakčevih osnutkov za partizanske znamke je bila razstava teh osnutkov v Kočevju. Izšel je spominski ovitek in bil uporabljen poštni žig (stiliziran Triglav): OF, zbor slovenskih poslancev 1943—1968, 3. 10., Kočevje.

Tridesetletnico kurirskih zvez NOV je FZS počastila s priložnostnim ovitkom, na katerem je žig 23. XII. 1972, Ljubljana (stiliziran Triglav).

Ob 30-letnici ustanovitve Denarnega zavoda Slovenije pri predsedstvu SNOS je

Nekateri izmed osnutkov Božidarja Jakca, ki jih je med vojno izdelal za slovenske poštne znamke, vendar do izdelave ni nikoli prišlo

bil 12. marca 1974 v uporabi enak žig z različno navedbo kraja v Ljubljani in Črnomlju. Notranjost poštnega žiga je enaka v bančnem žigu, ki ga je partizanski Denarni zavod Slovenije uporabljal leta 1944 (stiliziran Triglav, nad njim peterokraka zvezda).

Stiliziran Triglav je tudi na spominskem ovitku ob VIII. zboru gorenjskih aktivistov v Domžalah 22. junija 1975, kot tudi na priložnostnem žigu.

Triglav, simbol svobode — to je tema spominskega pohoda partizanov na Triglav. V uporabi so bili trije žigi: a) 18. 7. 1986 — 64284 Triglav — Triglavski dom; b) 19. 7. 1986 — 64284 Triglav — Aljažev stolp; c) 19. 7. 1986 — 64260 Bled — Rudno polje.

V vseh treh žigih je prikazan stiliziran Triglav (s kratico OF).

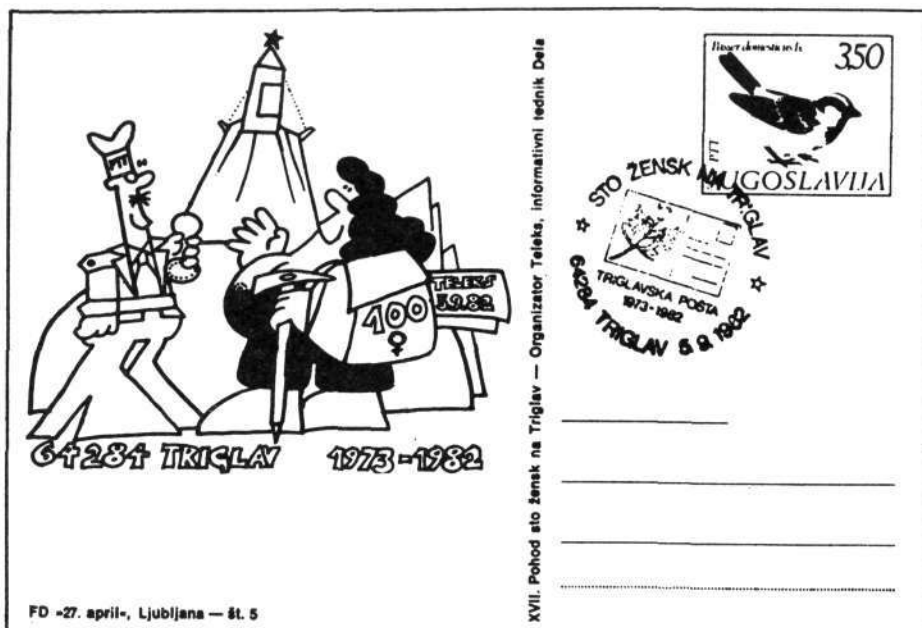
Stiliziran Triglav uporablja v svojem emblemu tudi Turistična zveza Slovenije; prav tako ga ima v poštnem žigu oziroma frankirnem strojčku (flam).

TRIGLAV NA PRILožNOSTNIH OVITKIH IN KARTICAH

Na uradni kuverti Filatelističnega društva Triglav je znamka za 5 dinarjev, žigosana s priložnostnim žigom »Kongres mednarodne unije za alpinizem UIAA, 14. VII. 1951«; obstaja tudi MC z isto znamko.

Zelo aktivno je bilo pri izdajanju spominskih ovitkov Filatelistično društvo PTT. Triglav kot motiv nastopa na naslednjih ovitkih:

- 1. 5. 1959 — Mojstrana: VII. zbor planincev PTT Jugoslavije;
- 5. 3. 1968 — Ljubljana: 75-letnica slovenske planinske organizacije (slika Triglava in emblem PZS);
- 14. 6. 1970 — Mojstrana: III. zbor planincev PTT v Vratih (risba Triglava iz Vrat z Aljaževim domom);
- 7. 8. 1970 — Mojstrana: 75 let Aljaževskega stolpa (Aljažev stolp, portret Jakoba Aljaža, pesem Oj Triglav, moj dom, / kako si krasan! / Kako me izvabljaš / iz nizkih ravan);
- 26. 8. 1978 — Triglav: 200-letnica prvega pristopa na Triglav (štirje srčni možje, v ozadju Triglav, žig Triglav);
- 27. 8. 1978 — Bohinjsko jezero: 200-letnica pristopa na Triglav (enak ovitek kot pred tem, žig Bohinjska Bistrica);
- 14. 9. 1980 — Mojstrana: Dan planincev Slovenije (Aljažev dom v Vratih, v ozadju Triglav);
- 26. 2. 1983 — Ljubljana: 90-letnica ustanovitve Slovenskega planinskega društva (emblem PZS 1893—1983 s Triglavom);
- 17. 9. 1983 — Triglav: Otvoritev povečanega Triglavskega doma na Kredarici (stiliziran Triglavski dom, v ozadju Triglav — isti motiv je bil uporabljen tudi na propagandni nalepki);

FD -27. april-, Ljubljana — št. 5

Karikaturist Andrej Habič je narisal, Filatelistično društvo »27. april« iz Ljubljane pa izdalo kartico ob pohodu Sto žensk na Triglav leta 1982, na kateri je tudi poseben poštni žig

● 7. 8. 1985 — Triglav: 90 let Aljaževega stolpa na Triglavu (Aljažev stolp na vrhu Triglava).

Od leta 1966 organizira tednik TT (Tedenška tribuna) in njegova naslednika ITD (Ilustrirani tednik Dela) ter revija Teleks pohod »Sto žensk na Triglav«. Na pobudo Milana Govekarja, tedanjega člana Filatelističnega društva Ljubljana, od leta 1972 s svojim prispevkom za filateliste sodelujejo tudi sodelavci pošte.

Vzrok, zakaj je prvič triglavska pošta poslovala kot izpostava mojstranske, je preprosto. Pri Aljaževem stolpu je meja širšega okoliša pošte Mojstrana, in to še iz časov, ko je svet na Triglavu spadal v takratno občino Dovje. Med obema vojnama se je Aljaževega stolpa skoraj dotikala meja med takratnima kraljevinama. Danes je prav na vrhu tromeja občin Jesenice, Radovljica in Tolmin. Ko je slovenska javnost slavila 1970. leta 75-letnico postavitve Aljaževega stolpa, je nekemu šinilo v glavo, da je vrh pravzaprav tudi bohinjski. Tako je bil narejen osnutek in izdelan žig z jubilejnim besedilom in oznako pošte Stara Fužina. V FD PTT so napako še pravočasno opazili in jo popravili, tako da je žig nosil pravo ime: Mojstrana. (Enako napako so zaradi napačnih navodil ljubljanskih poštних uslužbencev leta 1987 naredili tudi novosadski filatelisti. Izdali so MC »Varstvo narave« s Triglavom na znamkah, odhodno pošto pa so postavili po navodilih Ljubljčanov na

Bled. Tako MC po strogih merilih maksimalije ne ustreza pravilom.)

Drugi vzrok je bilo pomanjkanje časa med idejo in pohodom leta 1972. Zamisel je nastala, ko se je avgust že prevešal v drugo polovico. Na PTT podjetju Kranj in v ZPTT Ljubljana so pokazali razumevanje: poskrbite za primeren osnutek, pravočasno naredite žig, v Kranju pa mora biti vsaj tri dni pred odhodom. »Seveda pa se pošta,« je dejal pomočnik direktorja Joža Praprotnik, »še ne bo mogla imenovati po Triglavu, ampak bo izpostava pošte Mojstrana. V prihodnje, če boste s tem nadaljevali, se pravočasno organizirajte, pa se bomo tudi mi.« — Andrej Habič, žal že pokojni odlični karikaturist, je tako rekoč v hipu pripravil osnutek za žig, v ljubljanskih PTT delavnicah so ga hitro izdelali in 1. septembra 1972 okrog 17. ure sta Joža Praprotnik in Donat Štibelj na verandi hotela Jezero v Bohinju odtisnili prve žige. Okrog 8. ure zjutraj 3. septembra 1972 je bil žig prvič odtisnjen tudi ob Aljaževem stolpu na vrhu Triglava.

Sicer pa so triglavski poštarji 1972. leta odpremili s Triglava 1500 pošiljk, med njimi 15 pisem, ki so največja redkost triglavske pošte. Z leti je število oddanih dopisnic, razglednic in drugih pošiljk nanaščalo in upadalo. Giblje se med 2000 in 3500 pošiljkami. Vsakič so vmes priporočena, nujna in letalska pisma, pa paketi s kamenjem s Triglava, vrednostna pisma in pisma s povratnico; leta 1980 sta triglavska poštarja prvič izplačala tudi denar z bančne hranilne knjižice.

Od leta 1973 posluje ob različnih priložnostih samostojna pošta 64284 Triglav. Ta pošta je tako edina na svetu, ki zares po-

sluje na vrhu najvišje gore v državi. Od tega leta redno izhajajo kartice ob pohodu Sto žensk na Triglav.

V enaki obliki kot kartice pohoda Sto žensk na Triglav je 4. 7. 1976 izšla tudi kartica za Planinsko pot osvoboditve — Planine Jugoslavije.

CELINE Z MOTIVOM TRIGLAVA

Avgusta 1933 je na dopisnici z znamko kralja Aleksandra za 75 par slika »Bohinjska Bistrica s Triglavom« (Katalog celin, Filatelista 1972, Kraljevina Jugoslavija št. 3 — prva redna propagandna izdaja dopisnic s slikami predelov Jugoslavije).

V IV. seriji dopisnic je decembra 1937 izšlo več dopisnic. Uporabljena je bila znamka za 1 dinar (kralj Peter). Med 50 motivov Direkcije Ljubljana je Triglav na naslednjih: 38. Triglav, 39. Triglavski masiv, Stenar, 40. Triglavsko jezero — Je-

zero, 41. Triglavsko jezero — Jezero iz koč, 42. Triglavsko jezero — Jezero s koč, 43. Triglavsko jezero — Koča. Vse dopisnice so bile tiskane v štirih barvah slike: modro siva, svetlo zelena, olivna in rjava.

V V. seriji leta 1938 z znamko kralja Petra za 1 dinar so za Direkcijo Ljubljana izšli med 64 motivi v modri barvi Aljažev dom, Aljažev stolp, Triglav, dve dopisnici Triglavskega jezera, vzpon na Triglav ter Veliki in Mali Triglav, v zeleni barvi pa dva motiva Triglavskega jezera.

Po osvoboditvi je bilo 26. marca 1951 izdano pismo-celina za letalsko pošto. Na znamki za 5 dinarjev je prikazano letalo ob Triglavu. Enako pismo je bilo uporabljeno s pretiskom vrednosti 30 dinarjev na 5 dinarjev, leto pozneje, marca 1952 pa z novo vrednostjo 28 dinarjev na 5 dinarjev tudi za uporabo STT-VUJNA.

(Filatelistični zbornik 1988)

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

PREHODIL BI SVET ZA EN SAM NASMEH

VIKI GROŠELJ

Medtem ko so še pred nekaj leti knjige iz planinske literature izhajale v glavnem v mariborski zbirki »Domače in tuje gore« in so druge slovenske knjižne založbe le zelo poredko izdale kakšno tako knjigo, postaja zadnja leta planinska in alpinistična literatura eden od pomembnih sestavnih delov prav vseh slovenskih založb. Kot kaže, so takšne knjige zanimivo tržno blago, kar pravzaprav ni nič čudnega pri več kot sto tisoč članih slovenske planinske organizacije in poleg tega še pri številnih drugih neorganiziranih privržencih planinskega športa, pustolovščine, doživetij, esejistike in filozofije.

Tako te dni izide pri Državni založbi Slovenije novo delo alpinista Vikija Grošlja »Prehodil bi ves svet za en nasmeh«, v katerem avtor opisuje svoja doživljanja na najvišjih vrhovih vseh celin, na katerih je že stal, in okoli njih. Planinski vestnik ponuja v branje odlomek iz te najnovejše Grošljeve knjige — seveda z vabilom k branju celotnega dela. (Op. ur.)

UVOD

Takrat, že kar malo oddaljenega leta 1974, ko sem prvič stopil na Mont Blanc, niti v sanjih nisem slutil, kam vse me bo še zanesla pot. Tudi po Everestu leta 1979 še nisem vedel, da bodo magične točke, ki na posameznih kontinentih segajo najvišje, postale moj življenjski izziv. Šele na Kilimandžaru leta 1985 se mi je utrnila

vabljava misel: splezati na najvišje vrhove celin, spraviti na papir vtise, doživetja, uspehe in razočaranja, čudenja nad daljnimi svetovi in jih urediti v zaokroženo celoto, ki bo nekoč morda — knjiga.

S to željo so poti do novih vrhov postale krajše. Leta 1986 sem bil na Aconcagui, 1987 na Denaliju (Mount McKinley) in 1988 na Mount Kosciusku, najvišjem vrhu Avstralije.

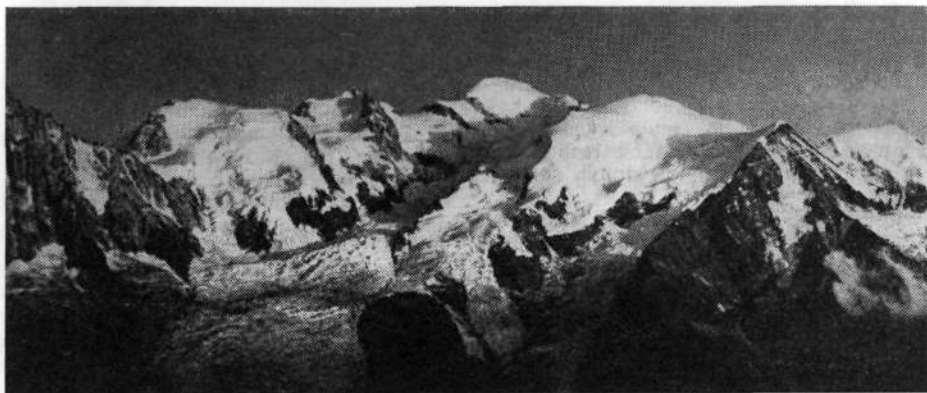
V mesecih in letih, ki so sledila, se je misel o tej knjigi pojavljala vedno znova, se oblikovala kot želja, kot pustolovščina, kot izziv, kot potreba.

Vrhovi kontinentov pa so vendarle le vodilo, ki uokvirjajo to zgodbo. Zgodbo o življenju, ki ga živim, o spoznanjih, ki me učijo, in o sanjah, ki se lahko uresničijo.

ŠMARNI GORA

Kaj je tisto najvišje in kaj je tam zadaj? Dve vprašanji in velika želja — zadostiti, potešiti to radovednost — me spremljajo, odkar se spomnim in zavedam sam sebe.

Ob jutrih, ko mi še ni bilo treba vstajati prežgodaj, sem že čisto buden rad poležaval. Koleni, ki sem ju krčil pod odejo, sta oblikovali čudovite gore z navpičnimi stenami, položnimi grebeni in strmimi žlebovi. Takrat, ko še nisem vedel, da bom plezal in se smučal po resničnih gorah, sem na tistih domišljajsko oblikovanih opravljal drzne vzpone in še bolj vratolomne spuste. Ure in ure bi se lahko tako predajal sanjarjenju, če me ne bi dan zabil na plano. Tam zunaj pa je bilo vedno na

Mont Blanc s svojimi vrhovi

tisoče zanimivosti, ki jih je bilo treba spoznati, videti in doživeti.

Prva srečanja s strminami so bila povezana z gozdom za vasjo. V strmih pobočjih gozda smo nabirali borovnice in gobe, dolgo časa tudi drva — najcenejša in po svoje prav romantična priprava na zimo.

Šmarna gora, na katero sem še sedaj čustveno navezan, je bila moj prvi pomemben vrh. Z očetom, mamom, bratom in nekaj sorodniki sem se povzpел nanjo. Ne spominim se, kdaj je to bilo in koliko časa sem hodil, niti tega, kakšen razgled smo imeli. Vse to me sploh ni zanimalo. Očaran sem strmel v plastične vetrnice pisanih barv, ki jih je prodajal prijazen star mož na stojnici z bižuterijo. Imele so ročaj in le rahlo si zamahnil, pa se je že zavrtela, kaj šele, če bi tekal naokrog z njo v roki.

Očetu so se zdele moje oči le prevelike, pa mi jo je kupil. Sam sem jo izbral, živo rdečo z lepo oblikovanimi listi. Kot mlad teliček sem potem letal okoli cerkvenega zidu, pa spet med mizami, kjer so sedeli izletniki, zvečine napravljeni po planinsko. Vse popoldne sem bil imenitno zaposlen, tako da so imeli domači mir pred mano, obenem pa sem nestrpnost čakal trenutek, ko bomo odšli navzdol. Kako hitro se bo vrtela vetrnica, ko bom tekel navzdol!

Res se je: tako hitro, da so se mi na strmi, kamniti poti zapletle noge. Telebnil sem po tleh, kot sem bil dolg in širok in se še nekaj metrov drsal po kolenih in komolcih. Tuljenje, ki sem ga spustil iz takrat še majhnih otroških ust in pljuč, je preseglo človeško domišljijo. Kolena in komolci pa še dlani so mi krvavele. Vse skupaj najbrž ni bilo prav nič hudega, vendar mi je dejstvo, da se je pokazala kri, dajalo vso pravico do tega, da sem se neusmiljeno drl. Kar stal sem tam, cvileč kupček nesreče, v katerem pa je bilo tudi nekaj kančkov ponosa: vetrnica, ki sem jo trdno držal v popraskani roki, je bila še vedno cela.

Nekako so me umirili. Dostojanstveno in pomembno sem se držal, ko sem korakal navzdol in poslušal mamo, ki se je spravila na očeta, kaj da kupuje take neumnosti otroku, saj bi se lahko še kaj hujšega zgodilo...

Večje ali manjše nesreče so me spremljale vse otroštvo. Še sedaj nimam občutka, da sem bil preveč neroden, le vsako stvar sem moral poskusiti. Trikrat sem si zlomil nogo in enkrat roko, pa se k sreči hitro pozdravil in nadaljeval s »pustolovščinami«.

MARTINJ VRH IN TURNC

Zadnji zlom noge je bil tako boleč in poln solza, po drugi strani pa poučen in na koncu smešen, da se ga sedaj, ko se sam ukvarjam z vzgojo otrok, večkrat spominim.

To so bili časi, ko je bila šola v naravi še v povojih. Na šentviški šoli so organizirali nekakšno zimovanje na Martinj vrhu. Avtobus nas je odložil na cesti malo za Železniki. Na kmečke sani smo naložili opremo, nato pa po globoki gazi hodili v koloni dve uri v breg do vaške šole, kjer naj bi spali. Hoja navzgor je bila naporna, vendar bolj za učitelje kot za nas. Še preden so si oddahnili, smo jim že ušli v breg za šolo, napol steptali svež sneg — in že po prvi vožnji me je zaneslo v nesteptan del. Slišal sem med padanjem na glavo, kako je nekaj počilo pod kolonom. Nogo, zverženo med smučkami, je prebodla ostra bolečina, ki je iz trenutka v trenutek naraščala. Samo nekaj hipov je trajal boj s solzami in jokom, potem pa je izbruhnilo oboje z vso silo. Od naporene hoje izmučeni učitelji so morali spet v akcijo. Nekako so me izkopal in prenesli do sani — potem pa isto pot nazaj v dolino, pa potem še enkrat gor. In med hojo navzdol so morali biti še prijazni z mano! Hudo mi je bilo zase, pa tudi zanje, čeprav so bili predvsem oni krivi nesreče, saj za nobeno ceno ne bi smeli energije polnih mulčkov, kot smo bili mi v tistih letih, pustiti samih.

Izkušnja se mi še sedaj, ko sam vodim takšne šole, bogato obrestuje.

Številne nesreče in smole pa so me vendarle počasi modrile. Kljub zgodnjemu začetku v alpinizmu sem se ga loteval bolj zrelo in pravilno. Po prvih izkušnjah in uspehih doma so želje začele rasti. Začel sem se ozirati po gorah v drugih deželah stare celine.

Kako lepi so bili časi velikih začetkov! Mont Blanc! Že to, da je najvišja gora Evrope in da so to gore, kjer lahko plezaš le, če greš iz države, mu je dajalo poseben čar.

Konec šestdesetih let, čas, ko so mi gore in doživetja v njih postajala vse dražja, sem začutil, da najvišje gore Evrope niso več nedosegljive. Dan, ko jih bom lahko videl in doživel, ni več segal v megleno sanjsko prihodnost. Čutil sem, da se bo to zgodilo kmalu. Vendar pa Mont Blanc ni bil najpomembnejši cilj. Bolj so me zanimale težavne stene osrednjih Alp. Jasno mi je bilo, da bo vrh Evrope eden od lažjih ciljev, ki jih bom uresničil, da bo bolj priprava na višino. Tista leta je veljalo, da naj bi se plezalci pred težavnejšimi vzponi v ledenih in granitnih stenah okoli Chamonixa najprej aklimatizirali z vzponom po lahki smeri na kakšen visok vrh in se šele nato lotili resnejših ciljev.

Nesrečno naključje pa je hotelo, da Chamonixa nisem obiskal najprej kot plezalec, ampak je imelo moje potovanje tja veliko bolj tragičen vzrok.

V letu 1969 in na začetku sedemdesetega leta sva z bratom Silvom postala ena izmed najperspektivnejših navez v Sloveniji. V najinem klubu, ljubljanski Matici, so razmišljali, da bi naju finančno podprli pri na-

jinem poletnem plezanju v Franciji. To so bili še časi, ko si brez pomoči društva daljšega bivanja v tujini nisi mogel privoščiti.

Takoj ko je sneg odlezel, sva že vadila v skalah Turnca pod Grmado. Ni minilo popoldne, da ne bi z bicikli hitela čez Savo tja in potem do večera pridno vadila. Koliko navdušenja je bilo v tistih treningih! Ob večerih sva brala in se pogovarjala o člankih v Planinskem vestniku, ki so opisovali vzpone v osrednjih Alpah. Slikoviti in sočni opisi Staneta Belaka, Tineta Miheliča in drugih so nama bili kot mamilo. Še bolj sva trenirala in ker sva vedela, da je najboljši trening plezanje, sva plezala, kolikor se je dalo.

Prvomajski prazniki so nama prinesli kopicu težavnih vzponov v Paklenici. Najina pripravljenost se je stopnjevala. Še dober mesec in pol — in videla bova Mont Blanc in njegove nekoliko nižje, pa še vedno orjaške granitne in zaledenele sosede.

LEVSTIKOVA SMER

14. maj je bil na začetku dan kot vsi drugi, končal pa se je precej drugače. Sam sem poskušal preplezati Levstikovo smer. V širokem razkoraku sem se dvignil nekaj metrov od tal in tisti hip, ko bi moral prestopiti v steno Turnca, mi je zdrsnilo. Padel sem približno pet metrov globoko, se odbil prek nekajmetrskega skoka in se na poti, potem ko sem se še nekajkrat prevalil, vendarle ustavil. Šumelo in pozvanjalo mi je v glavi. Še vedno sem nekaj časa videl steno, pa pot, pa spet nebo. Šele ko so me obstopili zasopli in preplašeni prijatelji, sem se malo zdramil.

»Nič mi ni, samo pogledjte, če je atova ura cela!«

Pogled z vrha Mont Blanca na Mont Maudit in Aig. du Midi

Ura je bila cela, prav tako obe nogi, le v rami me je bolelo in šumenje v glavi je postajalo tako močno, da sem začel izgubljati zavest. Privedli so me do avtomobila in na pol v omedlevici sem se še drl, naj kdo odpelje moje kolo domov in da je številka na ključavnici 723...

Iz poliklinike sem prišel šele pozno zvečer in nekaj kilogramov težji. Ves zgornji del trupa skupaj z levo roko sem imel ovit v debel mavčni ovoj. Toda mavčnih ovojev sem bil v mladosti vajen; ta je bil že peti v tistih lepih, a nerodnih letih. Jezilo me je le, da je za tisto leto Francija splavala po vodi.

Še sedaj mi gre na smeh, ko berem svoj dnevnik iz tistega časa. Takole sem videl svojo nezgodo pred sedemnajstimi leti: 14. maj 1970 PADEC

»14. maja sem se ponesrečil na Turncu pod Grmado. Plezal sem Levstikovo smer, in sicer sam. Prišel sem nekako do sredine.

Desno nogo sem premalo oprl ob steno in ko sem šel z roko više, mi je zdrsnilo. Z levo roko sem se za hip obdržal, nato pa padel. Pri tem sem se obrnil tako, da sem gledal proti Ljubljani. Priletel sem na tla kake pol metra od klinov, ki so zabiti ob poti. Vrglo me je čez skok. Letel sem na glavo. K sreči sem jo malo spodvil in priletel na levo ramo. Od tam sem se še nekajkrat zakotalil in se ustavil na stezi. Zlomil sem si glavicu sklepa v rami in se malo popraskal. Začuda sem jo sila srečno odnesel. Prijatelji so me potem spravili v bolnico. Dali so mi mavec okoli telesa. Sedaj še ne vem, koliko časa ga bom nosil. Vsekakor bo letošnja sezona precej okrnjena. Približno petdesetkrat sem že soliral Levstikovo smer in to, ko je bila skala, mokra, spolzka, pa se mi ni nikoli nič zgodilo. Sedaj pa sem imel smolo. Upam, da se bom kmalu »pocajtal«.

MONT BLANC

Brat je v Francijo vseeno odpotoval s prijatelji iz duštva. Pristrčno in odkrito sem mu zavidal, ko je odhajal na pot, sam pa sem na morju razgibaval otrdelo in slabotno levico. Prišla je prva razglednica, polna navdušenja in zanimivih plezalnih načrtov. Kot prvim Jugoslovanom jim je uspelo splezati severno steno Trioleta! Nekaj jih je odšlo potem domov, brat pa je ostal. »Še na Mont Blanc grem!«

Z Janezom Petričem, mladim plezalcem iz Poljč pri Begunjah, sta se dogovorila za prečenje Bele gore. Začela naj bi z Aig. du Midi in sestopila čez ledenik Bossons. Da bi prihranila pri žičnici in da bi lahko še kaj splezala, sta se odpeljala le do srednje postaje žičnice na Midi, nato pa odšla pod zahodno steno Aig. du Plan. Splezala naj bi Brownovo smer, od tod po grebenu na Midi, naslednji dan pa bi za-

čela prečenje Mont Blanca. Čudovit načrt in za tiste čase prav velikopotezna tura. Žal se je lep načrt začel podirati in popoldanske nevihtne megle, ki so zakrile napredujočo navezo, so bile prve znanilke prihajajoče tragedije.

Okoli osmih zvečer, ko ju je od položnega vršnega grebena ločil le še en težak raztežaj, je od zahoda prihajajoča nevihta z vso silo udarila v steno. Janez je pazljivo varoval Silva, ki se je ukvarjal z zadnjim previsom. Dežne kaplje so se hitro spremenile v sodro, ki se je v potokih začela usipati prek stene. Že tako težko plezanje v mokrih, mrzlih in poledenelih skalah je postajalo še težavnejše. Dvakrat je poskusil doseči razpoko na robu strehastega previsa, ki bi ga privedla v lažji svet, dvakrat so beli, premraženi prsti že tipali za drobnimi oprimki v poledenel granitni previs in je utrujeno telo hotelo premagati težnost, se zavihteti v položnejši svet in spet stopiti v življenje.

Zaman. Dva poskusa sta ga izčrpala. Potreboval je počitek. Da bi prijatelju olajšal varovanje, se je z bičevim vozlom vpel v zadnji klin in obvisel v plezalnem pasu.

Prihajajoča noč, bliski in grmenje, zrna sodre in nesrečni previs, ki v normalnih okoliščinah ne presega zgornje pete stopnje: postala sta ujetnika naravnih sil, spleta nenavadnih, čudnih okoliščin. Če bi zjutraj začela prejš, bi bila sedaj že na vrhu. Če bi začela kasneje, bi se kje nižje pripravila na bivakiranje in naslednje jutro sestopila. Sedaj pa sta tu, na tisti skrajni točki, na meji med biti in ne biti. Na točki, ki se je izoblikovala tako hitro, da se je nista niti dobro zavedala.

Nihče ne bo nikoli vedel, kaj je Silvo razmišljal v tistih minutah počitka, pripet nad

Plezalski kolokvij

Od 21. do 23. septembra bo v Chamonixu pomemben mednarodni kolokvij o plezanju, ki so ga imenovali »Escalade 89«. Organizira ga Nacionalna šola za smučanje in alpinizem (ENSA), pokrovitelj pa so Francoski olimpijski komite, Državni sekretariat za mladino in šport in UIAA. O tej temi bodo razpravljali na konferencah, v delovnih skupinah, diskusijskih krožkih in na srečanjih. Organizacijski komite sporoča med drugim tole: »Plezalni šport je postal družbena stvarnost in je kot športna zvrst zavzel trdno mesto. To potrjujejo organizacije nacionalnih in mednarodnih tekmovanj, konstrukcije posebnih športnih naprav (umelne plezalne stene), pouk v tej panogi v šolah ter počitniška in rekreacijska središča, ki so tudi že opremljena s pripomočki za ta šport.

Ta hiter razvoj pa je prinesel s seboj tudi vrsto problemov, tako pri tistih, ki o takih rečeh odločajo, kot tudi pri strokovnjakih in strastnih plezalcih. Vprašanja seveda zahtevajo odgovore, da ne bo zaskrbljenosti...« O dilemah športnega plezanja bodo torej razpravljali konec septembra na mednarodnem kolokvijju v Chamonixu.

klin, pod previsom svojega življenja. Morda je bil brez misli. Poznam pa občutke, ko se čudna utrujenost iz rok širi po pre-mraženem telesu, ko bi kar zaspal, tako dremoten postajaš... tudi noč ni več tako temna... in vihar popušča... slap ledenih zrn, ki grmi čez previs, ni mrzel... in to šumenje, ki uspava...

MRTVAŠNICA NA ROBU MESTA

Janez, ki je napeto zrl skozi valove sodre navzgor, je v siju čelne svetilke zaznal, da Silvovo telo ni več z nogami oprto v steno. Glava je sklonjena, telo pa čudno zvito rahlo niha v sunkih vetra.

Na klice se ni odzival. Zaradi bičevega vozla ga ni mogel spustiti nazaj na stojišče. Ozek, navpičen kamin, ki drži do previsa, je bil zaphan s sodro in ledom. Svetilka je vse bolj brlela, klice je odnašal vihar, ki je brezčutno grmel svojo neustavljivo pesem in trajal vso noč tja do jutra.

Kaj je to noč doživljal Janez na stojišču le dvajset metrov pod mrtvim prijateljem? Noč brez spanca in hrane, nato mrzel, leden dan, ko je v bledi svetlobi zaznal, da se je stena s Silvom spremenila v ogromen kos ledu, ki srši od ivja, čakajoč na nov vihar, ki prihaja. Še ta dan brez hrane in še ena mrzla viharna noč, polna morečih, srhljivih blodenj, ki so jih prekinjale sanje o soncu, toploti, cvetju in macesnovih iglicah, ki se usipajo na topel, suh jesenski mah...

Jutro tretjega dne kot da ni bilo s tega sveta. Mir — in sonce se je uprlo v steno, debeli sloji ledu so začeli pokati, ivje se je drobilo in polzelo navzdol. Ne zavedajoč se lastnega početja je Janez podzavestno zaslutil svojo zadnjo priložnost. Odvezal se je in kot v transu začel plezati navzgor. Noge so podrsavale na ledenih okrajkih, roke lovile poledenelo vrh iz spon ledu. Potem previs in čudna ledena gmota v njej, pa rob in še čez, pa nenadoma gaz na drugi strani gore in ljudje in kočje, pa veliko govorjenja in solze v očeh, solze bolečine in olajšanja — in helikopter, pa bele rjuhe bolnišnice v Chamonixu. Dnevi zavedanja samega sebe, dnevi žalosti in nenehnih misli na prijatelja, ki so ga reševalci naslednjega dne odpeli iz previsa in s helikopterjem prepeljali v mrtvašnico na robu mesta...

Moje življenje se je s silovitim zamahom obrnilo v drugo smer. Visoki ideali, smisel življenja, opoj plezanja in življenja v gorah, veličastno prizorišče odraščanja in dragocenega samopotrjevanja je zagrnila trpkost, sivina in brezupen nič.

Se bom moral posloviti od sveta, za katerega sem živel in mi je pomenil vse? Nesreča me je potisnila v negotovost. Samozavest, ki so mi jo dajale gore, je splahnela. Obstal sem, mladenič pri osemnajstih, zbeigan in občutljiv, fant, ki je ko-

maj začel graditi samozavest, pa se je že prav na začetku sesula v prah. Težave so se začele tudi na drugih življenjskih področjih. Vse se mi je zdelo tako čudno. Nobenega veselja nad odhodi v hribe, nobene druge stvari se nisem mogel oprijeti, ne veseliti. Šola mi je bila deveta skrb. Počutil sem se tako žalostno, rešitve pa nikjer. Nenehno so me mučila vprašanja, kaj bo z menoj, s študijem, ki sem ga načrtoval, nisem vedel, kaj si želim, obenem pa sem imel vsega dovolj. Iskal sem vero in zaupanje v karkoli, istočasno pa dvomil v vse. Kljub temu pa sem čutil, da se moram izviti iz te otopelosti in se boriti naprej. Skušal sem si dopovedovati, da je življenje nepredvidljivo in njegove poti tolikokrat nerazumljive.

NA TROJANAH IN OKOLI NJIH

ŽIG IN KNJIGA V ŠTEDILNIKU

BOŽO JORDAN

Izobrazba brez poznavanja osnov orientacije in kartografije se ne more smatrati kot sodobna izobrazba.

R. Bošnjak

Na Trojanah so znani krofi in marsikateri planinski izlet z avtobusom tu napravi postanek.

Ali so Trojane znane tudi kot izhodišče planinskih tur? Iz vodnika se dá ugotoviti, da sta na jug Lukmanova gora (801 m) in Kržanova gora (875 m), na sever pa Kamnec (862 m). Trojane so izhodišče za Veliko planino, kot jo imenujejo na savinjski strani, ali Čemšeniško planino, kot ji rečejo na posavski strani. Tu je najvišji vrh občine Zagorje, zapisan kot Velika planina, 1206 m, in najvišji vrh občine Žalec, zapisan kot Črni vrh, 1206 m. Verjetno je to tam, kjer so na novo odkrili obeležje Tinetovi koči (PV 1988/506). Sedanja letnica je drugačna, kot jo je na prejšnjem obeležju zapisala moja stara prakтика.

Čez Trojane držita E 6 (evropska peš pot) in D-pot (Pot spominov NOB občine Domžale). Nikjer pa ni najti zapisa o Rebri.

Ko se s Trojan nameniš po E 6 in D-poti na Limbarsko goro, čez Doline in Golčaj, pri budnem opazovanju vidiš, tik preden se spustiš v Doline, na razcepu poti obledelo Knafelčevo markacijo in puščico na vzhod. Razmišljanje o starosti oznake bi ti morda porodilo misel, da so te markacije starejše od oznak E 6. Če bi bilo tako, bi morale biti te markacije že prej na poti;

toda Domžalska pot je nastala po E6 in s Trojan na Špilik ima Knafelčeve markacije z dodatkom črke D.

Pa zavijmo na vzhod! Redke oznake držé naravnost v breg. Je steza in je ni. Kar v breg! Takole po kake četrt ure hoje smo na vrhu. Na veliko veselje je vrh razgleden na okoli polovico obzorja. Vidiš hribovje okrog Kuma, Zasavsko goro, pa vmes še kakšen zvonik cerkvice in Limbarsko goro, Trojan pa ne.

Le zakaj je tam na štorovju pribita pečica (od nekoč dobrih, zidanih štedilnikov)? Ročka se ne sveti več, ker ni več sidola in ne pridnih rok, ki so nekdanj do čistile zagotovo vsako soboto. Zapira tudi ne dela, zato so vrata podprta s palico. Skrbno jih odpri! V pečici je lepa šatulja, ki hrani vpisno knjigo, žig in blazinico. Za odpravljanje dolgega časa je pod njo vlažna ali suha, pa še dobro čitljiva revija. Morda za preizkus vzdržljivosti papirja in tiska.

Z žiga se prebere Reber 875 m (po karti 878 m). Čigav je žig in tako vrh, se ne da ugotoviti. In tako pohvale ali pomanjkljivosti ni kam sporočiti. Iz knjige se zlahka ugotovi, da je začetni vpis 26. 10. 1980 — izlet v neznanu PD Matica-Ljubljana. Tako številnega obiska potem ni več najti. Morda je bilo toliko obiskovalcev v poznejših letih vsega skupaj. Jih je pa vsako leto nekaj.

In kam gre pot naprej? Kar za markacijami! Že smo na bližnji Kržanovi gori (875 m). Po slemenu so redke markacije, zgubiti se ne moreš, ker se steza drži slemena. To se da prebrati iz oblike izohips, pa morda tudi s samega imena Reber.

Kam se pa res spusti ta markirana steza, tega midva, naključna obiskovalca, nisva ugotavljala. Sleme je tu in tam razgledno. Vidiš Trojane, Garni hotel, cerkev sv. Mohorja (489 m), Čemšeniško planino, Kozico, na jug pa Kolovraško reber.

Prišla sva na sedlo (pretrg) z višino okoli 750 m, verjetno pred vzponom na Lukmanovo goro (801 m). Sled slabe steze in malo naprej kolovoza, ki se zarašča, naju je spravil na sever. Spuščala sva se navzdol, v Zavrhu pri Trojanah. Spodaj sta dve domačiji. Gospodar nama je dejal, da bi prišla naprej po slemenu v Izlake. Morda pa tudi ne? Do trojanskih krovov pa je še dva in pol kilometra, zadnji kilometer po asfaltu. Le ena domačija je do kamnoloma — Škrin.

S te poti je lep razgled na Trojane in dolino potoka Orehovice. V gozdu sva našla lep primerek rahlo rdečega jetrnika med samimi modrimi cvetovi. Pogled naprej pa je ostal na divjem odlagališču ob asfaltni cesti, ki se spušča v dolino potoka, tam, kjer prideš nanjo.

Morda je to krivo za spremembo barve? Pripis v razmislek: V Vodniku po Posavskem hribovju je na karti 2 vpisana Kržanova gora, 875 m. Vzhodno od nje naj bi šla vezna pot. V resnici gre zahodnejše, tako je vrisano na karti 7 pešpoti E6 YU. Reber je kakih 100 metrov zahodnejše. Karta občine Žalec ima Lukmanovo goro z višino 761 m. Na turistični karti občine Domžale sta vrisani samo E6 in Pot NOB (= D). Na planinski karti Posavsko hribovje stoji: Reber, 878 m.

SV. JAKOB—HUDIČEV BORŠT—KALIŠČE

Dopisnik

KOTIČEK NEDOTAKNJENE NARAVE

IVANKA KOROŠEC

Prvi poletni dan je bil lep, kakor je beseda poletje sama. Pred 18 leti, ko se je rodila naša hči, pa ni bil tako lep; treskalo je, grmelno in lilo kot iz škafo.

Za rojstni dan si je Darja želela bolj kot kaj drugega le to, da bi spet šli nekam v hribe. Tako željo pa je že treba izpolniti, posebno še, če je tudi drugim družinskim članom pisana na kožo.

Tako smo v ranem jutru avto pustili pri sestrični Jožici v Potočah 23 tik ob cesti proti Jezerskemu. Po visoki, rosnii travii smo se vzpeli do gozdička in skozenj do vasice Potoče, ki jo obkrožajo polja in kolzolci, polni dišečega sena.

V vasici ni nobene markacije, pa bi lahko bila, saj je poti veliko. Nekajkrat smo vprašali domačine, da smo v vasi in že izven nje na križpotju kolovoznih poti ubrali pravo smer.

Sonce se je dvigalo na nebu, smejalo se nam je, ni bil zaman ta dan njegov obrat od največjega severnega odklona od ravnika nazaj k ravniku. Ustavljali smo se ob poti, občudovali srebrnkasto pajčevino, stkano med visokimi travami, roso na cvetnih čašicah in poslušali nenavadno oglašanje ptic. Borut jih je oponašal z žvižganjem in odgovarjale so mu, kot bi bile pripravljene na pogovor. Prehiteli so nas neki očka s hčerko in kužkom, malo višje dva možka s kosmatincem in še višje še ena družina s psom, tako da smo začeli misliti, da je pri Franciju mogoče kakšna razstava psov.

KAKO JE HUDIČ ODNESEL GORO

Na odcepu smo zavili na levo k Franciju. To je prijazna, majhna kočja z lepim razgledom. Posedeli smo le toliko, da smo si privezali duše, nato smo zavili mimo ja-

blane ob plotu navzgor do cerkvice sv. Jakoba. Skromna cerkvička je to, v vetrovni lini ni vrvi za zvonjenje, morda niti zvona ni več. Škoda, da se skozi okenca ne da nič videti v notranjost. Je pa čudovit razgled po vsej gorenjski ravni. Kot na dlani leže vasice, ceste, polja in gozdovi. Nekaj posebnega je tudi pogled proti Storžiču, ki se pne z ravnega podnožja.

Čez travno jaso smo zavili na severno gozdno pobočje grebena Potoške gore. Čevljički zlate oranžne barve so rasli po travi; bili so tako lepi, da smo jih nekajkrat fotografirali. Pot je šla najprej zložno, nato vedno bolj strmo navzgor. V travi so cvetele tudi lilijam podobne vijoličasto cvetoče rože. V gozdu je bilo nenavadno veliko mravljišč. Občudovali smo velike kupe smrekovih iglic, ki so bili njihova utrdba, ter njihovo natančno organizacijo in marljivost. V gozdu je bilo tudi polno muh, tako da smo si črnogledo napovedali nevihte, posebno še, ker so se z leve začele valiti meglice. Tudi rjavkasto lisaste žabe, ki so spretno zakrite čepole med listjem, so čakale dežja. Sonce se je skrilo in ko smo šli po vijugavi stezici proti Javorovemu vrhu, nam je pogled uhajal skozi razredčen gozd na kuhajoče se gmote na severu. Mešan gozd je prešel v bukovega in prenekaterikrat smo na poti morali obiti podrto bukev ali splezati čez njo. Prišli smo do prvih opozorilnih tabel, da se moramo strogo držati steze, ker so zunaj nje neeksplozirani topovski izstrelki.

Gozd se je naenkrat končal in šli smo po poti čez travnato strmal proti Hudičevemu borštu. Meglice so se dvignile kot odrska zavesa, sonce se je spet posmejalo z neba. Kadar smo se iz Ljubljane vozili proti Kranju, nam je ob jasnem vremenu pozornost pritegnila med Storžičem in zarezo doline Kokre gora s temnim pravokotnikom sredi strmega travnatega pobočja. Pozimi daje videz, kot da je gora zakrpana, verjetno od tod ime Zaplata.

V ljudskem izročilu še živi pripovedka o nastanku tega gozda. Bila sta kmeta, ki sta se trmasto pripravala za gozd, dokler eden ni v jezi vzkliknil: »Hudič naj ga vzame!« V trenutku so se besede uresničile in kmeta sta prestrašeno zijala za peklenščkom, ki je z gozdom na hrbtu drvel proti goram. Ravno je prišel do sredine pobočja, ko je mežnar pri sv. Jakobu zazvonil dan. Hudič je izgubil moč, zarjul je od besa in spustil gozd sredi hriba, ki se odtlej imenuje Zaplata, gozd pa Hudičev boršt.

Tako so si ljudje po svoje predstavljali nastanek gozdnega osamelca. Gotovo je, da je bila včasih Zaplata skoraj do vrha porasla z bukovim gozdom; pozneje so južno pobočje izsekali ali požgali in pustili le okrog 6 hektarov veliko gozdno liso. Odgovori na vprašanja, zakaj ravno v obliki četverkotnika in zakaj ravno sre-

di pobočja, so zakopani v preteklosti. Na izsekani površini je s strmih pobočij dež hitro spral prst, zato se gozd ni več obnovil, ampak je drevje zamenjala alpska trata. Ko smo hodili po tej stezi, sem se morala kar naprej ustavljati, zdaj zaradi čevljev, zdaj zaradi blede rožnatih gorskih nageljnov ali vijoličastih, lilijam podobnih rož. Od daleč so vidna skrivenčena drevesa na severni strani gozda. To so žilava drevesa, ko vsako leto prestrezajo viharje in snežne plazove.

RAPSODIJA V RJAVEM

Gozd nas je kmalu sprejel v svojo senco. Pot vodi po njegovem južnem robu. Ko smo zrlí navzdol, svojim očem nismo mogli verjeti, da smo res že toliko prehodili. Kje daleč je bila zdaj cerkev sv. Jakoba, kje kočá pri Franciju!

Na skrajnem spodnjem robu četverkotnika je lovška kočá, le malo stran pa studenec in njegova hladna studenčnica se nam je imenitno prilegla. Z njo smo se opljuskali in si sprali sol z obraza. Sonce je pripekalo na pobočje, vzeli smo pot pod noge, šli po stezi, ki reže travnate strmine in kmalu prišli v gozd. Nad nami se je dvigal skalni greben Laneža proti M. Grintavcu. Pot je šla rahlo navzdol, hoja je bila zložna in prijetna. Od Jakoba dalje smo na poti srečali le dva samohodca. Ta pot pač ni za tiste, ki iščejo samo žige koč in vrhov!

Prispeli smo v grapo Suhe. Mimo starih, skrotovičenih bukev smo se začeli vzpenjati na zahodno pobočje grape in pri tem že pogledovali na uro: hodili smo dalj kot piše v vodniku, pa tudi tisti dve strni, ki se imenujeta Utujenost in Lakota, sta hiteli za nami.

Kmalu smo prišli do Koče Kokrškega odreda na Kališču. Planincev je bilo dovolj, vendar jih s te strani pride bolj malo; to se tudi pozna. Rože niso pomendrane in potrgane, odpadkov ni ob poti, trava in listje nista shojena, ptice se ne boje — tik ob poti pojo, da jih je veselje poslušati.

Podprli smo se z enolončnico in se naužili razgleda s terase, potem pa smo se odpravili navzdol. Na planini Kališče je sredi nekdanjega pašnika vzdana spominska plošča padlima borcema. Spodaj se je kot ribje oko bleščalo jezero Črnjava, vasice so bile povezane s cestami kot s trakovi.

Skozi mešan gozd smo se počasi spuščali vedno nižje. Skozi krošnje starih, visokih, do polovice rjavih smrek je prodiralo sonce in metalo na pot zlato mrežo: prava rapsodija v rjavem. Potem smo spet prišli do zelenih bukev in se skozi predore njihove domačnosti spuščali vedno nižje. Na klopci, od koder je prelep razgled na jug, smo za trenutek posedeli, ne toliko zaradi utujenosti kot zaradi prijetnega občutka.

Steza je prišla do struge šumeče Suhe in v njej smo si ohladili roke in obraz. Po gozdni cesti smo šli dalje navzdol do stare vasi Mače. Čeprav smo bili prepojeni z vsem, kar smo lepega videli ta dan, smo se vendarle ves čas ozirali nazaj v goro, ki nas je pravkar izpustila iz naročja. Po asfaltni cesti smo šli skozi Preddvor nazaj v Potoče, kjer je sestrična Jožica na dvorišču že pripravljala žar za peko piščanca.

Minil je prvi poletni dan in rojstni dan. In še tako pomemben rojstni dan! Nismo ga praznovali ob bogato obloženi mizi niti ne s kupom zavitkov in daril. Saj vendar ni zgolj darilo tisto, ki osrečuje! Preživeli smo ga skupaj, v srečni ubranosti, ob enakem srčnem utripu, ob toplim stisku rok, ob skupnem in istem občudovanju narave in strmenju nad njo.

Ali se ne bomo še čez mnogo let gledi ob ognju takih spominov?

UTRINKI S CERKNIŠKE POTI

ČAS PRINAŠA VELIKE SPREMEMBE

BOŽO JORDAN

Cerkniška planinska transverzala obstaja sedem let. Menda ni transverzala v pravem pomenu, ker nič ne preči, ampak bolj krožna ali pa morda kar točkovna pot. Nič ni hudega; glavno je, da se lahko hodi in vzpenja na vrhove, kot kdo želi. Če pa se k domu pripelješ, si »prinesel okrog« sama sebe in ne PD, ki ti dá priznanje za prehojeno pot.

VELIKI JAVORNIK, 1269 m

Javornik je gozdat masiv nad Cerkniškim jezerom. Morda kdo Javornik v planinskem pomenu zamenjuje, ker jih je več. Poglejte torej na karto Slovenije! Po njem je potekala meja in življenje tihotapcev je opisal Matevž Hace.

Na Javornik je z Ravbarkomande (tam, kjer se gre na Kalič) označena transverzala po cesti. Na tej strani je bilo že prej mnogo več cest, kot jih je sedaj s cerkniške strani. Speljane so kar visoko. Sedaj pa je označena pot še s te strani. Iz Cerknice (553 m) drži cesta čez Dolenjo vas, mimo »fabrike«, kjer so prej kuhali hojevo olje (Lojze Perko je imel tu svoj atelje, sedaj ga ima menda sin), nad požiralnikom Veliko in Malo Karlovico, kjer ponikneta Cerknišca in Stržen, do Poljane. Naprej se postavi ravnina pod povprečni kot okoli 22° (40% klanec) in steza se dviga kar naravnost, brez ključev.

Prečimo cesto. Opazimo napis, da je po njej do Rakeka dve uri. Koliko je do vrha, pa nič ne piše. To je dobra steza za trening. Ko smo zadnjič čez cesto, stopimo še čez skalni prag in smo pri skrinjici z žigom. Potrudimo se nekaj korakov naprej, da najdemo še oznako za transverzalo in vrh sam. Bil je opazovalna mejna točka italijanskih vojakov. Lep razgled so imeli. Naš ni bil preveč lep. Videli smo Notranjski Snežnik na jugovzhodu, na severovzhodnem delu na Špičasto Stražišče in Slivnico.

KRIŽNA GORA, 856 m

Iz Cerknice smo se odpeljali čez Dolenje Jezero (553 m), po nasipu mimo Gorice in ob zgornjem delu menda še zavarovanega naravnega rezervata Zadnji kraj, res bisera tega jezera, ki ga loči Otočec (585 m) od jezera. Tu je zelo prijetno kopanje. Mimo vasi Otok se gre naprej v Loško dolino. Videli smo spomenik na Ulaki (683 m) in loški (Pusti) grad. Zavili smo v Podlož, do cerkvice sv. Ane. Malo iz vasi naprej je pot do vrha označena s štirinajstimi obnovljenimi kapelami; vsaka ima tablico z imenom naselja, ki jo je obnovilo. Na zadnji preberemo 1743—1986.

Na Križni gori smo si v nedeljo popoldne lahko privoščili to, da smo se povzpeli na vrh zvonika (ima ravno streho, sedaj so tu nameščene antene in vse je skrbno zaklenjeno) ter se razgledovali. Celo daljnogled smo imeli. Kakšno razkošje! Po starem koiniku, kjer nas je pred leti vodila Marina, smo se danes lahko brezskrbno peljali. Prehitro je šlo, da bi obudili pripovedko o Štebrskem gradu. Onstran našega dostopa je edinstvena Križna jama.

SLIVNICA, 1114 m

Na Slivnico me je za praznik dela leta 1955 vodila Marina, in sicer iz Martinjaka. Šla sva po stari stezi od Bašteta, od koder so prej dekleta in žene nosile malico in kosilo koscem na vrhu. Bila sva res na vrhu, ker je takrat še stala lesena triangulacijska koza. Danes je malce stran koča radioamaterjev, pa smerna tabla, s katere ugotoviš, da je do Nove vasi tri ure in do Pokojišča pet ur po notranjski planinski poti. Knafelčeve markacije imajo tu dodatek »N«. Sedaj je z Grahovega (572 m) proti Radleku speljana cesta in z nje odcep na M. Slivnici na zahod do lovske kočice (922 m). Tu se spusti cesta v Cerknico, do doma na Slivnici pa napravi še zavoj. Po njej se pripelje marsikateri osebni avto z dolgim tovorom; prav v soboto, ko smo prišli do doma, je nad njim jadral zmajar,

ki menda ni kaj dobro pristal. Noč so nam slivniške coprnice podarile mirno, le veter je zunaj zavijal svojo pesem.

S Slivnice je zanimiv pogled na Cerknjiško polje: lepa razporeditev njiv, vasi in njih sedanje povečanje. Tedaj je bil del površine, kjer so včasih pasli krave, pod vodo. — Vaški pastir je včasih, davno, zgodaj zjutraj trobil dvakrat: prvič za molžo — seveda tedaj ročno — in drugič za spustitev živine. Pasli so dopoldne in popoldne. Vsak dan sta pomagala dva poganjiča (prednji, pri tej hiši se je ta dan hranil tudi pastir, in čednji). To sem pri pokojnem Jerču tudi sam nekajkrat poskusil; v visoki jezerski travi si se lahko še izgubil, če nisi poslušal pókov pastirjevega biča.

ŠPIČASTO STRAŽIŠČE, 955 m

Za nedeljo nam je ostal še en vrh. Prepeljali smo se v Begunje (610 m) do zadružnega doma. Cesta drži nad potokom Cerknjiščico, kjer smo se pri jezu nad žago tudi kopali. Vaščani so hodili na prve svobodne in tajne volitve. Povprašali smo jih za pot na vrh. »Mimo hiš po kolovozu na sever!« — V gozdu preide pot v stezo, če jo najdeš; drži se bolj levo! Zgoraj smo na prostirani ravnici Begunjskih Zalok (911 m). Med ogromnimi grmi leščevja se dá v tem času kar dobro hoditi. Tu smo zavili na vzhod po slemenu na Stržišče (955 m, planinska karta Okolice Ljubljane, 1983: Begunjske Zaloke 909 m, V. Špička, 955 m). Z vrha je lep razgled na del prehojene poti.

Na vrh je za nami prihitela vaščanka s hčerko, ker se je bala, da ne bi zašli. Prej se nam ni upala povedati, da nas rade volje pospremi na vrh, vendar bi jo morali počakati: volitve so prvo. Pa še o razgledu nam je veliko povedala. Še se najde vodnik — in to brez plačila! Hvala vama!

Ko smo se spuščali v vas Kozarišče, smo videli pripravo kolov za modernega pastirja. Tako kot pastir nimaš več časa za opazovanje Javornika, Slivnice in pridobivanje temeljnih spoznanj o jezerskem dnu od Vodonosa pa tja do Retja. Tako so včasih vaški otročaji ob delu spoznavali svojo bližnjo okolico in jame, v katerih so lahko ob odtekanju vode, vsak v svoji, s koši lovili ribe. Danes te stare napisane, pa zelo spoštovane vaše pravice ni več.

Tudi povsem drugačni čolni drse po jezerski gladini! Čas je sicer prinesel spremembne, toda kras vendarle še vedno ostaja kras.

Letošnja pomlad na Kredarici

Prvi pomladanski mesec — v meteorološkem smislu delitve leta na letne čase — je marec. Bil je v znatni meri pretopel. Njegov mesečni temperaturni povpreček,

ki je na Kredarici znašal — 3,2^o, je bil za 3,8^o nad dolgoletnim marčnim temperaturnim povprečkom obdobja 1956—1985 (= normalna vrednost).

Temperaturni povpreček aprila, ki je znašal — 3,8^o, je normalno aprilsko vrednost (— 4,6^o) presegel samo za 0,8^o. Majski temperaturni povpreček, ki je znašal — 0,3^o, pa je bil samo za 0,1^o pod dolgoletnim povprečkom. Teh nekaj temperaturnih podakov nam dokaj jasno predstavlja pomladanske temperaturne razmere Kredarice: prva dva meseca sta bila pretopla, eden bolj, drugi manj, zadnji pomladanski mesec pa je bil — bi lahko rekli — normalno topel, kajti negativni temperaturni odklon samo za 0,1^o je malodane zanemarljivo majhen.

Ekstremne temperature posameznih mesecev so bile v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov Kredarice. Najvišje (maksimalne) mesečne temperature posameznih mesecev so znašale: 5,4^o dne 29. marca, 2,0^o dne 11. aprila in 6,3^o dne 29. maja. Absolutne, doslej znane najvišje temperature pomladanskih mesecev, pa so bile 7,5^o dne 1. marca 1960, 9,9^o dne 23. aprila 1968 in 14,0^o dne 29. maja 1967. Absolutne minimalne, tj. najnižje temperature, so bile — 13,8^o dne 24. marca, — 10,2^o dne 23. aprila in — 7,8^o dne 1. maja. Absolutno najnižje temperature Kredarice so — 28,1^o dne 5. marca 1971, — 19,2^o dne 8. aprila 1956 in — 15,8^o dne 7. maja 1957.

Kar zadeva padavine, je bil marec skromno namočen. V skupno 12 padavinskih dneh je padlo 107 mm padavin, kar je 91 % od normalne marčne množine padavin. Padavine izvirajo izključno od snega. Največja debelina snežne odeje je merila 135 cm (15. marca). Najvišja znana marčna debelina snežne odeje na Kredarici pa je merila 588 cm (dne 31. marca 1977).

Marčni povpreček oblačnosti je znašal 5,4 desetine pokritosti neba, sonce pa je Kredarico obsevalo 164 ur, kar je 44 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu.

Aprila se je stopnja oblačnosti povečala na 8,4 desetine pokritosti neba in je znatno preseгла aprilsko normalno vrednost, ki znaša 6,9. Močno se je znižalo število ur sončnega sija Heliograf je registriral samo 71 sončnih ur, kar je komaj 17 % maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v aprilu.

Povečani oblačnosti ustrezno se je mesečna višina padavin povzpela na 246 mm, kar je 172 % normalne aprilske višine padavin. Tudi v tem mesecu so prevladovale padavine v obliki snega (25 dni), enkrat pa je med sneženjem tudi že deževalo (12. aprila). Snežna odeja, ki je ležala ves mesec, je med 23. in 24. aprilom narasla na 220 cm (doslej najdebelejša aprilska snežna odeja je merila 690 cm dne 11. aprila 1977).

V maju je bil mesečni povpreček oblačnosti 7,3 desetine pokritosti neba, kar je skoraj enako normalni vrednosti (7,0). Število ur sončnega sija se je povečalo na 149, vendar je to bilo komaj 32% nje-govega možnega trajanja v maju. Mesečna višina padavin, ki je znašala 125 cm, je dosegla samo 81% normalne vrednosti. Skupno je bilo v maju 20 padavinskih dni, od tega 12 s sneženjem, 8 pa z dežjem. Snežna odeja je ležala ves mesec, najde-belejša je bila med 1. in 4. majem, ko je merila 205 cm. — Najdebelejšo snežno odejo so sicer izmerili 6. maja 1979. Znašala je 630 cm.

Iz navedenih pomladanskih klimatskih po-datkov Kredarice zaključujemo, da sta bila prva dva pomladanska meseca pre-topla, zadnji pa skoraj normalno ogret. Prvi in zadnji pomladanski mesec sta pre-jela premalo padavin, zato pa je bil april čezmerno namočen.

Primerjava mesečnih največjih višin snež-ne odeje z maksimalnimi višinami snežne odeje po letu 1956 pa pokaže, da je bila letošnja pomladanska snežna odeja dosti pretanka, saj je dosegla komaj slabo tret-jino doslej najvišjih znanih debelin snežne odeje. Ob tako skromni snežni odeji se Triglavskem ledeniku — Zelenemu snegu v prihodnje nič dobrega ne obeta.

Dr. France Bernot

odmevi

VSTOPNINA V TRIGLAVSKI PARK?

Temeljno vprašanje je, kako zagotoviti po racionalni poti kar se da velikemu številu planincev — tistih »pravih« in tistih manj pravih — ogled Triglavskega narodnega parka oziroma širšega visokogorskega ob-močja. Nekateri nekoliko konformistično usmerjeni se ogrevajo za nekakšen tip »vstopnice« za obisk Triglavskega narodnega parka. Menim, da se moramo planinci tudi nadalje zavzemati za to, da je »vstopnica« za Triglavski narodni park pravzaprav planinska izkaznica Planinske zveze Slovenije oziroma planinskega društva v okrilju slednje. Za ostale obiskovalce Triglavskega narodnega parka iz dru-gih republik, iz drugih držav ter tiste, ki sicer niso člani Planinske zveze Slovenije, pa tudi morajo biti dostopni predeli Tri-glavskega narodnega parka brez izjeme, brez protekcionizma. Pri tem gre le za različen način animiranja posameznikov in skupin za obisk Triglavnega narodnega parka v smislu motivacije obiskovalcev za varovanje okolja in siceršnji aktiven od-nos do te naravne in kulturne dediščine

vseh nas. Da bomo dosegli pozitivističen odnos vseh obiskovalcev, mora prvenstve-no biti izdelan celovit in racionalen infor-macijski sistem.

Več informacij mora prodreti v javni medijski prostor o življenju ljudi Tri-glavskega narodnega parka in o priza-devanjih vseh dejavnikov za smotrno in racionalno rabo tega prostora.

Drugi moj predlog je, da končno planin-ci najdemo način in obliko ter vsebino posebne organizacije — podjetja, ki bo v svoj poslovni motiv vgradilo prizadeva-nja planinske organizacije za rešitev naravne in kulturne dediščine Triglavskega narodnega parka. Seveda je treba neko-liko pobrskati po zakonodaji in se pri tem otresti ideoloških predsodkov, češ — »va-rujmo se zasebne lastnine«. Ni res — za-sebna iniciativa, interes posameznika, in-teres za varovanje naravne in kulturne dediščine bo spojen z interesi zanamcev — s socializmom po meri človeka.

Mitja Zagrajšek
Maribor

KMALU VODNIK PO ČIČARIJI

Pod tem naslovom je bil v PV 4/89 ob-javljen članek Vojka Čeligoja. Ker je v tretjem odstavku tega prispevka kritika na račun PD Željezničar iz Zagreba, da smo samovoljno nastopili v Istri, prosim zaradi objektivne informacije za naslednji popravek:

PD Željezničar iz Zagreba je v Istri na-stopil že daljnjega leta 1971, in sicer v soglasju s tamkajšnjimi občinskimi organi ter planinskimi organizacijami Slovenije in Hrvaške, medtem ko PD Glas Istre iz Pulja sploh še ni obstajalo, čeprav je prav ono načelo to vprašanje.

Zato smo hvaležni tovarišu Vojku Čeligoju zaradi korektnega pisanja, bralce pa ob-veščamo, da nismo nepooblaščenno in sa-movoljno stopili na tla Istre. Naš namen

Opravičilo

Opravičujemo se tistim naročnikom in bralcem Planinskega vestnika, ki so dobili letošnjo dvojno, 7. in 8. številko, z veliko zamudo ali ki so dobili nepravilno potiskano številko. Uredništva in uprave Vestnika za to ne zadene nobe-na krivda, ker je to pot krdelo tiskarskih škratov kolovratilo po prostorih, kjer v tiskarni pripravljajo naše glasilo, tako da so morali med drugim natisniti še dodatne izvode, kar je seveda tra-jalo določen čas. Upamo, da se kaj po-dobnega zlepa ne bo zgodilo.

je bil, da Čičarijo na Slavniku povežemo s Slovensko planinsko potjo od Maribora do Ankarana, na Učki pa s planinsko potjo PHH — Po planinah Hrvaške.

Naše delo v Istri je bilo opaženo, opazili pa ga niso samo planinci Slovenije in Hrvaške, ampak celotne Jugoslavije in celo zunaj nje. Posebej poudarjamo, da s PD Glas Istre iz Pulja sodelujemo, zato nas nekoliko preseneča njihovo stališče. Mi smo namreč v Istri začeli orati ledino in nameravamo tam ostati do leta 1991, ko imamo namen to predati njim. O tem že obstajajo dogovori. Prav tako nas veseli delo Glasa Istre, vendar nas ni primerno nastavljal udarcem kritike, če za to ni nikakršne potrebe.

Prepričani smo, da bo to pojasnilo dopolnilo informacijo iz PV 4/89 in s tem končalo »nesporazum« med Glasom Istre iz Pulja in PD Željezničarjem iz Zagreba, posebno še piscem teh vrstic kot avtorjem IPP (Istrske planinske poti).

Istranom želim dobro in uspešno delo!

Josip Sakoman

POGUBEN KISEL DEŽ

V soboto, 10. junija, sem zjutraj obiskal Ratitovec. Več kot dve tretjini nasadov rododendrona je uničenih od kislega dežja, uničene so jelke, borovci in brinje. To, kar sem doživel, lahko imenujemo le naravna katastrofa.

V dokaz prilagam vejice rododendrona in brinja in upam, da je tudi to delček boja za čistejšo okolje.

Janez Debevec, Ljubljana

iz planinske literature

Tomazinov Korak do sanj

Da, alpinizem!

Je kaj na tem, da so posvetili svoje življenje goram znanstveniki takšnega slovesa, kot so bili na primer Saussure, Hacquet, Scopoli, Tuma itd.? Je mogoče naključje, da med vrhunskimi alpinisti nju-nega časa srečamo na primer filozofa, atomskega fizika in Nobelovega nagrajenca Wernerja Heisenberga in mladega filozofskega genija Klementa Juga? In če pogledamo zgodovino alpinizma: mar veliko število izobražencev, umetnikov in akademikov v elitni plezalski družini res ne zbode v oči?

Močna tendenca v smeri »navadne« športne dejavnosti je v zadnjih letih nemara zameglila dojetje tistega dometa, ki ga alpinizem dejansko ima. Kljub temu pa nas neki pojav — ki je na področju »čistega«

športa pač neznan — namreč tako imenovana planinska in ožje, alpinistična literatura, vendarle opozarja na to. V tem smislu imamo Slovenci še posebno srečo. »Pot« Nejca Zaplotnika predstavlja enega od biserov takšne literature tudi v svetovnem merilu. Sem bi nedvomno lahko uvrstili tudi filozofske poglabljeno »Smisel in spoznanje« Matevža Lenarčiča ter spretne, v bogatem in tekočem jeziku napisane knjige Danila Cedilnika-Dena itd. In končno, z letošnjim letom moramo sem prišteti vsekakor tudi »Korak do sanj« vsestranskega vrhunškega alpinista, zmajarja, jadralskega padalca itd. doktorja Iztoka Tomazina.

V knjigi, nastali na podlagi dnevnikov, Tomazin opisuje svojo alpinistično dogodivščino izpred desetih let, ko je — osemnajstletnik — s prijateljem v Ameriki preživel štirideset alpinistično in doživljajsko izredno plodnih dni. V samem kontekstu slovenskega alpinizma pomeni ta mala odpravica dovolj pomemben mejnik alpinistične zgodovine, saj sta oba mlada plezalca — zlasti Tomazin — k nam pripeljala in popularizirala tako imenovano vrsto »prostega plezanja«, ki danes, ob pojavu »športnega plezanja« predstavlja pravzaprav že klasiko. V tem smislu je knjigo mogoče brati kot dokument.

Vendar leži prava vrednost »Koraka do sanj« — zaradi katere je to delo tudi vredno posebne pozornosti — drugje: v njeni refleksiji in meditacijski plasti. Opis globokih, izjemnih, večkrat spektakularnih in nemalokrat zares mejnih doživetij nenehno prekinjajo refleksije, ki skušajo osmisliti to početje. V času, ko je »plezanje« vse bolj razumljeno predvsem kot šport, so taka razmišljanja še posebej dragocena. Njihov končni rezultat — premalo prostora nam je na voljo, da bi jih širše predstavili — je nekako tak: alpinizem v svojem najglobljem pomenu besede, ki je tudi že od nekdaj privlačeval kot magnet zlasti »duhovne« ljudi, se bistveno loči od same plezalske dejavnosti, od gibanja v steni, ki je seveda enako pri »športniku« in »alpinistu«. Alpinizem je vedno nekaj, kar šele pride za človekom, kar ga zlasti duhovno plemeniti, bogati itd. Skratka, alpinizem je »nekaž več«.

Kaj je tisto »več« na alpinizmu, nam sugerira že Tomazinova naslovna metamorfoza: alpinizem je »korak do sanj«. Če govori Nejc Zaplotnik o poti, o večni poti brez konca, in če govori Matevž Lenarčič o nedosegljivem smislu in neujemljivem spoznanju, tedaj Iztok Tomazin, ko govori o želji, ne govori o ničemer drugem. To je namreč tisto »več«, kar je neizgovorljivo, dano marsikateremu alpinistu, vendar nedosegljivo, neizgovorljivo, zato se tudi pojavlja v različnih oblikah. Pri Tomazinu je to želja, ki se skozi celotno knjigo pojavlja v vsej filozofski ostrini spoznanja, ki mu je moral v evropski misli neko

splošnejšo domovinsko pravico šele pred desetletji priboriti Lacan: da je želja namreč neuresničljiva; da je objekt želje v bistvu neko prazno mesto. (Oziroma kot bremo v »Koraku do sanj«:

»Korak do sanj.
Moralo bi jih biti nešteto ...
Nikoli ne privedejo na cilj ...
Cilja ni.
Je le vse, kar srečaš,
začutiš in
spoznaš na poti do cilja ...«)

Seveda ima konkretna želja vsakič svoj navidezen objekt, vendar ko ga doseže, spozna, da je bil »cilj poti« navidezen, da želja ni tisto, kar se kaže, da njen cilj ni nekaj konkretnega, temveč vedno »nekaj več«.

Stremljenje po tem »nekaj več« — tisto torej, kar bi v filozofiji nemara poimenovali stremljenje k transcendenci — pa je tudi tisto, kar deluje tako doživljanemu in prakticiranemu alpinizmu poseben status. Spoznanja, ki jih omogoča »avantura gorništa«, namreč niso daleč od spoznanj, ki jih nudi »avantura duha«. Seveda: enako kot pri filozofiji, kjer večini filozofov v mišljenju ni dano videti avanture duha, je tudi pri alpinistih. Redki so tisti, katerih doživetja se iz sveta banalnega vida uspejo prebiti v svet hrepenenja po nedosegljivem. Redki, a zato so njihova pričevanja toliko bolj dragocena. »Korak do sanj« je nedvomno eden od njih.

Tomazinova knjiga pa — brez tega opozorila bi bil ta prikaz nepopoln — ne more prikriti tudi svoje literarne ambicije. Kompozicija je premišljena, skrbno načrtovana, prav tako stavki, besede izbrane z veliko skrbjo. Za napetost skrbijo dogodki sami, popestreni z iskricami humorja, ki se večkrat prepleta tudi s kančkom samoironije (Tomazin se je trudil, da bi »dnevnik« napisal avtentično, se pravi z vidika osemnajstletnega zagnanca). Spretnost torej, za katero kažejo pisci alpinističnih knjig nenavadno nadarjenost. In hkrati razlog več, da knjigo vzamemo v roke.

Tomo Virk
(Dnevnik)

Divje vode v Jugoslaviji

V vrsti knjig, namenjenih ljubiteljem divjih rek, ki jih je napisal dunajski profesor Hans Matz, smo dočakali tudi eno, ki je posvečena le Jugoslaviji, oziroma skoraj le Jugoslaviji — na koncu je dodano še poglavje o Grčiji, nekako dopolnilo k že izišli knjigi o grških divjih vodah.

Tudi o naših divjih vodah je profesor Hans Matz že pisal. Pred leti je izdal drobno knjižico o slovenskih divjih vodah. Naše reke je predstavil tudi v drugih knjigah, tiste najlepše in najbolj poznane seveda.

Knjiga, ki je izšla sedaj pod naslovom »Wildwasserfahrten in Jugoslawien«, posveča zato sorazmerno več pozornosti do sedaj manj poznanim rekam. Nekatere je kajakaškim krogom v nemško govorečem svetu odkril šele prav profesor Matz.

Opisanih je petdeset jugoslovanskih rek in od tega štirinajst iz Slovenije. Kar se teh tiče, je to najbolj izčrpen prikaz, ki si ga je moč misliti, glede drugih delov Jugoslavije pa pravi nekje celo sam avtor, da so možna še mnoga odkritja in prese- nečenja. Po tej plati Jugoslavija ni več nepopisan list, ni pa tudi povsem prebrana knjiga.

Knjiga je razdeljena na dvanajst poglavij, ki ustrezajo posameznim območjem v Jugoslaviji, in na dodatek o Grčiji. Ta območja seveda ne ustrezajo razdelitvi Jugoslavije po zgodovinskih in etničnih vidkih, ampak so prirejena potrebam kajakaša, ki potuje z avtom.

Prvo območje tako obsega zahodni del Slovenije in Istro, drugo območje vzhodno Slovenijo ter del Hrvaške — in tako naprej. Vsako območje je opremljeno s skiciranim zemljevidom in s poglavji, ki opozarjajo na druge kulturne in naravne znamenitosti. Prvemu poglavju je tako dodan zapis o Julijskih Alpah in kratko poglavje o naših kraških jamah.

Avtorjeva posebnost so kratka pripovedna poglavja, ki prinašajo svežino v sicer poučen tekst.

Omeniti moram seveda tudi prek trideset odličnih fotografij, ki pričarajo lepoto naših rečnih pokrajin.

Na koncu so po abecednem vrstnem redu še enkrat našete vse reke Jugoslavije in Grčije in označene s številom zvezdic, ki naj bi jim pripadale kot nekaka oznaka za »kvaliteto«, seveda glede na tehnično zahtevnost, čistost vode, lepoto okolja in tako naprej.

Najvišjo oceno, to je štiri zvezdice, sta si po avtorjevem mnenju v Sloveniji tako prislužili le Soča in Savinja, po tri zvezdice pa je prisodil Koritnici in Radovni.

Matzova knjiga bo k našim najlepšim rekam prav gotovo privedla še mnogo več kajakaških turistov, kot jih je prihajalo že doslej. Pomagala bo razvijati naš rečni turizem in jih s tem morebiti pomagala obvarovati pred nikoli nehajočim se nasiljem energetikov.

Za nas Slovence vidim v tem njen največji pomen.

Borut Korun

Razprodan Vodnik

Letošnjega julija je pri Planinski založbi Slovenije izšla knjiga Jožeta Dobnika »Vodnik po planinskih postojankah v SR Sloveniji«. Komaj pa je bila naklada, 3000 izvodov, na prodajnih mestih, je skorajda v hipu pošla. To je na eni strani velikan-

ska pohvala avtorju, ker se je lotil čisto prave teme, na drugi pa to kaže, kakšno planinsko literaturo hočejo naši planinci: najprej uporabno, šele potem vsakršno drugačno. Planinska založba se je že odločila ponatisniti ta vodnik, za katerega vprašanja kar dežujejo.

Popotništvo v Romuniji

Vsa gorovja Romunije so predstavljena v knjigi »Gorski svet Romunije — popotniški vodnik«, ki ga je napisal Walter Kargel iz Nemške demokratične republike. S tem je zapolnjena vrzel v gorniški literaturi, vsaj nemški. Zdaj se lahko popotniki in gorniki, ki nameravajo oditi na potepanje po Romuniji, že pred odhodom natančno seznanijo ne le z znanimi pogorji Romunije, ampak tudi z manj znanimi, osamljenimi in odročnimi hribovskimi predeli. Knjiga je debela 244 strani, na katerih je med drugim 74 preglednih in podrobnih skic, stane pa 15 vzhodnonemških mark. Založnik je BSG Robotron iz Dresdna — Sektion Wandern und Bergsteigen.

(Der Tourist, NDR)

Peš z Dunaja v Nico

Zelo izvirno je dunajski planinski zakonski par Fritzi in Karl Lukan proslavil začetek svoje upokojitve s »sprehodom« iz dunajskega predmestja povprek čez celotne Alpe do Nice. S spalnima vrečama in kuhalnikom v nahrbtniku sta se odpravila na pot brez natančnejšega časovnega načrta. Johann Gottfried Seume, »Popotnik v Sirakuzo«, je bil veliki vzornik za to potovanje. Na potovanju niso bili najpomembnejši višinski metri in kilometri, ampak doživljanje popotništva, doživljanje občutka, da sta na poti, spoznavanje poti, prilaganje vremenskim razmeram in razmeram na stezah, vnovična snidenja z znanimi gorami, kot so Tri Cine, Matterhorn in Mont Blanc, srečanje z ljudmi ob teh poteh, stranpoti k skrivnostnim predzgodovinskim kulturnim objektom in spomenikom — in kako je, ko človek zjutraj še ne ve, kje bo zvečer spal. S humorjem in notranjim mirom pripoveduje znani gornik in planinski pisatelj Karl Lukan o tem velikem potovanju. Knjiga nikakor ni vodnik, ampak poročilo o veselih pa tudi manj prijetnih dogodivščinah na poti, ki je opisana zares zanimivo in napeto.

Na začetku je resda predstavljen kratek opis potovanja in groba pregledna karta, kar do določene stopnje omogoča, da bralec sledi dogajanju. Prav tako je namenjenih nekaj besed poti, po kateri sta zakonca Lukan hodila od maja do oktobra leta 1984: z Dunaja skozi Mariazell in Gradec do Eibiswalda (Ivnika) nedaleč od

avstrijsko-jugoslovanske meje, nato po Južnoalpski poti 03 (deloma zaradi visokega snega vzporedno po dolini) v Sexten in dalje po Dolomiti in Sarntalskih Alpah v Merano, skozi Vinschgau na Ortler in k zgornjeitalijanskim jezerom, nakar sta nadaljevala pot po »Alta via della Valle d'Aosta« in po »Tour du Montblanc« na francosko »Grande route 5«, ki je deloma tudi odsek evropske pešpoti E-2, prestopila na italijansko »Grande traversata delle Alpi«, se naposled spet vrnila na francosko GR 5 in prispela po njej v Nico.

Kot je mogoče videti, oba »sprehajalca« nista ostala zvesta eni sami označeni poti. Avtor Karl Lukan tudi ni prijatelj organiziranega popotništva in pohodništva z vsemi mogočimi vodniki, žigi in kontrolnimi točkami. V nekaterih delih knjige se celo zelo kritično izraža o tem. To nemara najbolje pove na začetku knjige: »Če gremo po eni od obstoječih popotniških poti dalj časa, se v nas kmalu rodi občutek, da smo nekako trdno privezani in prilepljeni nanjo in da smo na poti kot na nekakšni progi ali na avtomobilski cesti. Zato sva v vsaki stranpoti in spremembi poti zares neizmerno uživala. Iz tega sva potegnili zaključek, da je najpomembnejša na vsaki dolgi poti določena notranja svoboda in neprisiljenost.«

Vsekakor bo knjiga Karla Lukana »Alpen-spaziergang — Durch die Alpen von Wien bis Nizza« (Bergsteiger Bibliothek, 176 strani s 30 barvnimi in črno-belimi fotografijami, Založba Bruckmann, München, broširano 29 mark) predvsem ustrezala individualistom med popotniki na dolge proge, se pravi tistim, ki si raje iščejo lastne steze kot da slepo sledijo zaznamovanim in označenim potem.

Nova planinska zemljevida

Giuseppe Tabacco, lastnik založbe Tabacco iz Avtonomne pokrajine Furlanije Julijske krajine, je izdal dva nova planinska zemljevida, ki zajemata zahodni del Julijskih Alp in vzhodne Karnijske Alpe. Izdelana sta v merilu 1 : 25 000 (Alpi Giulie Occidentali, Carniche Orientale). Zemljevid zahodnega dela Julijskih Alp pokriva območje Kanina, Nevejskega sedla, Montaza, Viša, Jalovca in Mangarta, zemljevid vzhodnih Karnijskih Alp pa predstavlja vrhove nad Kanalsko dolino in samo dolino.

Po mnenju avtorjev obeh zemljevidov gre za dve najbolj obiskani gorski območji v AD FJK (più »battute« di tutto).

Pri oblikovanju obeh zemljevidov so sodelovali številni strokovnjaki, med njimi gorski vodnik Attilio De Rovere, sicer avtor vodnika po Karnijskih Alpah, in Mario Galli, dober poznavalec Julijskih in Karnijskih Alp, sodelovali pa so tudi člani sekcije CAI (Club Alpino Italiano) iz Trbi-

ža, Pontebe in Tolmeča ter komisija za poti v Julijsko-Karnijskih Alpah.

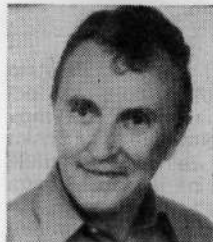
Zemljevidi so tiskani v osmih barvah. Z rdečo so označene poti (i sentieri), ferate (le ferate) in planinske kočice (i refugii). S črno barvo so označili voznost cest (la viabilita), zgradbe (gli edifici) in gorske grebene (i crinali). Z modro so označeni potoki, reke in jezera. V rumeni barvi so narisana območja naravnih parkov in omrežja asfaltiranih cest. V svetlo zeleni barvi so narisani gozdovi, biserno siva barva predstavlja strmine, izohipse (le curve di livello) pa so zarisane s rjavo. Meličča so označena s temno sivo barvo.

Avtorji so se odločili za izdajo planinskih zemljevidov v M 1 : 25 000 zato, ker so bili prejšnji izdelani že okrog leta 1960. Med tem časom so gore sicer ostale »enake«, spremenile pa so se poti, ceste, mostovi in kultivirana pokrajina. Avtorji so za osnovo uporabili zračne posnetke, ki jih je izdelal Vojaški geografski inštitut, vse ostalo pa so dodali v treh letih skupnega dela. Posebno pozornost so namenili poimenovanju. Za izdajo pripravljajo še zemljevid Tržaškega in Tržiškega krasa.

(Po članku iz Il Piccolo priredil A. Čičerov)

društvene novice

In memoriam: Alojz Uršič

Globoko nas je pretresla vest, da si za vedno odšel od nas, da te je premagala huda bolezen, ki si ji dolgo kljuboval. Zapustil si nas, še ne 60 let star.

Nastala je velika praznina v naših vrstah, v vrstah gorskih reševalcev.

Zapustil si nas prav v času, ko se pozna pomlad prevesi v vroče poletne dni, ki si jih nešteto preživel z nami — gorskimi reševalci. Bil si jim zvest do svoje prerane smrti. Kot uslužbenec si bil po vojni svoji delovni organizaciji predan z dušo in telesom, prosti čas pa si posvetil humanemu delu v GRS.

Svojo delovno vnetost si bil vedno pripravljen prenašati na mlade rodove, tudi v planinskih vrstah, kjer si našel sprostitve po delu. Leta 1960 si bil eden izmed ustanoviteljev postaje GRS v Radovljici, njen član si ostal do zadnjega dne. Premnogokrat si pomagal reševati ponesrečence v gorah. Bil si vesel, če se je reševanje ponesrečenca srečno končalo. Bile pa so tudi akcije, ki so se končale

tragično, in takrat si bil zelo potr in pretresen.

Ko nisi mogel več tako aktivno sodelovati z nami na akcijah, si bil kljub temu vedno prisoten in si nam pri delu vsestransko pomagal. Posvetil si se delu z mladimi reševalci-pripravniki. Bil si jim učitelj, prijatelj, svetovalec.

Prezgodnja smrt je končala Tvoje humano delo. Tvoj pogled ne bo več objemal jutranjih svitov v Karavankah, Julijcih in po pobočjih Jelovice, po krajih, ki si jim posvetil velik del svojega življenja kljub družini, ki si ji ustvaril lep in prijeten dom.

Naše vrste se bodo množile, srečevali se bomo na tečajih in vajah, vendar brez Tebe, brez Tvoje dobre volje in nasmeha. Ostal pa bo spomin nate kot vzor reševalca, ki je 25 let dela posvetil razvoju in napredku GRS.

Za svoje uspešno delo si prejel več priznanj in tudi priznanje častnega reševalca.

V imenu vseh planincev je beseda hvala za tvojo vdano in nesebično pomoč pre malo. Spominjali se te bomo kot poštenega in požrtvovalnega človeka, obenem pa tudi kot iskrenega in dobrega tovariša.

Naj ti bo lahka domača zemlja!

Toni Smolej

Visoka idrijska obletnica

S proslavo na Hlevišah so idrijski planinci 18. junija počastili 85-letnico obstoja svojega planinskega društva. Na proslavi so sodelovali recitatorji, moški pevski zbor šoferjev in avtomehanikov iz Idrije, pihalni orkester idrijskih rudarjev (tako kot takrat, ko je bila otvoritev kočice na Hlevišah), starosta idrijskih planincev Janez Jeram je podal pregled najpomembnejših dogodkov iz zgodovine idrijskega planinstva, slavnostna govornica pa je bila predsednica občinske skupščine Idrija Ivica Kavčič.

V svojem govoru je med drugim dejala, da spada proslavljanje planinskega jubileja v vrsto proslav ob 500-letnici Idrije. Ob bežnem pregledu te zgodovine je posebej poudarila ustanovitev prve slovenske realke v Idriji leta 1901, kjer je bil učni jezik slovenščina, »kar danes omenjam tudi zato, ker je boj za ohranitev samobitnosti našega naroda ponovno aktualen«. Kot je dejala, je realka s svojo dejavnostjo in svojim naprednim duhom neposredno vplivala tudi na družbeno življenje in tako tudi na razvoj planinstva v Idriji. Ustanovitelj krajevnega planinskega društva je bil znameniti realčni profesor Makso Pirnat, oče slikarja Nikolaja Pirnata, kočca na Javorniku, ki so jo prvič odprli že leta 1907, pa se imenuje po njem.

Kot je dejala, je planinstvo na Idrijskem v svoji zgodovini doživljalo vzpone in padce, med vzpone pa vsekakor sodi dogra-

ditev novih koč na Javorniku in na Hlevišah. »Omeniti je ob tem treba predvsem nove dejavnosti,« je poudarila, »ki so bogatile in pestrile samo planinstvo. Med te sodi nedvomno v prvi vrsti leta 1973 ustanovljen alpinistični odsek, v okviru katerega so mladi v naslednjih letih posegli po najvišjih vrhovih in potegnili Idrijsko smer v Andih. Mislim, da ni treba posebej poudarjati, da so uspehi naših alpinistov — tako kot vsi drugi vrhunski uspehi na kateremkoli področju dejavnosti — v posebno čast in ponos vsem občanom Idrije, saj prihaja tako ime našega kraja na poseben način v svet in pridobiva na kvalliteti, kar ni brez pomena tudi v vseh drugih, tudi poslovnih odnosih.«

V svojem govoru je predsednica Ivica Kavčič izrazila zaskrbljenost nad vse močnejšim onesnaževanjem narave ter pohvalila planince in druge ljubitelje narave, ki se trudijo ohraniti čisto naravo, ob koncu pa se je zavzela za podporo, ki naj bi jo planinci dali slovenskemu političnemu vodstvu, ko bi se zavzemali za svet brez sovraštva in nasilja, brez vsiljevanja večinskih odločitev, za odpravo predpisov o izrednem stanju in izolaciji na Kosovu, za pomilostitev političnih zapornikov in za odpravo medprebliškega zmerjanja.

Govori v gorah

Leto po leto je bilo v naših gorah več večjih planinskih družabnih prireditvev (nekaj pa jih še bo), na katerih je bilo izrečenih veliko lepih in globokih misli.

Na Kališču je bila 18. junija otvoritev Storiške transverzale, na tej slovesnosti pa je govoril član izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije Andrej Brvar. Med drugim je dejal: »Če hočemo ali ne, moramo priznati, da je v Sloveniji planinska organizacija v kriznem obdobju in da jo čas, ki prinaša nove vrednote, zahteve in interese ljudi, počasi, a vztrajno pušča ob strani. Zato vedno ne najde odgovora na aktivna vprašanja, izrazilo pa ji manjka dolgoročnejša usmeritev kot odgovor na demokratične družbene odnose, ki smo jim zadnja leta priča v slovenskem družbenem prostoru. Če bomo hoteli ostati kot organizacija na čelu gibanja, ki po nekaterih podatkih šteje 400 000 prebivalcev, bomo morali v planinski organizaciji odgovoriti na vrsto vprašanj in zahtev... med drugim, »kako zasnovati delovanje do novo nastalih političnih zvez. Pojavili se bodo predlogi, naj se planinska organizacija kolektivno priključi h kateri od teh zvez. Mislim, da to včlanjevanje ne pride v poštev, radi pa se bomo priključili vsaki konkretni akciji, ki bo v interesu planincev in planinske organizacije.«

Mesec dni pozneje, 16. julija, pa je bil na Kamniškem sedlu 19. planinski tabor ljub-

ljanskih planincev, ki ga je organiziralo PD Kamnik in na katerem je govoril član predsedstva SR Slovenije Andrej Marinc. Med drugim je dejal, da se zadnji čas objavljajo posamezni glasovi, ki praviijo »da planinstvo v svoji najbolj množični obliki že nastopa kot škodljiv dejavnik v gorski naravi. — Zavedamo se določenih slabosti in nevarnosti, ki ogrožajo tudi planinski svet,« je dejal Andrej Marinc. »Sami bomo poskrbeli, da počistimo za seboj in da preprečimo onesnaževanje. Zato tudi ne sprejemamo nikakršnih poskusov administrativnega omejevanja, še posebej ne takega, ki bi kratilo pravico do svobodnega gibanja. Hribi so in bodo ostali odprti za vse, ki želijo uživati v njihovi prelesti. Hribi in planinstvo so pomembni tudi zato, ker omogočajo vsakomur ne glede na premoženjsko stanje, da v njih doživi lepoto narave in rekreacijo.«

Ko je govoril o »aktuelnem družbenopolitičnem trenutku«, se je med drugim zavzel za izpopolnitev našega sistema. »Sprejemamo samo takšno ureditev,« je dejal, »ki bo zagotovila popolno nacionalno enakopravnost znotraj jugoslovanske federativne skupnosti. Takšni moramo dodati učinkovit sistem socializma — sistem po meri ljudi. Za oboje, za nacionalni in za učinkovit družbeni razvoj, je bistveno, da v sistem in v federativno ureditev vgradimo civilizacijske pridobitve sveta. Ni si treba nenehno izmišljati nekaj novega, kar ni preizkušeno, pa tudi zavreči ne tisto, kar ljudje in življenje sprejemajo.«

Krk po planinsko

Krk ima nekaj vrhov, ki merijo čez petsto metrov. Ko sedi na otočni plaži, ti oči romajo čez zaliv in na enem od vrhov celo opaziš kamnito piramido. Planinska duša ti ne da miru in že iščeš trenutek, ko bo vzpon mogoč, to pa je dan slabega vremena. Kmalu spoznaš, da nisi sam. Ko se nastavljaš soncu, nehote prisluhneš pogovorom okoli sebe: tvoj sosed, ki se počasi obrača s hrbta na trebuh in spet nazaj, tudi sili v planine. Pa se zmenimo! Ni potrebno veliko in že nas je za štiri avtomobile. Tu so člani PD Nova Gorica, PD Šmarna Gora in Ongrčki. Lepa družčina in brezkompromisno planinska.

Za začetek, tako so nas učili, si je potrebno o cilju pridobiti čimveč podatkov. Najprej zemljevid, kolikor toliko natančen! V kioskih, kjer prodajajo razglednice, ga ni. Turistična karta Istra-Kvarner je premalo natančna; na njej je le označen vrh, ki se imenuje Obzova (568 m), oznak za kakšno pot pa sploh ni. Še največ nam pove avto karta Slovenije, na kateri odkrijemo kar tri zanimive vrhove, in sicer Obzovo (tokrat s 569 m), Mico (337 m) in Veli vrh (549 m). Dostopi niso vrisani, zdi

pa se nam, da bi kazalo poskusiti iz Baščanske Drage. Vprašamo še domačine. Pravijo, da prave markirane poti ni, so pa komunade. Bomo že našli!

V Baščanski Dragi še enkrat vprašamo domačina, ali je kakšna pot na vrh. Pove nam, kje je začetek: ovinek pred vasjo, na desni strani, če greste v Baško, je kamnit most, na desni strani je majhen parkirni prostor — in prav tu se začne ena od komunad, ki vodijo proti vrhu.

S te strani se vrhovi pokažejo v pravi luči. Strmi in beli, da jemlje vid, se pno v modro nebo in v vroč avgustovski dan. Oblaki so izginili in ne kaže nam drugega, kot da stopimo v hrib. Domačin nas je opozoril, da je ta stran veliko bolj vodnata in da so zgradili vodni rezervoar, ki s kvalitetno vodo polni vodovod v Baški. Pot ni markirana, je pa kljub temu dobro vidna. Sprva se vzpenja med pritlikavim rastjem, ki daje senco, vzpne se skozi borov gozd in že smo na planem. Pot pelje tudi mimo dveh izvirov. Nismo preverili, ali je voda pitna. Je sicer čista, okoli ni sledov živine, čeprav je ovčic na planini precej. Od tu do vrha ni več sence. K sreči rahlo pihlja, tako da vzpon ni preveč hud. Močno diši po žajblju, vmes pa se meša še borov vonj. Prijetno in zdravilno za telo, ni kaj! Ker so skale na desni primerne za lažje plezanje, jo uberemo kar počez in kmalu smo na prvem vrhu, ki je označen s piramido.

Presneto vroče je že. Ženski del se odpravi proti Mici, moški del pa skoči na rob, ki se strmo grezi proti Baščanski Dragi. Tam je še en vrh brez imena, vmes pa ogromno polje, ki ga deli kamnita, skrbno zložena ograja. Na sredi je majhno jezerce in ogromno ovc: ene so označene z rdečo, druge pa s črno barvo. Ko nas zagledajo, se razbeže — vsaka na svojo stran.

Hoja po planoti ni težka: drobno kamenje in borna trava. Vzpenjamo se proti Velemu vrhu. Tu je piramida, ki smo jo opazovali že iz Krka. Bleščanje kamenja povzroča, da se nam zde razdalje večje, kot so v resnici, vrhovi pa so le malo višji od planote, po kateri hodimo, in vzpon ni težak. Le sonce je vroče. Pod nami je cel otok. Lep razgled.

Še proti Obzovi moramo. Na sredi poti se nam pridružijo Novogoričani in kar dvanajst Slovencev, članov treh planinskih društev, se ta dan potepa po vrhovih Krka. Šoferški del sestopi do avtomobilov, ženski del pa malo pretirava in hitro zaide. Sestop v dolino je prehud in vrnejo se na vrh, kjer se srečajo z ostalimi — in nato družno v dolino ter v Baško na hladno pivo.

Nad Baško, ki je zanimivo mestece ob morju, se dviga cerkev Sv. Ivana. Ni visoko, vendar dovolj, da se izživu nismo mogli upreti. Do cerkvice pridete sicer lahko z avtomobilom; ni prestrmo in cesta je asfaltirana. Toda vredno je stopiti do nje peš. Senco dajejo borovci in korak ni prestrm. Lep razgled nam v hipu povrne ves napor. Ob cerkvi je tudi pokopališče, ki nam veliko pove o domačinih, njihovem izseljevanju v Ameriko in o njihovih zadnjih počivališčih: trda skala ne dopušča pokopavanja v zemljo, zato so si zgradili preproste betonske bokse, kamor pokojnike položijo k zadnjemu počitku. Pod njimi šumi morje, nad njimi pa se pne jasno nebo.

Vrhov na Krku je še nekaj. Eden med njimi je tudi Hlam. Ker pa se nanj lahko pripelješ, smo ga izločili iz zaželenih ciljev. Prav zanimiv bi bil še sprehod po grebenu, ki se proti jugu vleče od Obzove do Baške. Pa naj to ostane za drugič, saj se je začelo, po pisanju Dela (2. 8. 89), planinarjenje tudi na otokih.

Aleksander Čičerov

Zakaj pa ne na Kalnik?

Ime Kalnik označuje tri pojme: goro, gorski greben in vas. Hrib Kalnik (643 m) se kot velik zid dviga v smeri jugozahod-severovzhod med Varaždinom, Koprivnico in Križevci (severovzhodno od Zagreba). Dolg je 16 kilometrov, visok pa povprečno 400 do 600 metrov in stoji na meji med Zagorjem, Prigorjem in Podravino. Ta stena je v zgodovini odigrala pomembno vlogo, ko je zadrževala tatarske, hunske in turške vpade. Zda varuje lepe vinograde na južni strani pred mrzlimi zračnimi tokovi s severa. Na južnem vznožju Kalničke gore je vrsta vasi. Nekatere vaške družine so bile že ob vdoru Tatarov v 13. stoletju povzdignjene nad kmečki stan in jim je zaradi zaslug v vojni kralj Bela IV. podelil plemiški naslov. Te plemiče imenujejo »slivarji«, ker so po izročilu med obleganjem s slivami rešili kralja pred lakoto.

Tod poteka Pot kalniških partizanov, ki jo je odprlo PD Križevci 27. julija 1980. Pohod po njej traja dva dni, na poti pa so na-

slednje kontrolne točke: Lepavina, Železniška postaja, Veliki Poganac, Ludbreški Ivanac, motel Kiselica v Apatovcu, gozd Stupe, gozdarska kočica Vratno, planinski dom Kalnik, Gornja Reka, Kalniški Ljubelj in cilj v Varaždinskih Toplicah.

Planinski dom na Kalniku je med stenami najvišjega vrha in ruševinami starega mesta na robu velikih trat ob Kraljevem vrelcu. Dom je stalno odprt in dobro oskrbovan, v njem je deset dvoposteljnih sob, pred njim pa parkirni prostor. V domu je tudi telefon (043/749-003). Dovožna asfaltirana cesta je iz Križevcev oziroma Gornje Reke. V Vasi Kalnik je kmetijska zadruga, kjer se je mogoče oskrbeti s kmetijskimi pridelki.

Od doma je na greben Veličkega Kalnika 10 minut hoje, na najvišji vrh Kalnika, na Vranilac (643 m), 15 minut, na Peco 30 minut, na greben Mali Kalnik 1,45 ure, na Vratno pol-drugo uro in do Apatovačkega izvira tri ure in pol.

Obiskovalci vedo povedati, da je dom na Kalniku zelo gostoljuben.

Josip Sakoman

Visok vojaški obisk

Načelnik generalnega štaba ZSLO Jugoslavije generalpolkovnik Stevan Mirković se je 23. julija skupaj s častniki in vojaki vojne pošte 1098 iz Kranja povzpел na vrh Triglava in potem prenočil na Kredarici, nato pa je obiskal še Sedmera jezera. S predstavniki planinskega društva Kranj je potekal pogovor o planinstvu in funkciji GRS pri nas, pa tudi o sejmju opreme in sredstev civilne zaščite, ki je bil tisti čas v Kranju. General Mirković, ki je velik zagovornik planinskih dejavnosti, je pohvalno ocenil organizacijo in ureditev v naših gorah. Hkrati so se vojaki srečali z ekipo filmskih ljudi, ki so snemali animacijski film za predstavitev Jugoslavije pred srečanjem neuvrščenih v Beogradu, kjer so predstavljene tudi naše gore. Na fotografiji: tretji z leve (z očali) načelnik generalnega štaba ZSLO Jugoslavije generalpolkovnik Stevan Mirković, četrti z leve podpolkovnik Slobodan Lončar iz vojne pošte Kranj, načelnik štaba in velik pospeševalec planinstva na Gorenjskem, aktiven pa je tudi kot gorski reševalec.

Franci Ekar

Dva planinska pohoda

Planinska sekcija Galicija (PD Žalec) je 18. junija izvedla planinski pohod po hribih zahodno in severno od Gore. Pohod se je pričel pri graščini Grmovje, pri novem domu oskrbovancev v Pernovem. Kolona okoli sto pohodnikov vseh starosti je krenila čez Pernovo mimo turškega križa (iz l. 1645), čez Akle, kjer so nekoč delovali rudniki (najstarejši iz l. 1794) v Zelezno. Dvignili smo se v zaselek Gorce in

se ustavili pri Krušnjaku. Z dela te poti je razgled na Posavsko hribovje od Ramance prek Tovsta, Mrzlice tja do Velike planine (1204 m). Dalje smo šli pod Resnico (565 m), Vrhi (590 m), čez Hramše v Zavrh pri Galiciji. Na Primoževem hribu je še stal mlaj za prvi maj; tu so ga sicer postavljali že pred drugo svetovno vojno. Pri Krjanšku smo stopili na označeno pot in šli mimo Lepača na Šentjungert k planinskemu domu, kjer se je pohod končal. Ob poti smo se ustavili in obudili spomine na novejšo zgodovino. Pri domu so pripravili učenci OŠ Petrovče krajši kulturni program in moški oktet je zapel nekaj pesmi. Dobršen del poti nas je spremljal dež, kar pa vzdušja ni pokvarilo. K temu so pripomogli tudi domačini, ki so pripravili prigrizek in napitek.

Drugi pohod je bil drugi nočni pohod na Goro Oljko v organizaciji PD Polzela na predvečer vstaje slovenskega naroda. Zbirališče je bilo na železniški postaji v Šmartnem ob Paki. Kolono so vodili PLV po Hudem grabnu, mimo Vedeta, Savijeka in Rogeljška k planinskemu domu. Vsak pohodnik si je lahko odtisnil poseben žig v pohodno izkaznico. Od lanskih jih je bilo 16, vseh pa 30. Vreme ni bilo preveč naklonjeno pohodu. Tako kot lani so dobili najstarejši, najmlajši in najoddaljenejši knjižno darilo. Med najoddaljenejšimi je bil letos Simon s Ptuja.

B. J.

37. zbor planincev Jugoslavije

Gremo v Srbijo, na letni zbor planincev PTT Jugoslavije!

Že se vozimo, ko se sonce komaj prikobali čez breg in se razlije na vse strani. In že smo na cesti »bratstva in enotnosti«.

Na tihem sem si zaželela, da bi bilo tudi med ljudmi vse tako jasno, ravno in enostavno, kakor je ta cesta — ravna, brez ovinkov in ovir. Kamor ti seže oko — ravna črta!

Prvi postanek. Na blatnih tleh, polnih velikih mlak, stoji več turških in drugih prikoličarjev. Ves prostor zaudarja po amonijaku, da ne rečem kaj bolj točnega. Nič drugače ni v »šumici«, na svežem zraku. Toda do Beograda je daleč! In daleč je do ljudi. Čisto tam na obzoru bolj slutim kot vidim naselja. Ponekod se zasveti zvonik. Le obdelana zemlja dá vedeti, da so nekeje tudi ljudje in človeška bivališča.

V Beogradu smo ob drugih zanimivostih videli tudi Zvezno skupščino — vse iz avtobusa. Kalemegdan pa bi radi videli od blizu. Začela se je dirka s časom, kajti malo smo se uračunali z oddaljenostjo svojega cilja. Toda tek tja in nazaj skozi mesto se je splečal, saj smo videli starodavno trdnjavo in sotočje dveh mogočnih rek pod njo.

Proti jugu nas nato vodi cesta. In nenedoma pomislim, da je vse nekam domače: griči, mehki, valoviti, posejani s hišami («Hiše so hišice, okna so okenca,» pravi pesnik). Kakor pri nas! Ob cesti stara ženica vdano in vztrajno dviga motiko. Obraz je skrit pod ruto, upognjeno telo se počasi premika. Tudi pri nas bi jo lahko srečali.

Posebno občutje je srečanje z Donavo v teh krajih. Ni ne lepa ne modra, zato pa je veličastna — kakor morje. Cesta jo spremlja skozi neštete kratke predore. Skozi Donji Milanovac se vzpenjamo malo navzgor in za ovinkom zagledamo razpotegnjen hotel, zanimivo vgrajen v to pokrajino. Ne samo zastave in napis »Dobrodošli«, tudi bolj konkretna dobrodošlica na pladnjih s kozarčki nas čaka — in znanci s prejšnjih, podobnih srečanj.

Rada bi povedala kaj več o slavnostnem delu drugega jutra, pa je vmes posegla višja sila: dvigalo se je ustavilo tam, kjer se ne bi smelo. Običali smo, dokler nas niso rešili. Ujela sem le še nastop »mališanov«, ki pa sploh to niso bili, saj so danes osemletkarji že kar lepo razviti mladinci. Zelo temperamentno so zaplesali nekaj folklornih plesov. Potem pa se je razpotegnila dolga vrsta kola »Jugoslavija«. Kakor v dobrih, starih časih...

Popoldne je izlet v Lepenski vir, staro arheološko najdišče. Po njem je tudi hotel dobil ime.

Jutri bo šele zanimivo, ko bo Djerdap na programu, sem mislila. Toda najprej nas je razočaral dež, ki je neusmiljeno lil. Pa kaj! Saj bomo na ladji na suhem! Pa smo res bili in celo vozili smo se nekaj časa, dokler niso ugotovili, da je z ladjo nekaj narobe. Vrnili smo se v pristanišče — brez Djerdapa. Namesto tega smo si ogledali film o izkopavanjih v Lepenskem viru in humoristični film, ki so ga snemali v »na-

šem« hotelu. Po večerji so razglasili izide tekmovanja. Prvo mesto v kegljanju posamič in skupinsko je dosegel naš Vlado Možina, na drugo mesto — skupinsko — pa so se med ženskami uvrstile Mariborčanke.

Zjutraj smo se odpravili proti Majdanpeku, da si ogledamo Rajkovo pečino. Že pri vходу nas je presenetilo bučanje vode: tu narava po svoje gospodarji. Okrog nas so se diskretno prižigale luči — le toliko, da so osvetlile nenavadne like — kristalne stebre, kot iz alabastra izklesane podobe.

In spet smo se zbrali v avtobusu, saj nas je čakala še dolga pot do doma. Lepo nam je bilo. Morda smo prinesli nekaj te sproščenosti tudi domov. Saj jo bomo še kako potrebovali!

Nada Kranjc

Železarji na Velikem Draškem vrhu

Letošnje leto praznujejo slovenski železarji pomembni obletnici: 20-letnico SOZD SŽ in prav tako 20-letnico pohodov v slovenske gore. Vsaka od slovenskih železarn organizira vsako leto svoj pohod, druge članice SOZD (Veriga, Plamen, Metalurški institut, Tovil in Žična) pa pridejo kot organizatorji pohoda na vrsto vsako tretje leto.

Veriga iz Lesc je 55. planinski pohod SŽ organizirala v soboto, 24. junija, udeležilo pa se ga je 408 ljudi. Avtobusi so pripeljali z Raven na Koroškem, iz Štor, iz Ljubljane, Kroke in z Jesenic. Odpeljali so se na Pokljuko, kjer je bilo pod Miščovcem (1320 m) izhodišče pohoda. Prek planine Konjščice (1437 m) in Jezerc (1720 metrov) so se vzpeli na Studorski preval, od tam pa na Veliki Draški vrh, ki je visok 2243 m in je torej sedem metrov višji od Stola. Z Velikega Draškega vrha je prekrasen razgled ne samo na Triglav, ampak tudi na druge mogočne vrhove, kot so Kanjavec, Mišelj vrh, Tosc, Vernar in drugi. Za kondicijsko slabše pripravljene pohodnike je bila druga, lažja varianta po spodnji poti, ki obide Veliki Draški vrh. Po pobočju Malega Draškega vrha so pohodniki šli še na Viševnik (2050 m). Zaradi udobnega pristopa in lepih razgledov je ta vrh precej obiskan, posebno pozimi, saj spada med najlepše smučarske vrhove naših gor. Pohodnikom se je nudil čudovit pogled na Pokljuko, našo najlepšo gorsko planoto. Pod njimi se razprostirajo temni smrekovi gozdovi, pašniki in planine, senožeti in redki zaselki, kot so Zajamniki, Javorniki, Koprivnik, Gorjuše, Goreljek... Sledil je spust na Rudno polje (1380 m). Zaključek in družabno srečanje je bilo v restavraciji Jelka, kjer so se pohodniki lahko tudi zavrteli ob zvokih poskočnih viž.

Organizator je poleg toplega obroka in pijače pripravil za vse pohodnike ciklostirane knjižice z opisom poti in navodili. Nekaj posebnega pa so bili leseni spominiki z vtisnjenimi planikami in encijani, obeshenimi na verižici — simbolu DO Verige. Pohod je bil odlično organiziran, tudi za varnost je bilo dobro poskrbljeno, saj so poleg usposobljenih vodnikov sodelovali tudi člani Gorske reševalne službe — postaja Radovljica.

Zelo zadovoljni in navdušeni nad uspešno turo so se pohodniki pozno popoldne poslovili s trdnim namenom, da kljub večnemu pomanjkanju denarja in kljub temu, da zakonsko ukinjajo SOZD, ne bodo pristali na to, da bi ta najbolj množična oblika rekreacije šla v pozabo. Slovenski železarji se bodo spet srečali že avgusta na pohodu, ki ga bo organizirala Železarna Štore.

Ivanka Korošec

Zbor ptt planincev

Pred gostiščem na Polževem (ki je bilo včasih planinski dom) je bil 11. junija 22. zbor planincev ptt Slovenije, ki so se ga poleg planincev vseh slovenskih ptt organizacij, njihovih prijateljev in družinskih članov udeležili tudi predstavniki PD PTT Beograd in PD PTT Zagreb-Sljeme ter veliko domačinov, saj je bila pokrovitelj letošnjega zbora občinska skupščina Grosuplje. Letošnji zbor planincev ptt Slovenije je bil združen z 20-letnico Transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije.

Udeleženci zborovanja so na Polževo prišli večinoma iz doline peš po različnih poteh. Največ se jih je odločilo za pot iz Višnje gore, številni so prispeli z Muljave ali Ivančne gorice. Še posebno so se izkazali pohodniki, ki so na pot krenili že tri dni prej iz Črnomlja, obiskali več kontrolnih točk Transverzale kurirjev in vezistov NOV Slovenije in se v nedeljo pridružili drugim planincem na Polževem.

Prisotne — bilo jih je več kot tisoč — so na zboru pozdravili in jim spregovorili predsednik PD PTT Ljubljana Ljotič Cuznar, predsednik občinske skupščine Grosuplje Ivan Ahlin, predsednik poslovnega odbora združenih ptt organizacij Slovenije Miloš Mitič in predsednik odbora za Transverzalo kurirjev in vezistov Martin Prevorčnik. Slednji je slavnostno podelil devet častnih značk Transverzale, eno od teh grosupeljskemu županu Ivanu Ahlinu. Omeniti je treba, da je transverzalo značko za prehojeno pot tokrat prvič dobil tudi tuj državljan, profesor zgodovine in nemškega jezika iz Celovca Hans Sattke, ki se je za priznanje toplo zahvalil in poudaril, da ni toliko vesel značke kot tega, da je prehodil eno od najlepših transverzalnih poti v Sloveniji.

Člani meddruštvenega odbora so se na Polževem dogovorili, da bo organizator naslednjega, 23. zbora planincev ptt Slovenije Podjetje za ptt promet Celje oziroma njihovo planinsko društvo.

60 let PD Biokovo

Organizirano planinstvo na Biokovu oziroma v Makarski je povezano z imenom inž. Igeja Oraša in z ustanovitvijo Hrvatskega planinskega društva »Biokovo« 2. marca 1929, ki je postalo podružnica Hrvatskega planinskega društva s 50 člani. Že leta 1931 so društveni člani zgradili pešpot na najvišji vrh Biokova Sveti Jure (1762 m), nato pa so se lotili zidave planinskega doma pod Voščem, ki so ga dogradili in slavnostno odprli 20. maja 1934. leta. Društvo je uspešno delovalo vse do začetka vojne leta 1941. Med vojno je prenehalo vsakršno delovanje, planinski dom pa je postal partizanska bolnišnica in delavnica, v kateri so izdelovali znamenite bombe »biokovke«. Leta 1943 so ga bombardirali in porušili. Takoj po vojni je društvo nadaljevalo delo in so 30. novembra 1951 ponovno odprli planinski dom pod Voščem. Že leta 1956 je društvo štelo približno 200 članov, do leta 1964 pa je delovalo različno uspešno, nakar je iz različnih vzrokov prenehalo obstajati, med drugim tudi zato, ker se je podrla strešna konstrukcija planinskega doma.

Leta 1971 je Gozdno gospodarstvo Makarska popravilo planinski dom, ki ga od takrat upravlja delovna organizacija »Mornar« iz Makarske.

Do menjave na čelu PD Biokovo je prišlo 25. aprila 1974, kar je dalo novo spodbudo planinski dejavnosti v tem podbiokovskem predelu. Od takrat pa do zdaj je društvo zabeležilo svoje največje uspehe, in sicer otvoritev transverzale Biokovske partizanske steze 9. septembra 1979, poti, ki ima 20 kontrolnih točk, otvoritev planinske kočice »Slobodan Ravlič« 12. in 13. septembra 1981 v spomin na tragično preminulega planinca, pomembni so bili društveni izleti na Triglav, Bjelašnico, Durmitor in druge jugoslovanske gore, prvič so organizirali izlet izven Jugoslavije, ko so se leta 1985 povzpeli na Gran Sasso v Italiji, organizirali so zdaj že tradicionalne novoletne izlete na Biokovo, pohod mladine Makarske na Biokovo in spominski pohod »Slobodan Ravlič«, organizirajo srečanja planincev Dalmacije vsako tretje leto na Biokovu (doslej je bilo že pet takih srečanj) in so sicer aktivni v društvu, ki zdaj šteje že 733 članov. V PD Biokovo uspešno deluje speleološki odsek, vodniška postaja in gorska reševalna služba. Za svoje uspešno delo je PD Biokovo dobilo pomembna družbena priznanja, in sicer red zaslug za narod s srebrnimi žarki

leta 1979, plaketo Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije leta 1981, priznanje republiške konference SZDL Hrvaške leta 1977 in nagrado občine Makarska leta 1984.

Zadnji čas je društvo organiziralo več kot sto izletov na jugoslovanske gore, ki se jih je udeležilo več kot 2000 udeležencev, Biokovo pa so obiskali številni planinci iz Jugoslavije in tujine. Društvena dejavnost je zaokrožena z organiziranjem turističnih izletov na Biokovo.

Prečenje Polovnika

Pri gostilni Jelen v Šentvidu nad Ljubljano se je 9. junija zbrala skupina planincev PD Iskra, ki je imela namen prehoditi celotno sleme Polovnika od Loga do planine Zaprikraj. Zvečer smo prispeli v Drežnico, kjer smo bili gostje planinca Jožeta Kanalca in kjer smo dve noči prenočevali.

Naslednji dan zgodaj zjutraj smo se odpeljali na izhodišče, v Log Čezsoški, kjer nas je čakala skupina, ki je prišla takrat iz Ljubljane. Že ob šestih smo se odpravili navkreber po brezpotju, in sicer po položnejši smeri nad Srpenico, po nekaj ovinkih pa smo se začeli strmo vzpenjati. Po štirih urah smo prispeli na goličasti vrh, na koto 1478 m, kjer se je vsem prilegel počitek s čudovitimi pogledi na okolico, predvsem na Kaninsko pogorje.

Pot nas je dalje vodila prek planine Polovnik, Nad Pečem, V Brdih (1480 m) in naprej na Pirhovec (1661 m), opoldanska pripeka pa nas je prisilila h krajšemu predaču. Občudovali smo pogorja, ki so nas obdajala — in se nato odpravili na sedlo, kjer je osamljena planina Dolec. Tam nam je neumorna vodnica Breda povedala, da se bomo začeli vzpenjati proti najvišjim točkam na svoji poti. Na planini Jama se

je od nas poslovila druga skupina planincev, nas pa je čakal vzpon na Veliki vrh (1767 m), ki smo ga dosegli po sedmih urah hoje. Na sedlu pod njim je bil postanek, kjer smo se dogovorili za nadaljnjo pot po grebenu do Krasjega vrha (1772 m). Zadnji vrh smo zavzeli v popoldanskem času, od tod pa je bil enkraten razgled na Drežniške ravne in Drežnico.

Tretji dan našega bivanja v Trenti je bil namenjen sprostitvi, zato je Jože predlagal lahko pot ob Soči pod Morizno in čez Prevelk v Log Čezsoški, kjer smo sklenili krog.

Na poti prek Vršiča smo si ogledali pokopališče trentarskih gorskih vodnikov, sotesko Mlinarice, izvir Soče in se za hip ustavili pri Tičarjevem domu na Vršiču. To je bil vsekakor eden od zelo uspešnih izletov.

Štefan Šneberger

Bodoči gorski reševalci

Od 23. do 25. julija je bil v Koči na Ledinah, ki jo upravlja PD Kranj, tečaj komisije za GRS za pripravnike. Kandidatov za bodoče člane Gorske reševalne službe je bilo na tečaju 54 iz desetih postaj. Vodja tečaja je bil Marjan Salberger, inštruktorja pa Tone Sazonov in Tone Kralj. Ledinsko območje se je izkazalo kot izredno primerno in funkcionalno tudi za take namene, saj je vsestransko uporabno za strokovno izpopolnjevanje planincev, alpinistov in članov GRS. Z bivanjem v kranjski koči na Ledinah (1700 metrov) so bili udeleženci tečaja izjemno zadovoljni. Sicer pa so Ledine zelo dobro obiskovane, saj so dobro izhodišče za vzpone na Rinke, Koroško Babo ali Okrešelj, precejšen obisk pa je tudi s koroške strani.

Tečajniki GRS na Ledinah

Franci Ekar

Transverzala po Dugem otoku?

V Planinskem društvu Željezničar v Zagrebu je imel v sekciji seniorjev 25. maja predavanje z diapozitivi dr. Ignac Munjko, ki je v sliki in besedi predstavil prvo označevanje poti in vrhov po otokih Zadarskega arhipelaga, kar je opravil lanskega junija.

Na otoku Istu je markiral planinsko pot iz pristanišča na Velo Stražo (174 m).

Na otoku Tun Veli je označil pot na vrh Kuš (126 m).

Na otoku Zverincu je od lanskega junija označena pot na vrh Rutnjaka (96 m).

Na otoku Sestrunj je markirana pot iz zaliva Horvatin prek Sv. Petra (92 m) do zaliva Kablin in od tod na najvišji vrh otoka Obručar (186 m).

Na otoku Rivanj je lepo označena pot iz pristanišča na Sv. Jeleno (102 m) in na najvišji vrh otoka Lukežino (112 m).

Zaliv Telaščica z vrha Muravjak (148 m)

Foto: Ignac Munjko

Na Dugem otoku sta markirani dve planinski poti: Božava—Mala Gospa—Dumbovica (86 m)—vrh Zlata (236 m) in Božava—Sv. Nedilja (30 m)—Kapelica (135 metrov)—Soline—Sakarun—Veli Rat—Verunič—Staža (71 m).

Josip Sakoman je na tem predavanju omenil, da so bile na Dugem otoku že pred tem planinske oznake in žige, tako na Muravnjaku (148 m) na jugovzhodnem delu otoka nad jezerom Mir in zalivom Telaščica ter na Velo Stražo (337 m), najvišji vrh otoka, medtem ko so tudi že poprej planinsko markirali nekaj poti na zahodni strani otoka. Žige za nekatere od teh poti in vrhov je mogoče dobiti v okoliških hotelih in gostinskih objektih. Priporočil je planincem INA, naj odprejo planinsko pot po Dugem otoku.

Z enega konca otoka na drugega je mogoče potovati z rednimi ladijskimi programi, obstaja pa tudi makadamska cesta Sali—Luka—Božava—Sakarun—Veli Rat.

Nemara bodo ti podatki še posebej zanimivi za slovenske planince, saj po stati-

stičnih podatkih iz hotela v Božavi obisku jejo te otoke najpogosteje planinci iz Slovenije (PD Delo, Ljubljana-Matica, Rašica, Aero itd.)

Zorka Škafar-Gruden

Izlet po Gorjancih

Člani sekcije za varstvo narave in gorsko stražo PD Onger Trzin in člani društva so v soboto, 13. maja, pripravili študijski izlet v Gaberje pod Gorjanci. Obiskati so želeli rastišče rumenega sleča ali pontske azaleje, ene izmed najredkejših zaščitenih rastlin v Sloveniji. Kakor je znano, sta bili do sedaj poznani v Sloveniji le dve rastišči te rastline, in sicer v Boštanju pri Sevnici in v Gaberju pod Gorjanci. Lansko leto pa so prizadevni planinci odkrili in opisali še eno rastišče, pri Mokronogu na Dolenjskem. Zanimiv program izleta je bil privlačen za Ongrčke in avtobus je bil kmalu poln.

Po slikoviti dolenjski magistrali so se odpeljali proti Novemu mestu in naprej čez Krko do Gaberja. Veselili so se, da se vreme ni držalo vremenske napovedi: namesto napovedanega dežja so imeli toplo in sončno vreme. Domačini so jim pokazali pot do rastišča, ki leži skrito v gostem bukovem gozdu. Značilen oster, toda prijeten vonj jih je opozoril na rastišče rumenega sleča, kmalu pa so zagledali polno čudovito rumenih cvetov, ki so, združeni v socvetja, cveteli na skoraj dva metra visokih steblih v večjih grmih.

Po ogledu rastišča rumenega sleča so se odpravili proti Gorjancem. Pred Krvavim kamnom je bilo vožnje konec. Po dobri uri hoje so prišli do Miklavža (669 m), oskrbovane planinske postojanke, ki jo uporablja IMV Novo mesto. Prej je bila tod mežnarja in znana Hudoklinova gostilna s čudovito cerkvico, ki je še danes lepo ohranjena. Po ogledu so se v planinskem domu okrepčali, nato pa nadaljevali vzpon na Trdinov vrh.

Pot je v glavnem vodila skozi pragozd gorjanskih bukev, ki je tudi zaščiten.

Trdinov vrh je s svojimi 1881 metri najvišji vrh na Gorjancih. Z njega je čudovit razgled daleč naokoli. Na vrhu so ruševine vlaške cerkvice Sv. Gere in slovenske Sv. Ilije. Prav na vrhu pa je televizijski stolp.

Po gozdni cesti so se po počitku spustili do planinskega doma Vinka Paderšiča. Poleg doma so lahko opazovali znameniti naravni studenec — izvir Gospodična. To je naravni izvir, ki je slovel v Trdinovih bajkah, zato so z navdušenjem pili vodo z željo, da jih okrepi in pomladi, kakor se je to zgodilo v eni od Trdinovih bajk. Mladi in okrepljeni so se nato vrnili na avtobus v Gaberje. V lepo ohranjeni gotski cerkvi v kartuziji Pleterje so si še ogledali video film o zgodovini kartuzije in o življenju in delu v samostanu. Film jih je prevzel

in marsikateri si je zaželel, da bi si v živo ogledal samostanske prostore in njihove stanovalce. Ker pa to ni mogoče, so si radovednost potešili z nakupom spominikov, med katere sodi tudi znana pleterska »kačja slina«.

Pot domov je minila v spominih in željah po novih doživetjih.

Tone Žižek

nika, vojaki pa so medtem neopazno pripravili planinski čaj. Bilo je zares pri srčno, ko so se mladi mejni stražarji tako potrudili, da so pogostili svoje nepričakovane goste. Popoldne so se planinci odpravili od karavle proti Gornjemu Maclju; tam so se ustavili v lokalu, kjer so bile cene bistveno nižje kot v Sloveniji.

Josip Sakoman

Obisk na meji

V soboto, 17. junija, se je skupina 42 planincev odpravila iz Zagreba prek Gornjega Maclja v Maribor in od tod v Šentilj. Zatem so planinci šli dalje proti Svetemu Duhu na Ostrem vrhu do meje z Avstrijo, kjer so se ustavili pri novi mejni stražarnici Djuro Djaković, od koder so peš nadaljevali pot do spominskega obeležja Djuru Djakoviču in Nikolu Hečimoviču, ki sta bila ubita na veliko noč, 25. aprila 1929.

Zagrebški planinci so doslej že nekajkrat obiskali to mejno stražarnico, čeprav je bila dotlej prejšnja, stara. S posredovanjem častnika te stražarnice so se planinci najavili, da obiščejo še stražarnico Nikola Hečimovič. Njihov prihod v to karavlo je bil za mejne stražarje presenečenje, saj so planinci tja prispeli zares hitro. Povabili so jih v svojo učilnico, kjer so planinci obedovali iz lastnega nahrbt-

Pozdravi iz višin

Štiri lepe razglednice smo dobili v uredništvo s poletnih potepanj naših bralcev po gorah.

Najzanimivejša je vsakakor Matjaža Deržaja, ljubljanskega gornika. Na hrbtni strani ima ta razglednica odtisnjeno naslednje besedilo: »Jubilejni vzpon Matjaža Deržaja: 27. julij 1939 — prvič na vrhu Triglava, 27. julij 1989 — ob petdesetletnici prvega vzpona stopetindvajsetič na vrhu Triglava.« — Upamo, da nam bo uspelo o tej zanimivi zamisli dobiti od avtorja podrobnejše podatke.

Iz planinsko-rudarskega doma na Kalu (956 m) je priromala razglednica z naslednjo vsebino: »Planinske pozdrave vam pošilja 70 mladih planincev — udeležencev tabora Gozdnik 89 iz osnovne šole Nade Cilenšek Griže, VVZ Griže in PD Zabukovica.«

Darila prijateljev

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar:

Tatjana Dolžan, Kranj, 85 000 dinarjev,
Milena Peče, Kamnik, 30 000 dinarjev,
Janez Pretnar, Radovljica, 15 000 dinarjev,
Franc Ekar, Kranj, 15 000 dinarjev,
PD Murska Sobota-Matica, Murska Sobota, 100 000 dinarjev,
Marta Bobnar, Ljubljana, 10 000 dinarjev,
Franc Pelcl, Okoslavci, 20 000 dinarjev,
Miha Potočnik, Ljubljana, 80 000 dinarjev,
Helena Giacomelli, Domžale, 14 000 dinarjev,
Andrej Brvar, Ljubljana, 40 000 dinarjev,
ČGP Večer, Maribor (od avtorskih honorarjev), 10 000 dinarjev,
Bine Vengust, Ljubljana, 180 000 dinarjev,
Boro Krivec, Postojna, 100 000 dinarjev,
Matjaž Čuk, Maribor, 120 000 dinarjev,
Zdenka Zalokar-Divjak, Videm-Krško, 120 000 dinarjev.

V gotovini so prispevali v korist Planinskega vestnika:

Jože Dobnik, Ljubljana, 50 000 dinarjev,
dr. Božidar in Greta Zega, Koper, 1 000 000 dinarjev,
Rudi Bregar, Litija, 15 000 dinarjev.

V Sklad Aleša Kunaverja je prispeval:

Tomaž Banovec, Ljubljana, 50 000 dinarjev.

Vsem darovalcem se v teh težkih časih Planinska zveza Slovenije še prav posebno lepo zahvaljuje, zahvala pa gre seveda tudi iz uredništva in uprave Planinskega vestnika.

Z območja Prahovskih skal na Češkoslovaškem se nas je spomnil Drago Kozole, ki je napisal na razglednico: »Zasavski planinci uresničujemo sodelovanje s ČSTV. Na pohodu po Češkem nas je 24!«

Spomnil se nas je tudi neumorni planinec Tomislav Jagačič, ki je — kot že nekaj let zapored — peljal skupino planincev po Durmitorju in Tari. Takole nam je napisal na razglednico: »Lepo je biti na Durmitorju v družbi s slovenskimi planinci, ki so vzdali na Savinem kuku skrinjico in v njej pustili žig vrha. Spominjamo se vas!«

Vsem se v imenu bralcev uredništvo PV za pozdrave in te misli lepo zahvaljuje.

Spominsko krilo za Josipa Križaja

Letošnji tradicionalni poletni pohod na Snežnik za dan vstaje, 22. julij, so bistriški borci-letalci, planinci in telesnokulturni delavci uspešno povezali v pomembno prireditev tako v spominskem kot v rekreativnem smislu.

Na Jarmovcu na vzhodnem pobočju Snežnika sredi obsežnih gozdov je pred 40 leti preminil v letalski nesreči znameniti prímorski pilot Josip Križaj. Kot letalski as je sodeloval v španski državljanski vojni, bil partizanski pilot in inštruktor ter po vojni poveljnik letalske enote JLA.

Ilirskobistriški planinci so že pred leti dali pobudo za postavitve primernega spominskega obeležja na kraju nesreče. Poprijeli so tudi Križajevi soletalci, občinski odbor ZZZ NOB in poveljstvo vojaškega letalstva iz Zemuna. Materialno in s prevozi so pobudo podprle nekatere delovne organizacije. S skupnimi močmi so na Jarmovcu postavili mogočno letalsko krilo in s spominsko ploščo označili obeležje. Slavnostnega odkritja se je udeležilo nad šeststo letalcev-veteranov, aktivnih letalskih častnikov in planincev. Slednjih je bilo največ, saj so k bistriškimi planincem in na Snežnik prišli v goste še planinci iz številnih planinskih društev; najštevilnejši

so bili iz PD Platak in Kamenjak z Reke, pa PD Orljak iz Opatije, OPD Koper in Ljubljane, Litije in drugod.

Slovesnost na Jarmovcu se je začela s preletom reaktivnega letala letalske enote, ki ji je nekoč poveljeval prav Josip Križaj. Govorniki Stanko Zidar, Alojz Dekleva in Drago Brenčič so predstavili Josipa Križaja in njegovo življenjsko pot. Spominsko krilo je simbolično odkril polkovnik Josip Čupič, predstavnik jugoslovanskega vojaškega letalstva, mladi planinci iz OŠ Podgora pa so sprejeli obveznost, da bodo skrbeli za to spominsko obeležje, ki stoji ob evropski pešpoti Yu-E 6 in bo tudi zaradi tega dobro obiskovano. Svečanosti sta se udeležila tudi Križajev sin in njegova sestra ter nekateri sorodniki, ki so se skupaj z vsemi udeleženci podali s cvetjem do 300 metrov oddaljenega točnega kraja letalske nesreče.

V planinskorekreativnem delu dneva se je nad sto planincev podalo na 1299 metrov visoko razgledno Orlovico. Zbrane je pozdravil v imenu pokrovitelja prireditve, občinskega sindikalnega sveta, Marko Černetič, bistriški planinci pa so nagradili 83-letnega Staneta Pečarja iz Ljubljane kot najstarejšega udeleženca pohoda, 9-letno Mojco kot najmlajšo planinko in družino Kovačič iz Bistrice kot najštevilnejšo družino na tem pohodu. Za vse zbrane na Orlovici je bilo posebno doživetje nastop makedonske pesnice Bistrice Mirkulovske, po očetu Bistričanke, ki je recitala nekatere slovenske in makedonske pesmi.

Preostali del dneva so udeleženci preživeli v družabnih igrah in tovariškem srečanju na Gomacih v organizaciji športnih animatorjev občinske zveze telesnokulturnih organizacij.

Vojko Čeligoj

Mali oglas

Prodajam posamezne številke Planinskega vestnika (delno popolni letniki) od leta 1952 dalje. Kogar to zanima, naj pokliče po telefonu 061/345-327.

ZAMENJAVA GUME »VIBRAM« NA PLANINSKIH ČEVLJIH!

Na planinske čevlje menjam »VIBRAM« gumo. To je nakvalitetnejša guma za gorske — planinske čevlje, ki jih tudi ročno šivamo.

— Popravila so opravljena v sedmih dneh. Čevlje lahko prinesete ali pošljete po pošti. — Vrnemo po povzetju.

ČEVLJARSTVO PORLE

Titova 86 ali Titova 170, Ljubljana
Telefon (061) 344 084

SE PRIPOROČAMO!

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi:

	din
Kranjska gora z okolico	90 000
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro	90 000
Julijske Alpe — Bohinj — 1 : 20 000	v tisku
Julijske Alpe — Triglav — 1 : 20 000	90 000
Grintovci — 1 : 25 000	90 000
Julijske Alpe — vzhodni del — 1 : 50 000	90 000
Julijske Alpe — zahodni del — 1 : 50 000	90 000
Triglavski narodni park — 1 : 50 000	90 000
Karavanke — 1 : 50 000	90 000
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco — 1 : 50 000	90 000
Pohorje — vzhodni del — 1 : 50 000	90 000
Pohorje — zahodni del — 1 : 50 000	90 000
Okolica Ljubljane — 1 : 50 000	v tisku
Posavsko hribovje — 1 : 100 000	90 000
Škofjeloško hribovje — 1 : 40 000	90 000
Storžič in Košuta — 1 : 25 000	90 000
E-6 — 1 : 50 000	90 000
Panoramska karta Gorenjske	v tisku
Bjelašnica — Igman — 1 : 50 000	90 000

Vodniki:

Vodnik po planinskih postojankah SR Slovenije	250 000
Kamniške in Savinjske Alpe	v tisku
Julijske Alpe	v tisku
Karavanke (1983)	200 000
Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	200 000
Po gorah SV Slovenije (1980)	200 000
Turni smuki (1985)	200 000
Bil sem na Triglavu (1983)	40 000
Triglavski narodni park	
Planine Hrvatske	
Zaščitena območja treh dežel (1981)	160 000

Vodniki in dnevnik po veznih poteh:

Vodnik po Slovenski planinski poti (1988)	200 000
Dnevnik po Slovenski planinski poti	v tisku
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU	
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	
Loška planinska pot	
Ljubljanska mladinska pot	30 000
Koroška planinska mladinska transverzala	30 000
Dnevnik bratske planinske poti Ljubljana—Rijeka	30 000
Pot prijateljstva treh dežel	
Kamniška planinska pot	
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah	30 000
Vodnik po planinski poti XIV. divizije	20 000
Dnevnik po planinski poti XIV. divizije	10 000
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	50 000
E-7 od Sotle do Soče	
Vodnik po loškem ozemlju: Lubnik, Blegoš, Dražgoše, Sorica	
Gorniška pot iz Planice na Pokljuko PP	30 000

Alpinistični in drugi vodniki:

Naš alpinizem	100 000
Logarska dolina, Matkov kot, Peči	50 000
Kamniška Bistrica	50 000
Lučka Bela, Robanov kot	50 000
Martuljek	50 000
Naša alpinistična misel	100 000
Tri Cine	50 000
Tulove grede	50 000

Vodniki v tujih jezikih:

Die Slowenische Berg — Transverzale	110 000
Triglav — ein kurzer Führer	50 000
How to climb Triglav	50 000
Ravenska Kočna — Kletterführer	50 000
Zaščitna območja — Naturschutzgebiete — Zone Protette	160 000
Slovarček za planince — Wörterbuch für Bergsteiger —	
Vocabolario per alpinisti	80 000
Turni smuki treh dežel	100 000

Vzgojna literatura:

Planinska šola	30 000
Igre	30 000
Oris zgodovine planinstva	30 000
Sneg, led, plazovi	100 000
Nevarnosti v gorah	100 000
Prehrana v gorah	v tisku
Vremenoslovsje za planince	30 000
Dnevnik ciciban-planinec	15 000
Dnevnik pionir-planinec	15 000
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	30 000
Hoja in plezanje	100 000
Narava ob gorskem svetu	70 000
Planinski vodnik	70 000
Zavarovane rastline	v tisku
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom)	30 000

Druge edicije:

Razgled s Triglava	15 000
Razglednice s Triglava	5 000
Trije Tominški planinci	50 000
Dr. Henrik Tuma	50 000
Pozor, plaz	5 000
Alpinistični razgledi	
Pesmarica: Le pojďmo v gore	v tisku
Brošura TNP	

Znaki in našitki:

Planinska zveza Slovenije — našitek — plastificiran	20 000
Planinska zveza Slovenije — našitek	5 000
Planinska zveza Slovenije — nalepka	2 000
GS — našitek	5 000
Pionir-planinec — našitek	5 000

Značke:

PSJ	
Planinska zveza Slovenije	8 000
PZS — 90 let SPD	2 000
PD Ljubljana matica — 90 let	1 000
Savinjska podružnica SPD — 90 let	1 000
Gorska straža	8 000
Obeski za ključce Lotse	5 000

Drugo blago:

Vpisna knjiga za vrhove	50 000
Vpisna knjiga za planinske postojanke	260 000
Članske izkaznice	5 000
Izkaznice GS	5 000
Članska kartoteka	1 000
Nakaznica za prenočišče	v tisku
Zastava PZS — velika	800 000
Ruta — prva pomoč	20 000
Dnevnik po poteh Kozjanskih borcev	
Dnevnik Brežiška planinska pot	
Oba dnevnika lahko kupite v PD Brežice	
Dnevnik Snežnik — Snježnik	
lahko kupite v PD Snežnik Ilirska Bistrica	

Popust pri nakupu:

— pri planinskih edicijah, ki jih je izdala Planinska založba ali odkupila po lastni ceni: 15% ob nakupu 5 ali več izvodov.

Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni PZS, Ljubljana, Dvorčakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure, torek, sredo, četrtek in petek od 8. do 14. ure.

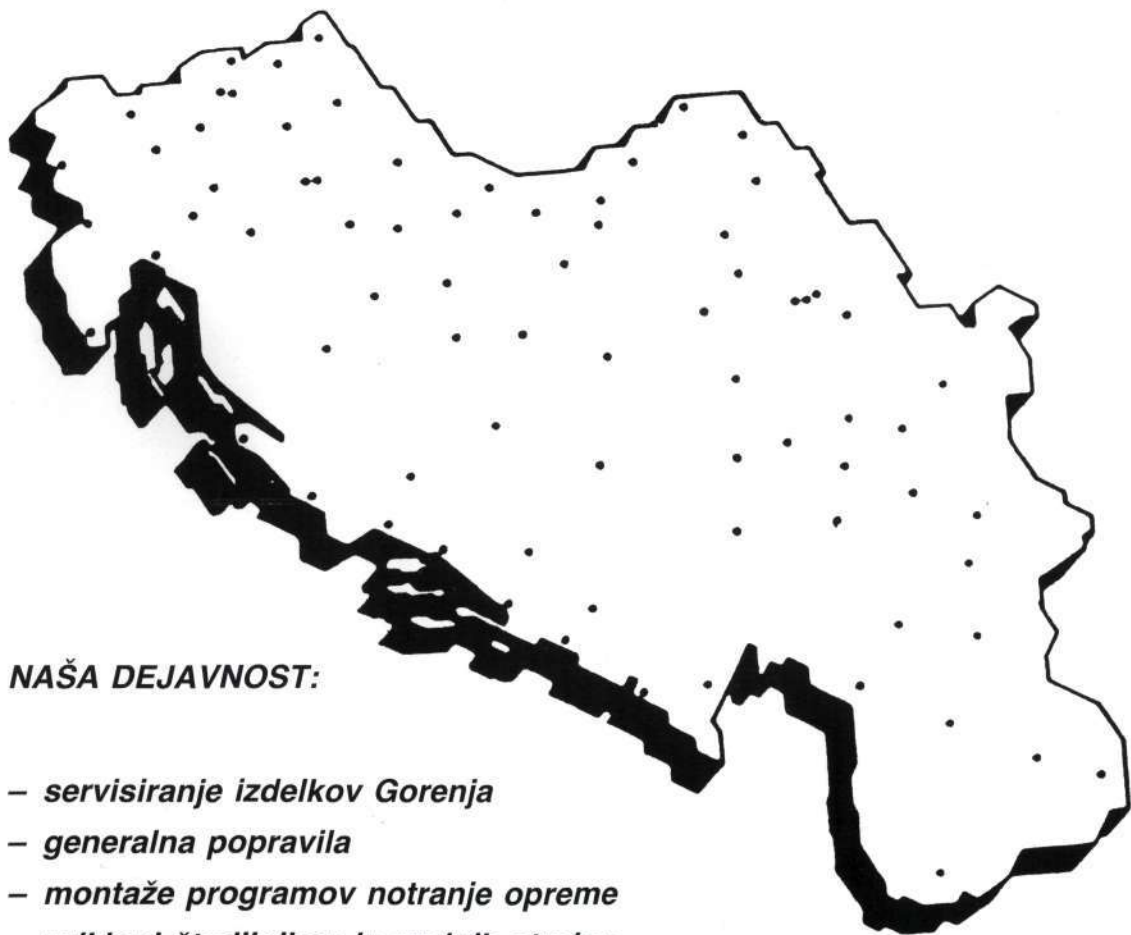
Maloprodaja je v pisarni Planinskega društva Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev in v planinskih kočah po vsej Sloveniji, kjer je možno nabaviti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.

Cene veljajo od 1. 9. 1989.

Informacije:

gorenje servis

p. o., 63320 Titovo Velenje, Partizanska cesta 12
Telefon: (063) 853 231
Telegram: Gorenje Servis
Telex: 33637 sogor yu
Žiro račun: 52800-601-21319 SDK Titovo Velenje
Žel. postaja Titovo Velenje – Industrijski tir

NAŠA DEJAVNOST:

- *servisiranje izdelkov Gorenja*
- *generalna popravila*
- *montaže programov notranje opreme*
- *priklopi štedilnikov in pralnih strojev*
- *projektiranje, montaža in vzdrževanje toplotnih črpalk*
- *projektiranje, montaža in vzdrževanje skupinskih antenskih naprav*
- *vzdrževanje in servisiranje sistemov kableske televizije*
- *obnova nadomestnih delov*
- *strokovno svetovanje*

TRIGLAVSKI TRIGLAV
 NARODNI NATIONAL
 PARK PARK

1990

KOLEDAR TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Veliki stenski koledar spet predstavlja naše gore. Že naslov pove o vsebini, ki jo podajajo predvsem manjše fotografije, medtem ko so bile velike izbrane predvsem po lepotnih merilih.

Na zadnji strani je območje TNP predstavljeno z dvema zemljevidoma in opisom v slovenščini in angleščini.

Strokovno je vsebino koledarja pripravil TNP, oblikoval arhitekt Janez Bizjak, natisnila pa Tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani.

Zaradi giblivosti denarja je cena spremenljiva, vendar se drži okrog vrednosti 5 DEM. Prvi natis je že razprodan, ponatis pa je za naročila do 30. 9. 1989 po 91 000 din za kos, potem pa bo dražji. PD imajo običajen knjigotrški popust, vendar le s takojšnjim plačilom. Vse **informacije** o nakupu, prodaji in pogojih dobite pri **Franju Zupančiču, (061) 312553 ali 315493.**

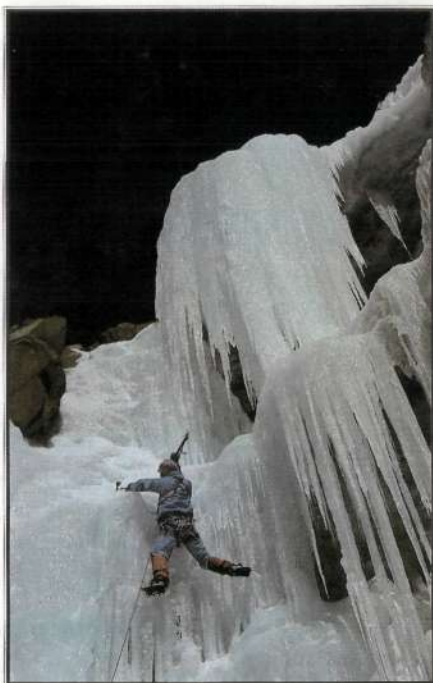
KOTG

KOLEDAR VERTIKALE 90

Zaradi ozkega formata je koledar zelo primeren za manjše pisarne, stanovanja in obrtne delavnice. Atraktivni posnetki športnih plezalcev, alpinistov v Patagoniji in Andih ter alpinističnega smučanja so že prvič naleteli na veliko zanimanje, zato bomo to tematiko nadaljevali. Naklada je manjša kot pri velikem koledarju, nekaj nižja je tudi cena. Za naročila do 30. 9. 1989 je 80 000 din.

Tudi za ta koledar veljajo knjigotrški popusti in provizije za prodajalce in akviziterje.

KOTG

1990 *vertikale* Januar

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				
PO	TO	SR	ČE	PE	SO	NE